

8594

విజయ
శ్రీవత్సము

భారతి

సంపుటము 30
సంచిక 6

శ్రీ వాగీశ్వరి

శ్రీ చల్లా విఘ్నేశ్వరాయణామ్రే

అవ్యక్తప్రమదాభి కేగు రసవాహంబందు దోగాడి శ
క్తి వ్యుత్పత్తులు తూగి కొల్వ ననురక్తిగాంతి జాల్యాలుగా
గావ్య శ్రీపుట భేదనమ్మునను వేడ్క స్థావసాధంబున
మృత్యుక్తంబగు నిన్ను గన్గొనినచో జూపోవు వాగీశ్వరీ.

శరదారంధ నదీజలంబువలె స్వచ్ఛంబై స్ఫురత్పూచికాం
కురముంజోల నిశాతమై విషయపంక్తుల్ మెల్చి యానందమం
దరహింజెందు మనీషయే మధురచంద్ర జ్యోతిరున్నేష భా
స్వరమా నీరుచి నున్న దన్నటులు గాంచంజాలు వాగీశ్వరీ.

రాగంబుల్ పదిపాడవచ్చు గళసారస్యముతో నందఱు
త్యాగయ్యం బలె గ్రోలగాఁగలరె నాదానంద మాధుర్యము

ప్రాగల్భ్యమునఁ జూడవచ్చు బహుశఁగంధములక దన్ధన్వి
శ్రీ గన్తోఁగవివోలె నేర్వ రితరుల్ సిద్ధంబువాగీశ్వరీ.

భక్తిం బాదయి యొప్పి పూర్వము కవిబ్రహ్మల్ మహాభాగు లా
సక్తింగొల్పిరి నీ స్వరూపమును విశ్వానమ్ముతో నేటికి
వక్తల్ శ్రోతలు దైవతంబులని కొల్వొ నిల్పి రవ్వారి ధీ
శక్తిం బేర్కొన నెవ్వ రోపుదురు విశ్వధేయి వాగీశ్వరీ.

నిను సింహాసనమందు నిల్విన నృపుల్ నీమంగళాకారము
స్థనులం జూపిన నత్కవీశులును లోకంబుద్ధరింపంగ నే
డును గ్రంథాకృతి దోచుచుండిరి విరాట్టుంబోలి బోధామృత
ప్రణయప్రస్ఫురణ ప్రపాపితనమగ్ర శ్రీక! వాగీశ్వరీ!

స్త్రీల కథాగేయములు

'కృష్ణలే'

కల్పవా రసానందమూ పండితుల ప్రశ్నేక వాక్యము కావు. ఒకసామాన్య మంతటిలోనూ యెక్కువ కల్పవనీ. వ్యాధులు రసానందాన్ని చూపుంటాయి. చిన్నప్పటి రేతిమనస్సులూ చూపు గులా కూడా కల్పవనీ మెచ్చుకోవడా, రసానంద రచనలకి యుల్లుపెడమూ వారి కథాశ్రవణ సమయములో యిది ఆనుకొనవే. మానవుని అనుభవాలు విన్న మా వాస్తవములు యుల్లుపెడమూ, మానవుని కల్పవనీ సమస్యలు ఆమోదించియు వైదగ్గికమే. ఇది ప్రభువంశుడా సెనుచుందని వేరే సెప్పవలెను? ఇల్లలో నివృత్తివరకూ పురుషులు సరి చెప్పినా, స్త్రీలనుమీమానా, గ్రామసీమలోనూ, సామాన్య సమాజంలోనూ స్త్రీల సంస్కృతి సహజ గాంధీయన్ని పంచుకుంటూనే వుండినది. ఈ అంశపు సంస్కృతికి వాస్తవముచేసినవే కథాగేయములు. ఆకృతినివ్వమూ, వ్యాధియూ ముఖ్యముగా రసానందాన్ని సమర్థిస్తాయి. వీటి శ్రోతలు అసామాన్య సమాజము, సామాన్యసామాన్యములు. వాని కోరిక రీతి, అంశకారము, సుగము, స్వరీతి, అని నిర్వచిస్తాయి ఉండువు. అందువల్ల వారి కానందాన్ని పుష్ట పడుతుల వైదగ్గికములే గాని కృత కలులుకావు. మార్తెబిల్లులే వుండవలెనూ, పరిమితి కలిగివుండవలెనూ మార్తె మే వీటికి వర్తిచే నియమాలు. వీటిని నీర్విదిస్తే దియియిల మనస్సులు కాదు, పూర్వము. కాబట్టి సాధ్యమైనభావాలే వుంటాయి వీటిలో. అక్కడక్కడ మార్తెల పక్షాత్తల లాగ—కాదు మెరుపుల లాగ—వృత్తుల రచనాసాంధ్యము తిసుకుంటూ ఉంటుంది. ఇది చూడండి.

సకా వనకా మేములతల్లి
కనకా పన్నా కామనరూపు
వాగు నీర్గా వనమా పట్టి
తెల్లని నల్లని నల్లని నల్లని
నాలుకేతుల నమస్కారాలు.

విడు పంతులు! తల్లి పిల్ల సుడికి వెళ్ళినవృత్తియ. సనకనైపున 'కనక' పండ్లలో వేము 'తాటి', వాగు, నీర్గాన. సుడిమట్టా వనమా, పట్టి. తెల్లగా వెల్ల వేసిన సుడిలో నల్లని లింగము! చిత్రకారులు ఇంత కన్నా చక్కగా ఆవృత్తాన్ని కళ్ళకి కట్టించగలరా? పుత్రవతి సమస్యలను నాలుగుచేతులతో చేపట్టింది. సామాన్య ఉల్బలించగలదు. ఇంక లోపేమిటి?

కలవారి కోపాలు కలికి కామాక్షి పుట్టింది ప్రయాణము చూడండి. ఆమె పవనము కవనంలో పోసి కడుగుచున్నది. 'అప్పుడే యేతెంచే ఆమె పెద్దమ్మ; 'కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చి కన్నీళ్లు నింపె,' 'ఎందుకు కన్నీరు విడుచుచున్నా, తుడుచుకో తెల్లలా ముడుచుకో నీరులు, ఎరుకో బిడ్డను ఎక్కడ అంటము, మీ అత్తమామలకు చెప్పరావలె' అన్నాడు అన్న. 'కుర్చీ పట్టమీద కూర్చున్న అత్తా, మా అమ్మ లాచార్యుల ముసుగుపుత్రా? అని అడిగింది. ఆమె 'నే నెరుగనే నెరుగ నీ మామ నడుగు' మన్నది. కామాక్షి వరసగా 'పట్టెమంచము మీద పడుకున్న మామ' నీ, 'భారతము చదివేటి బావ పెదబావ' నీ, వంటచేసే తల్లి 'అక్క' గారిని పై రీతిచే అడిగి అందరూ అలాగే 'నె నెరుగనని' తరవారీ వారి దగ్గరికి పళ్ళెమునగా, చివరికి 'రచ్చలలో మెరిగేటి రాక్షసంధి భోగి' ని అడిగింది. అయినాగారు 'పెట్టుకో సాములు కట్టుకో చీర, పోయిరా సుఖముగా పుట్టినంటికిని' అన్నాడు. సామాన్య జీవితములోని ఈ జీవితమునక పండితుల వృత్తాంతంలో పడగలరా? దీని బరువంతా నియమబద్ధమైన అనిధి కుటుంబంపై వుంది. అయినా కామాక్షి కామము 'రాక్షసంధి భోగి' బలందాగిరి చక్కగా కనపడుతుంది. బాలకృష్ణుడు పళ్ళెమీదకున్న నీ కథవిసండి చిత్రంగా వుంటుంది. 'అంగడికి చెంచెతా' పండ్లమ్మ తెచ్చు, 'అమ్మ నాకో పండ్లు అడిగి కృష్ణమ్మ, 'ముంగిటా వున్నాది ముత్యాలరా? నట్టింటి రున్నాది రత్నాలరా? తప్పుకో కృష్ణమ్మ దోసికొనించ' అన్నది గోపెమ్మ.

‘పట్టవే చెంచెతా పెట్టవే పండు’ అన్నాడు స్వామి. పెట్టంగ ఒక పండు గంపలో పడెను. పసి, జరగవలసి వదిలిరిగింది. గంపలో పండ్లన్నీ కపకపలుబాయె, గంపకందీ మట్ట మోకికయ్యాయె, అది కట్టప మనిపాత పట్టచిరాదు. కోరిన కుచ్చేయినికి పిరి ఆలస్యముగా అందింది కాని కోరిన చెంచెతకు విశ్వవిభుని కర పుర్రు సవ్యకాలితము నిచ్చివది.

పెండ్లిలో స్త్రీలగే పెద్దనయ. గంగా, బోగా వారిదే. కనక వారి పాటలలో పెండ్లికి ఎక్కువ వినుపితాయి. తాంత కల్యాణానికి అవతారిక వినండి:

పదికోట్ల చెతకేటల ఆ పగలని గొల్పుమండ్రె
కూర్చున్న పీచి రాజు కుంజవంపు ప్రళయనెన
బాలనీపీచి రాజు బంగారు బొమ్మనెను
హుతిల్లి రమ్మని ఆరాజు తొలినెనుచే
అడివడైకమ్మ మేనల్ల చెయ్యటబర్చె
యగగ నిలిచి ఆబాల ముద్దెవరించు కొనెను
అండ్లిచాటున ఆచార కిలెటమని నవ్వెను
పెండ్లి ప్రాయము తాంతా కూ ప్రేమతో పేతా
మనసు

దశరథరాజు కూడా పనలాంటి గృహిణుడే. అతడు కూడా తాంతను అట్టిచాచి, ‘పెల్లకు పెండ్లిచయ్యాలని సంకల్పించాడు. సీతకల్యాణం కూడితగా నిశ్చయము కాలేదు.

‘బాలప్రాయమునాకు నాతి పాపమనా
వేల్పులై లిగలేని విల్లు తానెత్తే
చాచి జనకామునీ చోద్యంబు నొందీ
ఈ సీత సవ్యరికి ఇవ్వవని దలచి
ఘనము యెవ్వరురాని కరమునా బట్టి
ప్రాని వంచి తెయ్యచు పాలితివారిని’

అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ‘రఘువంశీ తిలకుకు గామదంపతీరూదూ. మునుకొని హుతిల్లు ముమాగ్గును కంచి, సుగ్ర్యునలు చేసెను! తిరువార దివ్యభరాజుకు, ‘కయిలు’ వెల్లింది. సన్నాచాయ చేసుకుని బయటేరాలి.

‘రాకమ్మ యీవే రాము పెండ్లికిని పట్టించి చీరతో పనిత రావమ్మా మల్లెలూ పిల్లల్ని మనక రావమ్మా నిలంచు చీరతో నెలల రావమ్మా చెడుకాకు చీరతో చెలియా రావమ్మా కరకంచు చీరతో కలికి రావమ్మా

మల్లెలూపుల చీర మనక రావమ్మా ఉల్లుమ్మా చీర యువిదరావమ్మా’

అని యువిదల వందక్రీ పిలిచారు. వారంతా ముందు పడవు వంచి, తర్వాత ధాన్యాలు దంచారట. ఎన్ని రకాల ధాన్యాలూ మాపిండి. “గరుడవాహనాలు గోరీ కుంకాలు. కురువబాణామలు, కృష్ణా ఘోగాలు, వంకిశన్నము పెద్ద వడ్డాణమాలూ, కంక గమలు లక్ష్మీనారాయణమలు, మా దేవి కొటుకలు ముల్లెచిన్నాలు, దూదిగోగాలును దొంతి మల్లెను, గోరుప్రాయగాలు గోడబధాన్యములూ, మత్తల ధాన్యములు ముక్కధాన్యములూ, బంగారు తీగెలు ఓగెర మలనూ, బంగారు బేమ కామఘోగాలూ, నీలిధాన్యాలు” వనిచినారట. స్త్రీలైతే సాధారణపు చీరలే కట్టేది. కాని, వారి తాతకు మాపిండి. ‘పకంపు’ గోకన్ను బంగారు కట్టూ, మిగులా చంద్రుని మించు మోములు పెరయూ. భాషిల్లు రత్నాల బావికలు పెరయూ, గంధకమరి పూత కిలికి పెమరింపా, సంకటి సంపలా బారవపయ్యదలు, కుడి ఎడమ బాహుల కూడి బట్టమనూ, నాలురగములతో పాప ఆశుమనూ, కొట్టాలు తిరుణులందరూ దుంచే రట్ట.. కేకరేణి పెండ్లి చాలా అల్లిగా జరిగింది. అందరి కేకరేణి రాసి కనపడే ఘట్టాత్మినుల్లి చాచి అల్లె-మనారాడు

అయ్యయ్య పెద్దపులి అమ్మయ్య పాము అమ్మయ్య సింహము అమ్మయ్య కెలు అమ్మయ్య నలుగుబంటమ్మయ్య కైరి అమ్మయ్య గండుబిల్లి అమ్మయ్య రేచు ..
.....
అమ్మయ్య రాక్షసి అమ్మయ్య ధూతం (చకతికల చకచికల చకచికల తికతికల)

‘అనుచు గడగడి వదిలి ఆకతలకి’ పోయాడు.....
లింగంపల్లి గోపయ్య రచించిన వరదరాజు పెండ్లి చాలా సాగడగా ఉంది. ‘కత్తులల్ల మేటియైన కాలి బాడు ఎదవి దిలకు కార్యంపు కరయైన స్వామి దలచెదా!’ అని ఉప్పకమించాడు పాట, సముద్రుని తనయ చేరుండేది తిల్లిదగ్గుండగా, ‘పాన్నపూలు కోయుటాకు పోవమనుచు’ కాలి ఒక్కతె ఆమెను ‘కన్ను శన్ను జేసి’ పిల్చింది. రిల్లి ‘రాణివాసమెల్ల విడిచి రమ్మణి తిట్ట నదిలనేగ భావ్యమూ?’ అని గారవించింది. ‘వినక నా పెరుండేది కొంగుగట్టిన వరహ’ లన్ని పారజల్లెనూ, ఘుల్లుఘుల్లు మనుచు తన గడ్డలందలో రవమనేయ మెల్లగంధి హరమూలు మ్రొగు

చంద్రునా, తరుణిచేరు చక్కలొట్టు నురుగు నాట్లు
మూలుపేయ, కొప్పున ముడిచిన పూలవంశ నునిసి
యాడెను, కన్నకొక దినులుజేంది బాలిపడ్డ నంద
ముందు తలి చేరదీసి అపుడు పోరుమామైనా, తల్లి
గర్భమపుడు కరిగి తనవన వప్పు డెక్కునని పూలు
గోయ బోవునని బుజుగించెను. 'పోరుమామైనా,'
'తల్లి గర్భమపుడు కరిగి' అని వాద్యము వెయ్యి
కుంటే చోరాల గ్యనికి ఇంకా గొప్పకత్త అలవక
యుండును.

పెనుండేవి పుట్టింట బలకవాడి వెంగావి చీర
గట్టి, వన్నె మీరు గుడిపేసుకుని, నీటుగా శృంగ
రించుకురి. పసిడిగూడ గతబట్టుకుని పొన్నపూలు
కోయబోయింది. పోటలో ఆమెకు అతివలంక
'ఇవ్వు' గాంచి, పన్నె పూల సురటిగాలి విసిరి. గుడ్డ
పీట వింటానా. కుంభరదన పుత్రుల నునిసిగావించి.
అప్పుడు కంచి వరపరాణి పొంచిమానాడు. ఆయన
'కరుణ' వల్ల కొలుకులకు కోమకుంఠనే పొన్నపూలు
గూడలలో నిండిపోయాయి. ముజుజుజు చెక్కుబా
నాలు ధంధ్రం అటా అడేరు. అప్పుడు వరపరాణి

పట్టుబట్టి మలమూట్టి బంగారు చిక్కలమున
వంక ములముల్లై కంచి వరద పుష్పదీపా
కర్తయ్యా! దివుకంగండు నీలంపు చాచు గం
దిట దంపెలాను వంకల మెరయగా
ముని చేతులాకు మంచి ముత్యాల కడియములా
(తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల)
ములగంటల రవమూల మోగుచుండగా
(తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల తెక్కిల)

వచ్చి, భూమయేగుట నిలుచుంప 'నంకచాచి' శెడి
రించాడు. అతివలంక వంకునూ సోలూకి న్నారు.
'పోదురే పుణ్యలూర పొన్న పూలమునకొక విత్త విర
మా వనముల కేటవడిరి, గూకు కొక్కవంక యిచ్చి
భూమి చనుదెంచుమంట పసిడి మూల కొరమేర
పడలి నీటునూ' అన్నాడు. అప్పుడా పెనుండేవి
పైటవెను కప్పుకొనుచు 'మెరుగొక పరిచి కంచి
వరదు తోవనూ' గూడెపుచ్చి కొనలేవు రూకపుచ్చి
కొనలేవు, ఎచేద వికారాగి కాదు. కొందువలం!
బావబాచి వచుములోకి అరుగ నున్నది. 'కలికి చిలక
పత్తి' కొని కంచిపురుసు కరుగవల, ఎరుగార విను
చెనగి వేగిరముగనా' అన్నాడు రావూ. జపసింది
పాపం. 'శనివారము' అని వనాలోనినము కొత్త,
పునముపేసి పోరి యింప పూతిగీతుపా! కొనినా
పువ్వులన్ని కోమలి పారజల్లునాని,' మరి వేగిరమున

బోయ వెలులలో కలుసుకోన్నది. వెలులంకా తను
గూడలలోని పూలు ఆమె గూడలలో పోసి, భయము
పుకేసి గారవించారు. పెనుండేవి ఇంటికినల్లి 'పరి
స్థితి' అన్న తికికి 'అవగా! మావారికి కుంభరము
అట్లువచ్చిందని పేష్చె రెప్పించుకుంది. కంచి వర
దుడు నాటిమంచి అన్నను ముట్టలేదు. శివుడూ
బ్రహ్మసముద్రుక పిరికి రా తవారం వచ్చాడు. పం
ఇక వెప్పడానిక ముందీ! ఆకాశ మంతల సందిగ్గా,
భూమి అంత అరులునా చేసి పుట్టిచేసి, కవంపు
సశైవరములలోని మూత్యాల పులకాలు పోయించి,
అప్పుగింతిలపెట్టి పుసుగ్రుడు, బాగించి పానాసుకు
గారవించి మరుగెట్టి, పూను లోయవోయ పొలతి
విభుని - స్థితి?" అన్నాడు. కుంభర బంగటపు మేట
లోను పన్నెగూ, అలిగూ చిరిగించి, పాడై విగ
వాడలూ గుంపెగూ జల్లిన పను పొన్నుగొను వివ
రానసావ్యుడు పెనుండేవితో 'సుంకటీకుటి' నీవు
శాదమాడి నొడవినా, (ఇవ్వును) అంప సము గెల్పు
కో ఇందువదనా' అన్నాడు.

పంపెరు కావ్యాల పుష్పిలో (శ్రీ)

కావ్యాల పెండ్లిని వినుల పెట్టగా ముచ్చు. జీవ
ములా 'పెండ్లి ఒక్కఘంట. 'జీవము పెండ్లిలో'
'ప్రారంభము' అనవచ్చును కూడాను. పెండ్లిలోని
ఒకడుకుతులు ప్రారంభమయ్యాయి. కవక శ్రీల కథా
గేయములో 'పెండ్లిలో' ప్రారంభించే అచ్చటూ
ముచ్చటూ అన్ని ప్రకటిస్తాయి. (కొనుకు వివా
హపు కొన్నాలో ఒకనాడు అలిగి దళిరగుని నగికి
(అనగా విడిదికి) వచ్చి 'మేడలోపుల కూర్చున్నాడు.
జనకుడు అతని అలక పేర్చుటకు 'కవకలకు నుజ్జువలు
పోక కట్టాలు, కోకలదింకులే కొయగు గుహస్థి,
గంపు గిన్నెలు పువ్వుల పంపులు, పొయ్యిల రెబ్బ
కులు, నాలుగువేళ్ళ ఉంగరం. వట్టగ్రాహిణిమపు,
పన్నురప్పట్టి, కోకలూలములు, సమకట్టు చిత్తల
వేవోయి పుట్ట పుల్లలూ. (పెట్టల పరికములు
సంతకలములు, పంపురములు, బంగారు మురు
గులు, చొక్కట్లా పట్టుచు వోవకులు. జులకాడు పాగ
బంగారు పుండు తెచ్చాడు. ఇంకేనా? పేరిమృని,
సిగిడిన, పుంపుడి. పన్నెగు బలకముచ్చి, పారాణి
పెట్టి, గ్యాల కవితగాలు గ్యాల పిట్టెలు, మునక
వచ్చి, పేనులపొను లోడ్లను వెయించి, శంకా
ని బహులు ప్రాయుచుండగా, కల్ప పూర్వసి మేన
కొడులు పాపమా పాపమా ముందరాగా, సకల
పన్నాయాలా కందుచిటిటూ, సవళ్ళ ప్రముఖతో
దళిరగ నగికి వేంచేరు. దళిరగుడు రివాసులు

జంబుకానార కంబంబు చాపలు పట్టిపించాడు. ముల్కము లమర్చిన ముకురముల యెదుట, రత్నాల దీపములు రంజిల్లుచుండగా ముత్యాలగడ్డెత్తే ముర హరిని ఉంచి, రత్నాలగడ్డెత్తే సీతమ్మనుంచి, రాము వద్దను సీత గూఢ్యులపెట్టె, రాముణ్ణి బ్రతిమాల వచ్చాను.

గుర్రమునిక్క శుశ్రూషు వచ్చినది
గోల పుంతానా శీతచిరవయ్య
అందు ము రుక్క ఈ యతివ వచ్చినది
అందముయిని పెండ్లకొడుక లేచిరావయ్య
గుక్కా ముక్కే మును వచ్చినది
గుడువ కంపమున లేచిరావయ్య
మోడమముల పెట్టి నుడిగి వచ్చినది
గుక్కెల్ల చంద్రుని లేచిరావయ్య

అని అనేక విధాల బ్రతిమాలే తే నీగురించి స్వామికి.

ధర్మధర్మలు పెండు బారి నేంబులనా
అరిమిస్తే కాని లేచిగ వననా
అధిక సంపన్నుడే మాగు జనకండు
ఇచ్చాను ప్రాణు లేచిరమ్మనకా

కాని అది గుక్కపై కాదు అయిన గారికి కావలెనది! మంచి గంధపు చెక్క సుక్కపానా, శివుడ మున్నువు కాదు చిలుకలపైకై, ఎం గారు గొంతుతో పావు రము ఎట్లా, సంకరానిని గుంచి భువికి గోలములూ, పాదావుల మంది, సంభూతులూ, ఆరణ్యమస్తేగాని లేచిరా వచ్చాడు. నవకు అన్న ఇచ్చాడు. ఆణి ముత్యాల అమరపంకాను, అన్నీ శేషమ గామాని మెడనుసీరివగ రకరగా గానే సన్నన త్రిమయిదినా లేచా! సరి, ఇటుచెత్తే మనపెను తీరిపోయింది. ఇంక అల్లరి చేశాక కేరంగాండు లేచికుంటూరా 'పట్టు లేదనీ యెరిగినావు అంపంబుకు నీవు లేచిర వననాని, పల్లకి లేదని యెరిగినావు పక్ష లేకనేక్కై లేచి రావయ్య, అని యెప్పు, గొల్లిగంజల కుడికి పాచి యున్నాది, పాదాను మంచుపట్ల చంపిరావయ్య, చేదయ్యనున్ను చెల్లకున్నాది వదిలి మరవచ్చిన చెలింబునున్ను, అని ఎగతాళిచెస్తూ సీత విడిదికి తీసుకువచ్చిరా, పెళ్ళిబట్టి బరి గో అచ్చటూ ముచ్చటూ అన్నీ సామ్రా స్త్రీలపాటుంకి. స్త్రీలు నిన్ను బడానా కేవలం గుహింబు. కనక గృహజీవర ఘటాంబు వాగ కానందిదాండాకారే. ప్రతి ఘటము లోగూ సాగడంబు. ఈ నాగనీ స్త్రీలపాటుకి ముఖ్యధారము. సీతని అచ్చగిస్తున్నాడు: 'నెయికాచి నేరదు నెలర బి వదిల! నెచ్చతో వనదెల్ల నేరుపా

వమ్మ! మీ బాలలలో నొక్కబాలగా చూడు! బుద్ధు లెరుగదు మంకు బుద్ధులే కాని! బుద్ధివచ్చినదాక దిద్దుకోవమ్మ! " ఇవి మన పిల్లలపట్లనే చెల్లుతాయ గాని సీతమ్మకు చెల్లవని అందరికీ తెలుసు. ఇక లక్ష్మీ దేవికి బుద్ధులు చెల్లున్నాని వివండి. "నెలగి మీ అ త్రింట్లా బుద్ధిగమంబయ్య — యెవ్వ కేమాడినా యెదురాడకమ్మ — పలుగారు పలుదంచి నవ్వతో కమ్మ — నాతోటి చేసిన మంకుపాదెల్ల — యెరుగని అ త్రింట్లా చేయబోకమ్మ — నెలవంటి బాలుడే నీల మేఘమురీరి — నెలకేరొ యెడబాయకుంకు మా యెను — యెన్నా శ్రీవరలే శీవముంచతోకమ్మ — నీవు యేమ న్నాను మేము విన్నాము — అ త్రివారింట్ల యేమన వోకు మమ్మ! " అని. అన్నీ లమ ఎక్కడనా? అల్లు డిక్కా? "అల్లుడవూ, చెలికాడవు రిద్దిని పెండ్లివి నీనే" చాలు. లక్షలు చేస్తుంది ఆనాట. ఇక బయలుదేరించి, 'మదిపుటెనుగులు పదికేయి! గుడియెక్కిన నేతలు లక్షలు గుర్రములు గట్టియిచ్చే! భాములు గూములు రత్నపు సాములు భానులేజ కపుదు! బంగారు రథ ములు పల్లకిలనకుదు తాను యిచ్చే! " నాగపెట్టి సీతమ్మని అ త్రివారింటికి పంపేడు.

రెల్లిదండ్రులూ బంధువులూ ఒప్పకుని చేసిన పెండ్లిగా ఈ మచ్చలు అన్నీ తీరేయ. అల్లుడుగు ముగ్ధుడని ఎత్తుకుపోయాడు. అతనికి ఈ అంకాలు ముట్టలేదు; సుగ్రీవతో అంటాడు: "పున్నమ్మనాడైన అట్లు వంతువని, అల్లుడా రమ్మనిపిల్లైర మీవాళ్ళు, కనుమ నాడైనాను గారలాంకువని, కాముడా రమ్మని పిల్లైర మీవాళ్ళు?" అమ్మ నిమి లెక్కవదా? "మావాళ్ళు కేదవాళ్ళు మాకేమగుండు, పెట్టగల పెద్దింట్ల పెట్టాడిలేమ, అచ్చటూ మచ్చటాన్నియూ జరుగు" వన్నది. మగరాణి కోపము వచ్చింది. "ఆతివ పల్కలువని గుడ్డరేడిన, యెమ మిండు దుద్ది పాంకోళ్ళు యెత్తి, పాకకోళ్ళతో రిన్ని పక్కనా నన్ను" పాపము ఏంచేయింది? 'ఆరటకు వంటిది అజ్ఞానంబు.' 'గోలుగోలుమని గోడెత్త కొరిగి, వంటి నామ్మలదివీ భరిణలో నుంచి, మానె బట్టగట్టి మడుగులపెట్టి, మవ్వలముగ్ధుణ్ణి చంక తెటా కుని, పళ్ళెను సుగ్రీవ అన్నవాడెటకు. వాకిళ్ళ వారన్న నీద్ర కేయింపె! వదిల యెదురుగావచ్చి, అడవిద్దను చూచి అరి బారిపోంది, 'నిద్రతోతున్నావు నీలవద్దండ, నీ చెల్లెలాచ్చింది నిద్రలేవయ్య! ' అని లేపింది. "నా ముద్దుచెల్లెలా విమె సుగ్రీవ, యెనుగలు ఉండంగ గుర్రాలండంగ, మోదాలపుండంగ పల్లకి లండ, కాలినడకలతోను వంటిగి నీవు, విడివిడి

“పున్నముక్త నాడైన యారెలాండుకుని
 పుణ్యుడా రమ్మని పిల్చిరె మీవాళ్ళు
 అమవాస్య నాడైన అల్లు వండుకుని
 అల్లుడా రమ్మని పిల్చిరె మీవాళ్ళు
 .. .. .

ఇవిగోనె నెల్లెల నీను అరణ్యము
 పల్లెల వున్నాయి పల్లవీరల్లు
 ఇవిగోనె నెల్లెల నీను అరణ్యము
 కన్నాను పున్నాయి గుండు గిన్నెల్లు
 అట్లక హిరున్నాయి అంచు బిందెల్లు
 భీరవోనె పున్నాయి పఠకముల కేదు
 ఇవిగోనె నెల్లెల నీను అరణ్యము

న) నుగ్గిరకు సాగె ఇవిగోనె పేరు.

బాబుల తనవునా జవాబి యిది
 పేచీలు తానుండే దేదరాకట
 ఎదుగుదురు నూపెనా నలది పడునూ
 తనవనొరకని తొందర పడునూ
 నూర్యువకని ఉప్పుడు చాల కోపించి
 ఘడియ గ్రమ్మకదెచ్చె కొప్పుతనయను
 కుతకా నీ పనులు కోపునకెగ
 అవనిబా మెరుగిని నీవు ఉన్నావ
 అనుచు తెలపకించి కాదు భయముకెది
 తయ్యది పవళించి రాదుచాల దుందు

కంబుబట్టి—రవ్వల ముత్యాల జరిదిగవేసి—తేయ
తేయ కమ్మలూ నెలయంగబట్టి—గెండువేలూతేయ
హారములు వేసి—మూడువేలూతేయ ౫౦౦గెండాబట్టి
నాలుగువేలూతేయ నాను మెంజిసి—పదివేలూ
తేయ పతకంబుబట్టి—గంటల వడ్డానం—కొర
తాబట్టి—నిలలు తాపన కీలకవిడ్డంగులు—నీల
వర్ణపు డబ్బి నేపకంబెట్టి—కమ్మం—కమ్మలకు
కాటుకాబట్టి—ఈ సింగారల చందకి నానుకమరి
చావండి. నిలువుబుడమనకు వన రూపులాచి—
చాచి ముచ్చెడంది మనవత్తరమున, జిలుగు
బులేదారు పచ్చని గమ్మ—బంగారు కలకముతో
ఉడకంబుబట్టి—మట్లలు మొల్లలు విరజాణలును
కొప్పున మండిచి సంతోషమున విభునగ్గరకేగ నిండిన
దాని. కాచి లాయన పరువులు విగించారు. తలు
చేయి కొప్పును తాగేనూగునా అంది, నలుచంద
పాదాలు చేసులును నొచ్చె, నంది. పటపటాచినుకు
పడి పైకింగు రెడికిన. పంగి. తల్లు హారం విడు
తీయ్యో ఘడియో అంది. కనుగని చి ద్దినా కాళ్ళ
కడవైస, హరగి వక నిద్రాన పరనాండిహరగి వచ్చి,
తీహారు కాదు. అర్ర కొల్లకు అన్నీ వెచ్చంది.
ఆమెపిచ్చి. పడవగు పుణ్యచంద్ర జుగులూచు—
భూమి దెబ్బలెంచు బుబ్బలగనకు, సిరి నీసిన తిప్ప
గీహూడ గవ్వో ముచ్చి. వివి శెప్పగులకా? నిచ్చ
కాదు. అమ్మనో గోయిల్లు ఆమి గోవయనా—నగి
నాణీ వెంచిలే నమ్మ గోనానూ అని చిరువత్స
వత్తర, ర. ౫౦౦—తీగనూ రెండు.

సాధించింది సీతమ్మ. మానసికి విడుదలగలదు!
 'మా మామ దళితుల వక్రమైనారు, ఆరే మీదూ
 పొండి మా మను కడుతు' అని చెప్పింది. 'ఆడవారి
 కోపము యెట్లాకో యనుకు—నన్నీ పరుం డెను రవి
 వంటివంటి' 'అని తెలితెలి వన్ను మెరిచివెనుకుకు
 ఆడవారి కోపమును అట్టిదో యనుకు, శ్రీమాన కలి
 పెను శ్రీ లక్ష్మీ యంతి'... ఈ కళ్ళనన్నీ సామాన్య
 గృహస్థుల ఇంట్లో నది కళ్ళలో. బాటికి కాళ్ళ
 కారమును లేపడానికి ఏ జోకావలదును సును
 మారెవరు కవిగాను, ఆ మామమ్మల కవబునుతుంది
 మనకి వారి కల్పనా సాంపర్ద్యము. ఆమధవాన్ని చెంది
 అందంగా రచించిపెను కాని అతిలోక దృగ్బాల్ని
 భావనా బలమువల్ల సాధించే యెట్లు ఈ పాల్కు
 కవపెను. పీటలిన పాత్రలందినూ ఈ పాల్కు
 లాని నారే. ఆకాశాన్ని మీదనుంచి కూడివచ్చువారు
 కాదు. కనక కథాసాంఘ్యే మనకి స్ఫురిస్తూ
 వుంటుంది గాని రచనాచాతుర్యము సురించి

కవులు పాటలలో నంతటా ఆదృశ్యలే. పాట చివర కూడా చేరు పెట్టకొరూ. వాని స్వయంతా కలిసి, ఇల్లకలి రూపాన్ని “పువ్వులూ ముపాటు పాడినా విన్నా—అయ్యోస్వయంశులయ అగివలం దెవరూ” అని చివర వుంటుంది. దీని సారస్వత మంతటా ఈ ఇల్లకలి కలగజూపనే వుంటుంది.

కాటం గంపిని దాని లిప్యపాఠ్యాను. క్రితానుని కోపాన్ని తానూ చూచాము? సత్యాన్ని అలక మార్చాము పదంకి. ఆటకూటములో ఆటచే అలసి క్రితానుని చెమట నువ్వవమమి నీలమృదువచెను. ఆమె చిలకను పేదగొడు నీకాసు పడెను. దానితో క్రోధము, సురైన కనులకు కోపము వచ్చింది. పువ్వులబంధోన్ పూగోన్గొక్కె. ముద్దరాలు సీరినూ మార్చుచోయింది. పరిమళపు పన్నీరునది, పల్లెపూవుల పాన్ముపేసి. కేట వ్రువక మతో రూపును కడిగితే ఆమెకు తెలియించింది. కోప మతో వంటిద్రుంపు మేపలూ, పైకి రిమెనకోళ్ళ పక్షమందును మువ్వదిమారల అలక పచ్చమమును గమరతెట్టి కలవంటిలోని కాంపి నిద్రంచె. రానుడి కాంగల తెలిసింది. ముగించింది క్రోధము నాటలు. పు క్రిగ్గర వెలుగున్నా. కరవాణిని జూపే నీరువంటిను ఆకాశాగ్నే ఆదృశము ప్రాణ. ఈ తిరవ న్యాయమా, దక్షిణపు న్యాయమా, మార్పు పడెమరల న్యాయాలూ మానితన్నాయి. గాన తెరతో కిటికీల గూర్చి పువ్వుల పరిమళం కేట నాటలు అలక. ఆమె పాటకు పూర్వోన్మరు మోమ ద్రుమ. పక్ష అడిగింది. పూదేవి కూతువు యిది యిది నీకు. ఆటపరచాదవు ఆది పవ్వలనా అని నీలిమృదన ప్రవృత్తి చెప్పి పూవారి కింపి దురుసు తనమే అని చిలకను పూగింది. చిలకవల్లి రాము డిటో చెప్పనున్నది: “పువ్వుల పంటిది పూదోప లేహం కాక పూటలకు కాగియున్నాడు” అని చెప్పింది. కేట పాటలు విని గాముకు లేని గాని పండ్లగు. చిలక పాట మురులు చెప్పతోయింది. నీలిమృదన ప్రవృత్తి వీరినికే వడమండాను, రెలబగు గొట్టెను పన్ని చెంపేను అని చెప్పింది కేటమేంపి. అప్పటికి లక్ష్మణునిగా మేలనుంచి వచ్చాడు. చిన్న బోయన చిలకనుంచి గంధకులు తెలుసుకుని, దానికి అనైన వాంఛిలను చెప్పాడు. చిలకవల్లి నీలికి విర బడేట్లుగా “రమారామ వండ్లను లగ్నపు వచ్చింది” అన్నది. నంటచే కేట చేతిని బయటికించి తిన్నగా పడకటికికెళ్ళి రావల్సిద్రుడు గెత్తిన మునుగు తీసింది. “ఇట్లుచి పవ్వనే బాలరాముడు.” ఈ

మాట నెవరు కల్పించారు? అని అడిగితే సామెతి కల్పించా న్నాడు. కళ్ళ తిన్నగా, నూటిగా, నేటి చిన్న కళ్ళలాగ సాగిపోతుంది. కేటకో రాముడు సేత, కోటలూ, డంటిద్రుంభాల మేడలగాని, వెంపు అంతా మర కేటితానోని పెరిమరుకు. ఈ సందరశిల్పంలో పరాగగాఢం ప్రవహిస్తాయి. శిల్పాలు పరిచితులతో అయినా కేట కో డేసిదు. లంపుగా ఉంచుకు మరీ గానలు పారాణికములు కాత్రా జీవితపుకానీ అవదానికి ఉపద్రు ఈ గాఢ వక్రగతి. పురాణగాఢం విజృంభణగా కూడా వుంటాయి కొన్నిచోట్ల. “పల్లె ప్రాణం” లో అగు నుగు కోపంవచ్చి లింగే పల్లె ప్రాణమూ మున్నటి దింక బ్రేకుని, గంటలూ బాండ్లి చెట్లబ్రాకుని అన్ననాలకు వచ్చింది. సుగ్రహే పచ్చని కొడుకు తెలియ? సత్యావారి వంధింకలో నెవమంపెవము లోను జగత్కరామ, కళలు మామకు జపం చేయు చంపెగను. గంటల వధానం మోయకుంపెగను, గంటల పాటలు ఘటమందుకు. నాచాల అంధెలు నెవము వింతుంక, కృత్రికలనెవతోన వంధియివచ్చి, వలి యా పన్నాక్షి జరిగిపోయింది. క్రితానుకు జపముచెరాగా? నేడ, గానికేమి అనలు కళ్ళవెంపి. సేతా పాదోపేవి (క్రితానుని మరణం) సద్దాంతో పూన్ముల్లి కట్టుకుని ఆకాశోంపి. క్రితాను చింతనకు ఆమెని ఉడిగింకాలని, రంభితులను నీలిని కేటంచాడు. విమల గలలలని నీటి బంగారు, రుణపు కోంకెలు అగ్రహించి. గానలు నీటిను గూడాపి. ఆంధలో ఆమెకి ఆత్మనిపింది (ఆ రకంగా వివేచిస్తామందుకు) కోపమువచ్చి ఆ పనిడిమేలను దిగిపోయింది. ర ఘటన సేతమృతి మృతాచి రంభివాట్యమహాకే మరణి బోయినదని ఆమెను పిలుచుకున్నాడు. “నాకు క్విహృత్ నేను రాంధి. చెల్లెల్లా అందరూ వచ్చి తీసుకున్నాడు, ఆమెరాగా నే రాఘవుడు మత్తలపరా లతో పైకి ద్రుంభాలకు పడలిని ముడిపేసి, “నానక, నాపను నీగానీకు, విల్లి విరవడానికి మేము వచ్చి పవ్వకు ఆగిలో ఉండడానికి నిల్లి రాలేదా? నీనాటకం చేయెనుదులతో అన్నాడు. ఆమె తల వంచింది, చేతులు వణికియ. మనసులోని నరనరు వేరూ! నీలవర్ణంను ఆరాంగి నెత్తుకుని అంతిపురము కోవలై నేవచెరాడు. ఆమె నునీసింది. ఆ గొడవలో పూబంతి రిగిరి ఆమె మార్చుచోయింది. తెలికతెల్లి పలిచి వాం కప్పగింది నెల్లాడు. కేటకోన్నతి రివారీ మళ్ళి బామ్యరిగ్గాటలు ప్రారంభించారు. కానెల్ల

సీతామయవారి అలక, గంగాగోరి సంవాదము, ధర్మ
 రాజానందము, సత్యభామసదసము, వీటన్నిటిలోనూ
 ఎక్కడో ఒకచోట చెప్పినమాటే కొంచెం మార్చి
 చెప్పినము కలపబడును. అవతారాల పరిచయములు
 నరీ అన్ని అవతారాలూ ఏకరూపు చెప్పేస్తారు. నగలు,
 బాద్యాలు, సేవలు, పువ్వులు, లాంఛనాలు,
 అలలు వీటికన్నెన్నటినీ సుందరమో లేవాలి ఏకరూపు
 చెప్పేస్తారు. చెప్పినపాదాలే మరీ — ఒక్కచుట
 మరొక చెప్పినము పురానవపు కళ్ళకక్కో. చివ్
 పులికితే పేవేదేవరాలి పేవన్నా, ఏడుచేరులు, నూలిలో
 పన్నుదీ, చలిచీడు పులిచీడు, కోయిలులు
 కళ్ళనీవచ్చినచూలేవన్నా చివ్ లేవనున్నులక కళ్ళ
 వెలుస్తోవన్ను నమ్మకం పుట్టిస్తాయి. చివ్ పిల్లి
 త్తుంచి చెప్పినానాకా అందరూ చివ్ ఈ పాటల్లోను
 ఆ మేనీనాలుకూ అందుకేనేమో. ఇక వసుధేల్లా
 లోనందంచెడు సుబంధాల వసు, సరసం, వస్త్రం
 లోనూ, చెప్పిల్లలో మహారానికీ ముందు వస్త్రం
 రత్నం, చూలా, పట్టికల్లోనూ, సుబంధాల
 ఆకాశాంతర పర్యాలలోనూ మనకి గోచరిస్తానే
 ఉంటుంది. ఇక ఒకరమైన విద్యావిధానం. స్త్రీలకి
 పాటల్లో ఉన్నవం నులుపు. అందు కవరించాదువో
 ఐతి.

ఈపాటలో ఒక అవతారానికి, ఇంకొక అవతారానికి కథలో నేగాని వ్యత్యాసం లేదా లేదు. కృష్ణుని, రాముని, వామనుని ఒక్క వ్యక్తిగానే ముచ్చటగా ఈ పాటకవులు. అలాగే దుర్గిణి, శంఖం, సీతా, ఒక్కవ్యక్తి — ఒక్క. ఇంత సూర్యుడే సీతానిగా తలచుడు. సర్వజ్ఞుడే సీమంతిముగ్ధాకృష్ణుడు దుర్గిణిలో, "నాతిలో నీకన్నెనా మనసు కలిసెన్నాను! నాగలోకమంతా పొంచి తెచ్చే" అంటాడు. అందుకు లక్ష్యీకృత "ముందు రావడంతో రమ్మలో మునుపటిని కోరికగా, రమ్మని యెఱుఁగిచ్చి చందమిరితి విార" న్నూ. దీనికి ప్రభువు సూధానము చెప్పలేదు. వామనుడు రెండవ నలది గూహ్యకాతా లాక్రమించి మానోఅనునికి చోటు చూపమంటాడు. దానికి బలిచక్రస్థి జవాబు, "దానినెగిరినపై నుండపాదులు! అపరాధపంబు" వారి పాములు! నా రెండుచుది నరినాకాతాత్మ! అని. తన్ను కరుణించిన బాలకృష్ణుని అరించుటకు

కాకింగుడు గంగాజలము తెప్పించి, 'అవనియొక్క డుగుగా నొలుచుపాడములు, అహల్యతాపము బాపనట్టి పాడములు, బలిశిరస్సుపై మోపినట్టిపాదములు' గుమడి పశ్చిమమునా భువనమున, కడిగినానట.

అట్టి, అంతా భావంతి ఉపాసకమును సే
ప్రబంధకవులలోనగునట్లు యీకవుల వంశములోనూ
తెను పురుషుల రచించిన యాచార్యుని నదివి అంది
పొందునట్లు వాటి నమరచించు కవులలోని లెలుగుల
కావించునునుగాని కావించు కవులకు కృష్ణమో
అంటారు: "అలవి ప్రాయమునాటిదని పెండ్లిగాదు,
నీవునేయును పెండ్లి నిక్కముగ నున్నాని, నుక్కడనే
నీవునేనులలో కృష్ణుడనై యిట్లనియున్నావే" అప్పుడు,
"నీవునేనీదేనిది పెండ్లి కన్యకాని కుద్రవనా చిన్న
నాటిది పెండ్లి చుర పెండ్లిగాదు" పరిచారంబుగాని
యేమోన కొంగపాలలులోనూ నున్నది పాటులోనూ
కూడా నోన నేరచి కలవిబ్రహ్మంబునగా నున్న
కృష్ణుడి యోగం "కృష్ణునిదినున రచనవని పరిశోధి
కాని" అంటారు. "కృష్ణునిదిను" అనది చక్కని
నాట, ముందు యోగం కొంగపాలలులోనున్న ఈ
యన్ని "నుదుగునపాలు" రచించిన హరిహర
గ్రహించి ఈ గుర్తికేసానై అందింగా రచించా
డేమనినా నా యూహ. (అందుచేతను) ప్రసన్ననా
డీ చరితానేనా?

ఈ పాటలగుండున్న చాలా ధరకీ మైనది. సాహస వ్యయగా 'తేకటితిక్క' అనే అరకులల ఆచారాలు గాలుగనీ ఉంటాయి పొదానకీ. ఏనా వానకీ ఆపని దమి అయిన తాంకాల వ్యంగంలందనాటలము, సేవరీ ఆచారాలు 'తేకటితా' అనీ, సేతకాలవ్యంగము, సేతా మలవారి అలకా, సుధీదనానెవంటి పాటలగాగ 'తేకతా' అనీ మునిస్తుంది. ఈ ముగింపునకు పొదము తర్వాతిపొదములకీ ప్రసవీంబి పాటకీ నవక నల వరుసుంది. వరుదరాజు పెండ్లింబి 'తేకటి తేకటి' అనీ ఏదావుతలన్న 'తా' అనీ ఎనిమిది ఆచార మున్నా చేరి గెండ్లిచరణాలుగా ఎదుస్తుంది పాట. శిశిరేఖ పెండ్లి 'తేకటితిక్క' అనే అయిదుకీరాల ఆచారాలు గానూ చదువుకీవచ్చూ, 'తేకటితిక్క' అనే అరకు లల ఆచారాలుగానూ పాడుకోవచ్చు. మొదటిపద్యతి ద్విపదకీ దీగ్గిర. కానీ పాటగా దీగ్గిరికీ అరకులల ఆచార తా నే నడుసాయి.

★

501

“తానా సుందర నందు డ వ్యలదిగూ
తనవంగలావణ్య లీ
లావంతెక నిధాన మొందొరుల
క్రేమలాప కలీ విసో
దానూనానభవస్సుల్లా
మనవిద్యా ప్రైకముల్లసముల్
కానం రాదు గోయి! కాదు జన
గోకముల్లందు నాదోయికిన్.”

ఈ సరళా ఈ విప్లవ సుమహార వ్యంగ్య
భోరణిలో సుందరించుల శృంగార వగనము, పరిహా
సాది ప్రసంగ వగనము సాగిపోయింది. “కాదు గాక
మోక్షాదు గానం అనే నూర్ని పురస్కరించుకుని
సొందరసంవి కపురివింగా లలితంగా ఓరి
శృంగార వగనం సాగించారు. కాని అంతలోనే
బుగ్గుకు పిన్నెల్లా వల్లి తరలిపోయిన వందల సంకు
నికేలుస్తుంది. ఎంటే అతని సుందరి అనుడ స్వీక
రించి అందోళిత హృదయంతో ఆక్కడినించి కలి
వెల్లిపోతారు. దీనితో గంపెన ప్లయినిపోయింది.

ఇక మూడవ భాగం సందుకు బుద్ధివేపుని ‘మర
దలాసన భిక్ష స్వీకరింపవలసి’ని చెప్పకొంటారు.
కాని బుగ్గు పిర్రతో నాటికి భిక్షువైన మక్కరలేదన్న
విషయం హాస్యంగా మార్చి చెప్పే తెలియజేసి
భిక్షువైత్ర అతని హస్తంలో ఉంచి మానిగూ వ్యాధివిహీ
రానిది సాగిపోతూ ఉంటారు. నందునిది మర్రి అందోళన
ప్రారంభం అంది. అప్పుడు బుగ్గుకు నందుణ్ణి అమం
యించి విభులంగా పర్యవేక్షిస్తాను. నూనా గొక
సది వున్నట్లుగా ఈ బుగ్గుని పర్యవేక్షి ముగిసిపోతుంది.
ఆ విమర్శలు బుగ్గుని అప్రసక్తారం గొర్రును కిమ్మ
డొకడు సందునిచు పర్యవేక్షిస్తూ గొర్రుం చేయించి
తోక మట్టి సందు పిరివి, ఆకు లెనుతుడు. ఆపైన
గొర్రును కిమ్మి పిరివి ‘ఈ విషయంలో నీవు చాలా
అవధుడవవు’ననే నూనా అని భోగించి పర్యవేక్షిస్తూ
స్వీకరించు చేయిస్తాడు. పరవార తిరిగి డొంగందోరిత
మైన సందుని మనస్థితి వగనలో ఈ భగ్గ ముగిసిపో
తుంది.

క్రమక్రమం సందుని మనఃపరిణామో అనుగడు
గునా ఉద్భవించే వేదన, అందోళన వ్యవస్థ స్ఫురింప
జేయడానికి కవులు చూపించిన శిల్పనైపుణి ప్రద
ర్శించడానికి నేనీ విషయాలింతగా వివరించి
వ్రాస్తున్నాను.

సుందరికూడా సందునివలెనే అనేక విధాలయిన
మనో ప్రకల్పాలకు లోనవుతుంది. ఈమెకూడా చివ

రికి ధర్మదీక్ష స్వీకరింపబోతున్నది. కనకనే కవు
లింతగా ఈమె మనఃపరిణామ ప్రవర్తించడానికి
ప్రయత్నించారు. ఇందువల్లనే నాలుగో సర్గ అంతా ఆమె
మనః పరిణామంతోనే ముగిసిపోతుంది. ఇప్పుడైన పర్య
వేక్షి స్వీకరించిన తరవాతకూడా పూర్వనాననా
బలంవల్ల సందుని హృదయపరిణామం సమసిపోలేదు.
ఆ పూర్వనాననా బలంవల్ల ఏర్పడిన పరిరస్థ మనస్థితి
అంతా ‘అమనఃపం’ అనే అయిదో సర్గలో కనిపి
స్తుంది.

అటువంటి మర్రి బుగ్గుదానిన్ని అను
నయిస్తూ పర్యవేక్షిం చేస్తాడు. ఆరో సర్గలో
చివరే భరివృత్తుంతా చాలావరకు గోరముని
పర్యవేక్షిం చేశాడు. అప్పటికిన్నీ సందునికి తన
అనురాగమే ఏర్పడనే భావం పూర్తిగా సమసిపో
లేదు. ఏవ్వల బుగ్గు పిరివి కేవలం మమతా విర
హితమైన అనురాగమే విహితమైనదనీ, ఒకే వ్యక్తి
విదా కేంద్రీకృతమైన అనురాగం మమతా విరహితమై
విశ్వవ్యాప్తమైనపు డిది నిరవధికమై విరాజిల్లగలదనీ
అభిప్రాయపడ్డాడు. పర్యవేక్షనంలోని గొర్రుమేదలే
భాగంలోని ఈ వృత్తులు గెండు ఈ భావం
నూర్చుకుంటూ వ్యవహరిస్తాయి.

“విరియం బూచెకు క్రేమ పుష్పములనీ
విశ్వము నిక్క మొక్క క్రో

వ్వనీ వాకట్టి పుణ్ణి లాలించి

పుష్పపుత్రాను రాగముమై

మరమం, ఏయ్యది నాడిరాలువపు

నామో! కంలక మొగ్గుకు ని

ఘోరతన నాటును, దాని బుచ్చల

పన్నె మన్నెయో బంపుమా!”

“నిన్ను గృహము పడుమని

నే వయించుల కర్మమట్టితో

యన్న! మమతగ భావ్యమును

వ్యాజవిహీనమునైన క్రేమనే

నెన్నడు కాదనన్; సుకృతివిపు

రసాగ్రియు నీయెడంద యీ

తెన్నునబోయ సర్వజగతిన్

భజింపుము నీకు మేలగున్.”

ఈవిధంగా పర్యవేక్షిం చేసేసరికి సందుని
మనస్సు నిర్మలమైనది. ఆపైన కేవలం మమతా విర
హితమైన మనస్సులో ఉద్భవించిన కారణ

భావంతో సుందరికూడా ధర్మదీక్షప్రవేశం కలిగించవలసిందని గౌతముణ్ణి ప్రార్థిస్తాడు.

“తేరీ ప్రసన్నమై మనము
తెల్వి విపంచివెను కోక మోహముల్
దూరములై భావంబువున
దూరిన జీవుల నుద్ధరింపగాఁ
గోరిక పుట్టె దొంటి వలకూర్చికి
దివుల నిల్చివేడెదన్
బూరుషు రెల్ల నర్దు లయి
బోటులు మాత్ర విసర్జ బాదురే!”

అనంతరం కొంచెంసేపాలోచించిన తరవాతి బుద్ధుడు సుందరి దీక్షాస్వీకృతికికూడా అంగీకరిస్తాడు. ఇక ఎనిమిదో సర్గలో కవులు కొంతవరకు విరక్త అయిన సుందరి మనస్థితి వర్ణించారు. అటుపిమ్మట బుద్ధ శిష్యుడు సుందరిచేత కూడా ధర్మదీక్ష స్వీకరింప చేస్తాడు.

ఇక తొమ్మిదో సర్గలో కవుల సుందరి నందుల సరస్వత ప్రేమ: పునఃపునః పరిణతిమైన విధం చాలా మహోహరంగాను, సుమార్గంగాను ధ్వనించారు. ‘సహధర్మచర్యం’ అనే ఈ సర్గలో బుద్ధుడు సుందరికి, నందుని ప్రత్యేకంగా నందుకు, సుందరి అనే అనాధ శిశువుల నిద్దరిని అప్పగించి చెబుతున్నాడు. వీరిద్దరు ఆనన్న మరణమై శిలాభవశిష్ట అయిన ఒక అనాధ వృద్ధురాలి శిశువులు. సుందరికి నందగలమైన అనురాగం అంతా చివరికి ధర్మశిశువయిన నంద బాలకుని రూపంలో సాక్షాత్కరించింది. అలాగే నందు నికీకూడా అనాధ శిశురూపం ధరించి శిశు సుందరి రూపంలో భార్యనురాగం సాక్షాత్కరించింది. సుందరి నందుల పరస్పరానురాగం ఈవిధంగా పరిణతిమై పునఃపునః అనాధ శిశునందుల రూపంలో విశ్వ తోముఖమయినది. దంపతుల పరస్పరానురాగం పుత్ర పుత్రికా రూపంలోనే పరిణతిమై పవిత్రం కాగలదని మనస్థాపించిన ప్రధానమేకాక ఏ ధర్మసంప్రదాయమైనా అంగీకరిస్తుంది. అయితే ఇక్కడ పరస్పరానురక్తివయిన సుందరినందుల పూర్వానురాగం తాదేధర్మ ప్రవేశానంతరం ధర్మ పుత్రికా పుత్ర పరిపాలన రూపంలో పరిణతి పొందింది. ఇది కావ్య లక్ష్యమే కాక మాత్రంగా బుద్ధుని కరుణాశుభకూడా ధ్వనింప చేస్తున్నది.

తాదే జీవకారుణ్యం

తాదే ప్రపంచ మతాలన్నిటిలోకన్నా ఎక్కువగా జీవకారుణ్యం బోధించింది. మిగిలిన స్వల్పమైన లక్షణాలన్నీ విడిచి వేస్తే ప్రత్యేకంగా ఈగుణం ఒకటే తాదానికి మకుటాయమానంగా కనిపిస్తున్నది. కనక నే సౌందరనందకర్త సీమయ్యం ప్రధానంగా స్వీకరించి చివరస్థానంలో అంతర్గతానికి అది ప్రత్యేకంగా అభివర్ణించాడు. ధర్మ విశ్వాసం సుందరి నందుల సంరక్షించే విషయం మూలంలాగే లేదు. సంస్కృతి కావ్యంలో సుందరి సరస్వతీ స్వీకరించే విషయమే మూలనా ప్రాయంగా కనిపిస్తున్నది. అయితే తెలుగు సౌందర నందకర్తలకు అమరంగపరిణతి ప్రదర్శమే పరమలక్ష్యం కాబట్టి చాలా స్వల్పమైన విషయం కొత్తగా కల్పించుకుని ఏమి కథ కొక మహోహర కీర్తిం మలుచుకున్నారు. ఈ విధంగా చివరిసర్గలో వీరు చూపించిన కథాశిల్పపుటలో కీర్తికొక చక్కని తారాగ్రహము.

ఈ కవులకు తాదేధర్మప్రచారం ప్రధానలక్ష్యం కాదన్నది చాలా స్పష్టంగా గమనించవలసిన విషయం. కనకనే సీమయ్యం లో విశ్వజనము గలవన విషయంగా మాత్రమే స్వీకరించి మాత్రంగా తాదేనాతరణం కల్పించుకున్నారు. గౌతమ బుద్ధుడుగాని, ఆర్య శిష్యులుగాని సేవే ధర్మప్రవేశ సందర్భంలో తాదేమైనవారం మాత్రమే ప్రశంసించడానికే. ఈ కావ్యంలో అవసరమయిన ప్రత్యేక వార్త సిద్ధాంతాలభూషణ వివరించేపాదానికీకూడా ఇదే కారణం.

రస నిర్వహణ

ఇక రసనిర్వహణ విషయం. నిజానికి కృంగార శాంతల కంగాంగీ భావం కల్పించి లోకంకు రసాలకు పరిష్కరవిధానం లేకుండా కావ్యం రచించడం కవిసామర్థ్యంల కసాగ్ర్యమే. ఈ కావ్యంలో శాంతి అంగిరసం కనకనే కవులు ప్రథమసర్గ అంతా బుద్ధుని పునరావసరంలోను, పాదుల తనయైన చూపించే భక్తిప్రపంచుల వర్ణన లోను, ధర్మబోధలోను ముగిసారు. శాంతిరసం అంగిరసం అనే ద్వివిధానాన్ని బుద్ధుని పునరావసరంలో వీరి కావ్యం ప్రారంభించారు. ఇక చివరిసర్గ అంతా సుందరినందుల ధర్మాచరణానికి సంబంధించినదే. ఈ కావ్యం బుద్ధునవుని సమస్తాన్నితో ముగిసి పోతుంది. కావ్యంలోని ప్రారంభము, అంతిమ పరి

పూర్వమున ప్రశాంతపాతావరణంతో వింశతీ న్యాయము.
 బిఁదముం గెండు, మూడు, నాలుగుకు స్వల్పభాగము
 గల ప్రతి కేసునకు శ్రీంకారవర్ణముం కవివస్తుం. మిగి
 ని భాగములకు గల వస్తువులు ముద్రాపత్రములకు
 జయమునను శ్రీంకార రుచంగం అయివచ్చునట్లు
 కాపాడు, రంగులు ముద్రాపత్రములు, ముద్రాపత్రముల
 కాపాడునట్లు ముద్రాపత్రములు గా నీవస్తువులు నాంబరభాగము
 కవివస్తువులు.

[illegible][illegible]

ప్రతి నిమగ్నం

[illegible]

మనము చేసినవ్యాపారములను సమగ్రముగా పరీక్షింపఁ జూచి
 నవ్వే. ఏ దీనినాం పాపములలో అంతకాక శాస్త్రాన్ని
 సరియైనదిగా నున్నది నాంతులను సరియైనదిగా నున్నది
 కలెక్టర్ గారిని గూర్చి నున్నది ఉండునట్లు ఆనా
 పేరు గూర్చి నున్నది నాంతులను సరియైనదిగా నున్నది నానామ.

అంగకారశాస్త్ర ప్రాచీనము

మీ ముగ్ధాభిమానం కోసం ప్రాసం పాఠశాలలో
మొదటి మాధ్యమిక కంప్యూటర్ వాడుకగా లక్ష్యం
చేయాలి. ఇది మన దేశంలో వివిధ పనులకు సహకారం
చేస్తుంది. ప్రాసం, ఇంజనీరింగ్, గానం, కళ, ఆటలు
వంటివి అన్నింటికీ అనుకూలమైనది. ప్రాసం అంటే
అన్ని పనులకు సహకారం చేస్తుంది. (ప్రస్తుత సమయం
ప్రకృతిలో ఉన్నది కాబట్టి) ప్రాసం పాఠశాల
లోని ప్రాసం కంప్యూటర్ కు సహకారం చేస్తుంది. కాబట్టి
ప్రాసం పాఠశాలలో ఉన్న ప్రాసం పాఠశాల.

[illegible]

10. బిల్లు కట్టించు తే. 11. పన్ను వసూలు కోర్కె
 ముగిసిన పరిస్థితిలో ఉన్నది కనుకా ఒక్క రూ.
 పన్ను గొలిపేసి! అదాహరణకు సుబ్బియ్యం
 యొక్కరాలి కట్టినప్పుడు ఒక్కరూ అంటే
 అందుకంటే ప్రభుత్వం కాస్త కలిగించాలి మన సైన్స్
 శాస్త్రాల్లోనూ ప్రభుత్వం ఉంచుచు ఎవరి
 అనుకూలంగా వానాని పన్ను వాటిలో ఆప స్టియాం
 పన్ను గొలిపే మనకు మేల్కొనిన ప్రవాదము
 12. ముగిసిన కూడా కొంతమంది ఉన్నామోగాని ఆ
 పన్నుగొలిపేసి భారంపై యొక్కరాలంటే మన నేడు
 చాలా అంగీకరిస్తాము.

ప్రేమించువాడగు బుద్ధియును ప్రేమ
మన మగ్నమునను నుండుగా నుండుకామ్రు
చుండునది, అట్లు నుండుచే బ్రతులు బతులు
చుండును. ప్రేమించుచు నుండు హృదయమున
నిడును! ప్రేమగొర్రుగొర్రు-అను నుండు పేర్లును పే
నినవాలు, ప్రేమించుచు ఉన్నాయని చెప్పేవారి
ప్రేమను బ్రతిపదించు చూడ వలసియు !

కవి రూపకా లభిమనీంచరం ఎందు? కవి ఈ కావ్యం కర్తం. ఆ కాలంలో ఈ ప్రబంధపదం రూప కావ్యంలో వాడే అలవాటుండేనని వల్లనే ఆనంద వర్ధనుడు ఆ అర్థంలో అది వాడాడు. అసలేతయక ఆ సందర్భంలో ప్రబంధం అంటే కావ్యంకూడా అవుతుందని అపార్థంచేసుకుని సీతారామరావుగారి సంది సంద్యం గాల తిరిగిం అంతా సాందరపదానికి పట్టించిం ప్రారంభించారు. దీని అర్థం రహస్యం ఇదీ అని వీరి వాదనగవల్ల తేలిపోయింది! ఈమాత్రం ప్రాథమికవిషయాలైనా సన్నగా చోగవరుసుకో లేని వారంతా ఆ అలంకార శాస్త్రపుర్వక కావ్యంవల్లనే ఆ శాస్త్రానికి అధునిక కావ్యాలకు ఇంతటి తీవ్ర ఆపచారం చేసుకున్నది! సంస్కృత సాహిత్యభ్యాసము, అలంకార శాస్త్రభ్యాసము ఈ సోపానాలలో ఎంబగా లుప్తప్రాయమైపోయినా ఇంకా కొంతమంది అలంకార శాస్త్రాన్నిరేచి వేళిం అక్కడక్కడ ఉండిఉంటారని భావించి ఉంటే వీరింతటి నావానానికి దిగిఉంటేని నోరుంది!

బలాత్కార సన్యాసం

బలాత్కార సన్యాస విషయం విషయిస్తూ గౌరం ప్రవాహం కట్టించి అర్హితులతో ఇది ప్రవేశపెట్టాననీ, నిర్బంధించి బుద్ధుని సంకల్పబలాని రేచి వదిలివేటికే నదిలో విడుదా మేరూ లేదనీ నేను వ్రాశాను. దీనికి సమాధానంగా నాకు ఇలాంటి వ్యంగ్యానికి కావ్యంలో మాచిన ఏదీ లేదని వ్రాశారు. నిన్ను బలమైన ఆశువువలన వీరు సాందరపదమైనా తన్నుగా నడివలేదని గుర్తవడి పోయింది!

సాందరపద కావ్యకర్తలు కొన్నికొన్ని పర్లలకు మొదటి కొన్ని పద్యాలవ్రాసి ఆ సర్గరహస్యం అంతా ముగిస్తూ ఆరూ పద్యాలలో భస్మించారు. ఇది సందదు సన్యాస వర్ణించిన 'పరివ్రాజన' ఘన తల్లితొంగి మొట్టవచ్చేటి పద్యం. ఆ పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరణమన్నాను.

“హితము నహరమ్ము నచితాను చితలము నెడి హగుల నతిక్రమించి భూమి మేయ మలగు నార్యం భావనలకు నవ్వి యగుట విశ్వమగునకు శ్రేయసునకు గాతె!”

ఈ పద్యంలో పూర్వం ర.భారంభాలు సామాన్యం హితాహితానుచితానుచితా ఆవధులను అతిక్ర

మించి ప్రవర్తనూటాయని ఈ కవులు స్పష్టంగా నూచించారు. ఈ మాత్రంగానైనా కావ్యం చవకుండా సవ్యాంధ్ర విమర్శన సాహిత్యద్వందకు పూనుకోవడం అవ్యయమేనా? అని వారిని సవిషయంగా ప్రశ్నిస్తున్నాను.

ప్రాథమిక శబ్దం

నేను వ్రాసిన వ్యాసంలో విశేషక ప్రాథమిక శబ్దాల విషయం విమర్శించి ఈమాత్రం ప్రాథమిక శబ్దాలను లేనివారు కావ్య విమర్శ చేయనిం వ్యాయమేనా? అని ప్రశ్నించాను. దాని మీద వీరు విశేషక శబ్దవిషయం గల్లవిల్లగా బాని విడిచివేశారు. ఇదేకాదు. నా వ్యాసంలో విమర్శించిన సగతి శృంగారము, రసాభాసము మొదలైన విషయా లన్నింటికీ సమాధానా లివ్వకుండా నాటకుపోయారు. ప్రాథమిక శబ్దంకూడా అలాగే బానివిడిచివేస్తూ సమస్తాన్నుగాని అదే అర్థం లేదు. దానికి లోకంలో (Elementary) అనే అర్థం ఉన్నదనీ అందుచేత ఇది రవ్వనీ మళ్ళీ ముసలు పెట్టారు. సాందరపదం గ్రాంథిక భాషాగ్రగ్రేసమ కావ్యం. అందుచేతి. అందులో ఉన్న శృంగార సాగుత్యా సాగుత్యాల సుఖంబువులనుబట్టి సన్నియించాలిగాని లోకవ్యవహారాన్నిబట్టి సగ్రయస్తే నానికి సాందరపదం వ్యావహారిక భాషాకావ్యమే కావవ్వకు వీరి ససం వ్యావహారికార్థం పట్టుకుని ఇంకా ఎందుకు వేర్పాటుకున్నానో మే ఆ పావాత్ముడికీ బోధనదాలి!

సాందరపద కావ్యములోని లక్ష్యము, అలంకారశాస్త్రము, దాని లక్ష్యము, ప్రాచీనవిషయము, శబ్ద సాగుత్యాల మొదలైన వాటిని గురించి ఇంతిగా వ్రాసినా శ్రీ సీతారామరావుగారి కావ్యం ఎందుకూ పనికిరానిదాని అనవనిగా నాదించడం మొదలు పెడితే వారి నెవరు ఏమీ చెయ్యలేరు!

శ్రీ సీతారామరావుగారు తమవ్యాసం చివరి భాగంలో నా వ్యాసాలకు సమాధానా లివ్వడలనుబట్టి లేదని ఛీఛీంచారు. ఒక ఉత్తమకావ్యంమీద గుర్తివర్కమేనీ, న్యాయగ్రమై ప్రతివిమర్శ వచ్చి నపుడు సమాధానం ఇవ్వమని ఛీఛీంచడం గర్వమేనా? ఇలాంటి వాదోపవాదాలకు నేనున్నా దూర దూరంగా తొలిపోతుంటాను. అయితే ఈరోజుల్లో అధునిక కావ్యవిమర్శ అంతరుత్త బాత్రిగా దిగజారి పోతుండడంవల్లను, శ్రీ సీతారామరావుగారు సాందరపదంవంటి ఉత్తమకావ్యంమీద నేవలం బాధ్యతా

రచితమైన విమర్శ శైలియందవలననే నీవిమర్శ ప్రారంభించాను. వీరి కావ్యలక్ష్యం కొంచెమైనా అవగాహన చేసుకోకుండా అపార్థం చేసుకుని పాక కులను కూడా భ్రమింపజేయడానికి ప్రయత్నించారు.

సౌందరనంద కావ్యంమీదనేగాక ఈదేశంలో మిగిలిన సుప్రసిద్ధ కవులకావ్యాలన్నిటిమీద వీరిలాంటి విమర్శలే వ్రాశారు. వీని చేసిన విమర్శలనుబట్టి మాస్తే వీరు ఈ క్రమకవులని ప్రశంసించినవారు కూడా ఈ క్రమకవులు కొరేమోనని కొంతనంది పాకకులకు సందేహం కలిగినందుకేమో తెలియదు!

వీరి బాధ్యతావిహీనవిమర్శకు ఒక ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. నవకటి భారతిలో వీరు సాధువాగారి కవితనునరించి విమర్శించా వారికి పురుషి లేదని వ్రాశారు. పురుషి లేదన్నప్పుడు వారికవితలో శక్తి పాండిత్యాలేమిగాని, గాత్ర పాండిత్యాలేమిగాని, సూచించే ప్రయోగా లేమైనా ఎత్తి చూపించారో లేదు! మరికొక ఉత్తపుష్కారినికవి ప్రసిద్ధుడైన ఒక కవినిబట్టి అభ్యంతం పడే య్యడం ధర్మమేనా! వీరంతటితో సాగుకోకుండా వారికి అభ్యుదయకవితగానికీ ఆచార్యపీఠంకూడా అందించారు. దీనినిబట్టిమాస్తే వీరికి అభ్యుదయ కవితాస్వరూపం గాని, సాధువాగారి కవితాస్వరూపం గాని తెలిసివట్టుకుంటున్నాము. ఆ పేరానికే నాడు, అభ్యుదయకవులు ఎంతవల కంగీకరిస్తారో తెలియదుగాని ఆచార్య శ్రీ సీతారామారావుగారి కవితా తారగమ్యుజ్జాసలోపాని కొక చక్కని తార్కాణంగా కనిపిస్తున్నది! అయితే ఇది అంతగా ప్రస్తుతానికి సంబంధించినవికాకపోవడం వల్ల — ఇంతటితో ఈ విషయం విడిచివేస్తున్నాను.

వీరు లేమ వ్యాసంలో నా వ్యాసవిషయాలను నురించి బొత్తిగా తాడు సొంగరము లేనివేవో వ్రాశాడనిగాని అది సమాధాన మొగాగ్నిలు కాక పోవడంవల్ల ఆ విషయాలబోలెైనా సోకుండా వదిలివేస్తున్నాను.

ఒక్కొక్క విమర్శకులు కావ్య విమర్శలు ప్రారంభించినప్పుడు కావ్యకైసామర్థ్యాలు అల్పార్థంగా పాకకుల కవగతిమైనట్లు భాసిస్తాయి. ఒక్కొక్క

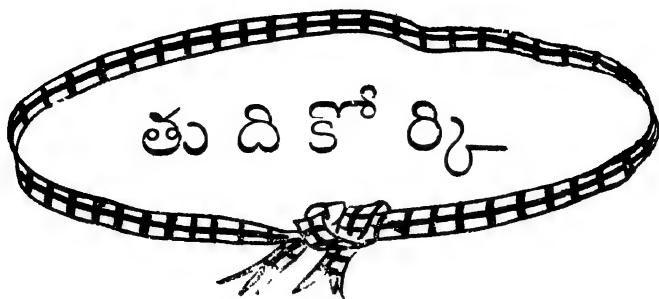
ఒక్కొక్క విమర్శకావ్యమే విమర్శకులలోపాలను వెల్లడిచేస్తుంది. సౌందరనందవిమర్శలో సరిగా ఇదే జరిగింది!

శ్రీ సీతారామారావుగారు తిమ్మ వ్యాసంలో నామీద ఏకపక్షప్రయోగాలు ప్రకటించారు. మరి ఈ వ్యాసం మానసతరవాత ఇంకా తీవ్రభోగశిక్షికి నూరిపోతాడేమో తెలియదుగాని — అయినా సవరణంగా వారిని అగ్రవాలనాంధ్రకావ్యాలు చాలా బాగులగా పరిశీలించవలసివచ్చింది. సౌందరనందకావ్యం కూడా నేను విమర్శించినప్పుడంతో సరిపెరిపెనెం దని ప్రార్థిస్తున్నాను.

విమర్శకుల తవరయినా సాధుకులకు అత్యంత సన్నిహితులయిన సహకారులుగానే ఉపకరిస్తారు. అంగీకరించినా సాధువాగారి కావ్యస్వరూపం కలిగించడంలో విమర్శకులు తోడ్పడతారు. ఈ ఆస్వాదకశక్తి ఆయాసామర్థ్య అభిరుచిపరిచింది. శక్తినిబట్టి తరతరభావంతో మాగునూ ఉంటుంది. అంగుచేత సౌందరనందకావ్యంలోనించి ఒకపద్యం ఇక్కడ ఉదాహరించి ఆ కవితాపరిణతి గ్రహించుటకు సహృదయులతో వదిలివేస్తున్నాను. ఈ పద్యం సౌందరనందలోని పరిపక్వ కవితారచన కొక చక్కని ఉదాహరణను:

ఇది సౌందరనందంలోని ‘వృత్తసంవాద’మనే అశ్వాసానిక ప్రారంభంలో సంగనాప్రాయంగా రచించిన సంగ.

‘సగదీనినె అట్ల వ్రావితెగలనా’
 తారయ్య! మో బాటసారులార!
 చల్లని యీ తిరుచ్చాయలపేటదే
 అగ విశ్రమింపరారయ్య! సంత
 ముగిరాలిదపలముల్ల నారిగింపర
 య్య! మాకు నాత్మీయులైతిరింక
 అగ్గనాకలు లేక యూహించు! పొడు దు
 య్యల లూనుడు సంశయింపవలదు!
 కలిదిరి కలము గూలవ్రోసి
 మాజుడదలి సలుగులు పొజువిడిచి
 అరమరులేక కొంచెక యనుభవంప
 రమ్య! రాయంచలార! భృంగముక్కార!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి

నిన్నెతలపోసి తలపోసి
 నీ యుదారమూర్తి ఎవనిల్ని
 మరణంఘ నేను.
 ఎపుడో
 సంజతాంకయో,
 చిన్ని మబ్బుతునకొ,
 గాలిపిల్లలో వచ్చి సేచెవులనూచ
 నేను లేనన్న వార్త వినింఘురేని,
 కంట రాసేకు మొక్క కన్నీటిచుక్క.
 నలచు వలదొక్క వేడి నిట్టూరు వేని,
 వలదు ప్రియతమా, ఒక్క నిట్టూరు చేని.
 చిరుచివరి కోర్కి మన్నింతువేని సుంత
 సీచరణఘాటే నా ఎత్తి పోతలపుడు
 నాచితా భస్మమున చల్లు మింత;
 చాలు.
 జన్మజన్మాల కల మంది కొందు నేను.

ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళ దేవుడు

(క్రీ. ౧౧౭౮-౧౨౧౬)

శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణారావు

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులలో గణపటివాడు ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళుడు. అతడు జీవితమంతయు, నిరికి చెదిరిపోవుచున్న చోళ మంజుల సామ్రాజ్యమును రక్షించుకొనుటతో గడిచి బోయెను. తెనుగు చోళు లోకవంక బలవంతులయి, చాళుక్య చోళ చక్రగిరి ఎదిరిపసాగిరి. పాత్రై నుండి లెమ రాజధానిని విక్రమ [చోళ] సింహపుర మైన నెల్లూరికి మార్చుకొని విజృంభింపసాగిరి. కులోత్తుంగ చోళుని ఎదిరించి స్వాధీనత్యమును ప్రకటింప సాహసించిరి. కులోత్తుంగుడు శిక్షించాలను మిన్న కుంగులు సంధించెను. ఎలనాటి రాజేంద్రచోళుని రాజ్యమునుగూడ పట్టి విసర్జింపరిష్కరింప లేరౌడెను. కులోత్తుంగ చోళుడు వ్యసమయి, మరణించుటకు బూర్వము రాజ్యభారమును తన కుమారుడయిన మూడవ గొంకరాజుకు నొప్పగించెను. కాననము లంగు మాడవ గొంకరాజు కులోత్తుంగ చోళ గొంక రాజుని వ్యవహరింపబడెను. ఇమ్మడి రాజేంద్ర చోళునికి ప్రధానియు సంధి విగ్రహాయువను నందూరి కొమ్మనయ్యుని గొంకరాజుకుగూడ రాజ్యతంత్రమున్నట్లే రాజ్యభారము బూనియుండెను. 1 ఆనాడు ఎలనాటి రాజ్యము మహేంద్రగిరి మొదలుకొని కాళివారి పర్వతము వ్యాపించియుండెను. 2 కొమ్మనయ్యుని ఎలనాటి రాజేంద్రచోళ, కులోత్తుంగ చోళ

గొంకరాజుల ఆజ్ఞాపాపన పాకనా డిరువొనొక్క మంజులమును రాజప్రతినిధిగా కూడ పాలించెను.

మీనరాజేంద్ర చోళుని పిదప కాలమునాడును, కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజుపతి కాలమునాడును, “సమధిగత పంచమహాశివు మహానుజేత్యైర, ఎల వాయ సింహ” ఇత్యాది ప్రబలి పాదములయొక్క కొంప పగుమటి యుద్ధరాజు రాజ్యము బలవంతుడయిన మహా సామంతుడై కోట్యచక్రము ద్రిస్త్యమండెను. దానికి గల ముఖ్యకారణము, కొంప పగుమటి కాననమునకు ఎలనాటి రాజ్యవంశముతో గల బంధుత్వముగా తోచును. రాజేంద్ర చోళుని అనుయాయులమీపి నుండెమడవులు గలిగించినవక కొంపపగుమటి యుద్ధ రాజు వెలియలు అంకముని పక్క జక్కాండెకను పెండ్లియాడెను. ఆ వింపగులకు కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు జన్మించెను. ఆతడు తండ్రివ ములోత్తుంగుని కాలమున బుట్టబలవల గావోలు “కులోత్తుంగచోళ” పదము ఆతినికేరుకు చేర్చబడినది. కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు కొంప పగుమటి యుద్ధరాజు కూతుని బాహుంబికనుద్యాహుమయ్యెను. ఆ వింపగులకు కుడయ మయ్యెను సృష్ట్యైర్వరకు. ఎలనాటి రాజులలో నాతడు కడపటివాడు.

మూడవ గొంకరాజు, తింకి మరణించుటకు పూర్వము నాలుగు సంవత్సరములు గాబ్బొట్టికై పయ్యెను. ఆరిని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౭౦ సంవత్సరమున ప్రారంభమయి ౧౧౭౪ లో ముగిసెనని యూహింపవచ్చును. గొంకరాజురాజ్యకాలమంతయు నిరంతర సంగ్రామములతో గడిచిపోయెను. ఒకవంక దక్షిణమునండి తెనుగు చోళులు ప్రభుమటాని లెమ రాజ్యమును పాకనాటిలోనికి విస్తరింపజేసి, ఎల నాటి రాజ్యమునకు భంగము కలిగించుచుండెరి.

1. కేయూర బాహుచరిత్రము.
2. కేయూర బాహుచరిత్రము. S. I, I. Vol. VI. No. 211 ఈ కాననమందు గొంకరాజు పరిపాలనము శి. ౧౦౭౦ కు బూర్వము ప్రారంభమయినట్లు సూచనగలదు. గొంకరాజు పరిపాలన మిందు ఉదాహరణంబుడెను.

కన్యసాటి తేనునచోళులు తమకు స్వస్తిహేతులు
బంధవులు, గృహాధియులునైన పాత్రుల తేనున
చోళుల తలపులు ప్రయత్నములు సానుటకు పాదు
చకుమంజరి. ఇకవియ్యాగా సామ్యధిపపరాయ
బాధల కలించుచుంజరి. పశుమటను కర్మాగ కలక
మందు కల మర్కటాశుకర్మరాజ్యము లంబిలిచిన కార
ణమున, ఆమమంజరి గురురాము (183. 2. 1012-
1014-15) విశ్రాంతి పొనగెను. ఆలమి గాత్రీకి నిలుచు
వాని తేనునను, గురురాము పూర్వార్థపు జేతముపై
కన్య పేసియుంచెను. ఆలమి పత వాణి విశ్రాంతి
చోళులు రాజవంశములో బాంధవ్యము నెఱపి వారి
వానిని రెన క్షిలమున కేదకనెను. నలనాటి యర్ధరా
కుమారుడు గురురామున కౌతూకి గురుడు తన
తమ్ముడు మహాదేవరాజుకూతురు మైలమణిని నిచ్చి
కెండ్లిజేసెను. ఈ బంధువు మేర్పర్చి కారణమున
నలనాటి గురురాము, నలనాటికి కుమార్తెగ గొంక
రాజును, ఆలమి తేనునని పుష్పకర్మినివలె సామను
కుండె యుంజెనును, కాకతి గురురామునకు నే
యవలంబించుచు, నలనాటిరాజ్యము విశ్చిద్రమునటకు
కూడ గోష్ఠిజేసెను. కుమార్తెగ గొంకరాజు మహా
దేవరాజమలారియు, కుమరకములుగొంతుడు ననట
వేలమ నలనాటి రాజ్యము. అలాటికింకను బలిమపై
యుండుటవలన కాకతి గురుప్రభులు, ప్రతిగ్రహము
మిగిలినాము ప్రకటించును, లోలోపల నుర్రులు తల
బోయుచు, రెన యుండ పేసియుంచెను. ఆలమి
జేవులు నిమ్మ మహామి గుంకపారి చెరుగు మన తెలిసి
ప్రతి. 2. 1015. 10వలెనైన కుంభమును
ప్రభువైభవ మహాదేవులకు అంబువలెనైన భాగ
ంబుగా దివిలు సాకెంటిని సమర్పించెను.1 అలాడు
కాకతి గురుదేవర గుంక పదిమమునునకు చచ్చి
యుంజెనవచ్చును. కాని ఆలమి రామలు కొనక
కుప్పది.

పరిణామి రాజ్యము కీర్తిగా మూడు వృత్తి
లందు విశోధులు ప్రబలుచుండు, పన్నుకు హంపిక
రాజ్యమందు వివరీయలు బుట్టెను. పరిణామిని
అనాధ: హైహయవంశ మొకటి సామంతి వృత్తి
విన్నుగులు గలిగి పరిపాలించుచుండెను. హైహా
గులు అరేచు గోత్రులగు సుక్షుత్రియులయినను,

1. S. I. I. Vol. IV. No. 1095.

2. పల్నాటి కీరచరిత్రమందు ఈ చారిత్రక గాథయంతయు దెలుపబడియున్నది.

[illegible]

చోడుల దాడులను, పడుకుటనుండి కాకతి దుడ్రరాజు ప్రతికూల చోర ప్రవర్తనలను ఎదుర్కొని నెలనాంటి మహాసాధ్యమును సంరక్షించు కొనుటతో నిండి యుండెను. పన్నెటి పీమయందు జరిగిన అంతరిక్షమును కర్ణాటకముగా, ఆకస్మికముగ సంధివించిన మోక్షముగ చోళ గొంకరాజు మరణము కారణముగా, నాంటి మహాసాధ్యమున జరిగి కూలిపోవసాగెను.

పితామహము తుంటి మాధవనామము నుడిచి ముప్ప నెలనాంటి పృథ్వీశ్వర చువ్వరాజు సైన్యాధ్యక్షుని పరిశించిన సందు గొంకరాజు పరిపాలనము విరీతిగా సాగినదియు కొంతవఱకు నూహించవచ్చును. పన్నెటను నలకాయారాజు కథల నీచిగులతోపెను బ్రహ్మ నాయనితోపెను ప్రతిభుటగించుచు, తన రాజ్యములకు బ్రహ్మనాయకు లేచినవ సాంఘిక, మతివిష్టవములను అంధగ్రాంతి జాలకపోయెను. ఆ విప్లవకాలమున పుగ్గరింగుకొని, పక్షిణమున శైవగుహాగూఢుని విజృంభించి పాకనాటను ప్రవేశించి ప్రజల గంభీరప కీయాసాగిరి. శైవుల చోడులను బలివిశాటింది అంధించి మృతంతోకవల, పన్నెట చంద్రముగా

1. ఎ.వి. ఇం. సం. ౪. ఫుట. ౩౨ మె.

2. S. I. I. Vol. IV. No. 1155. ఈ రాజవ మండుకావూరిపైను శివ సంవత్సరము ౧౧౧౮ గాను. ఆరువో సరి గణెబ్బలుగాక వర్తమానాబ్బలు కావనను, ఆటయిన శి. ౧౧౧౮ (వర్తమాన) కార్తీక చువ్వరాజు నీచినాట అంధిగా ౩౧వ ఆక్టోబరు ౧౧౧౯ కు సమోహము.

3. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

4. S. I. I. Vol. IV. No. 1155, “శివ వనమంబులు ౧౧౧౮ (ఇది వర్తమానాబ్బలు) నకు నేటి సర్వోత్కృష్టము విష్ణువర్ధన మహారాజు విజయ రాజ్య సంవత్సరమున అను—”

5. ఎ.వి. ఇం. సం. ౪. ఫుట. ౩౨ మె. చోళము ౫౮.

చాళుక్యం శ్రీ పృథ్వీశ్వరః స్వయం మహాశేషస్థితే కారణం దేవః శ్రీ పృథ్వీశ్వరశోభని జని ప్రసాదాదు నానోదయః | యస్మిన్నాభిని రుచీ షీలిరం షీజారివక్రశో పుష్కరిత్రం రిపు చోరవాశు సుప్రసాహ్నితి శిక్షేమ్యుః ||

6. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

మారితోయెను అది యదనుగా జూచుకొని కాకతి దుడ్ర రాజు, మిగిలినవలె ప్రవర్తించును నలకామ భూపతికి కొంతిష్టమమును సహాయముగా బంధి, బహుళ వైద్యముతో పూర్వార్థాంధ్ర చేశమును జూచి కృష్ణా గోదావరి ఎదురు నడుమునను శేషమును స్వాగ్రీన పటమకొని నడువరాము పర్యంతము అందుకొని పోయెను. 2. ఆ సమయమున తన విశిష్టాధికము నెఱిగి, ఎవ్వకు నన్నంటి లెలుగుకొనుచువచ్చి ప్రైబునతో యను ఛిదిన, తన మహాప్రధాని మల్లల శేషాద్రిగడ్డిని, విశేష వైద్యముచ్చి, కుగోక్షుంగ చోళ గొంకరాజు తలపడి మోపించి వలయునది యాదించి పంపెను. కృష్ణకు పక్షిణభూగూడ సెక్రెడో గొంకరాజుకును శేషాద్రిగడ్డిని ఛీక సంక్రమము చపియెను. అందు గొంకరాజు జీవించుచు, శేషాద్రిగడ్డి విజయపెనుటకు సంధించెను. ఆది శ్రీ. 2. ౧౧౧౮ వ సంవత్సరమున జరిగియుండునది యూహించవచ్చును. మల్లల శేషాద్రిగడ్డి ఈ యుద్ధము జరిగినదివఱకు ఎటు బదియేండ్లకు పైగా జీవించియుండి, దాడారామ ఛీమ శివగునకు ఆఖింతరి దీపదామునుచేసి కానాస న్నెల గ్రామమునెను. దానియందు, తాను కుగోక్షుంగ చోళ గొంకరాజును సంక్రమ రంగమున జంపిస్తాను, “కుగోక్షుంగరాయ రాజేంద్ర చోళ గొంకరాజును” అని నెలమి పేయింతుకొనియుండునది. గొంకరాజు, మరణించెను, కాకతి దుడ్రరాజు దాడులను కొంతాడ అడగు భూమిని జరిగియుండవచ్చును. 3. తా. సమయ గొంకరాజు ప్రవర్తించెను. 4. చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి మహావ చుగోక్షుంగుని విజయరాజ్య పన్నెటావూరిపైనునది. మహావ కుళోక్షుంగుడు రాజ చాళుక్యనామముతో సర్వజూతా శ్రీయ శ్రీ విష్ణువర్ధన మహాంభని శిక్కినపక్షివాగు. దానినిబట్టి కాకతి దుడ్రరాజు కుళోక్షుంగ చోళ గొంకని సార్వభౌమునితో, అంధ్ర భోగశివనిగా సంగీకరింపశేషిని యూహించవచ్చును. పృథ్వీశ్వరుని పితామహ రాజులను ఈ కాకతి దుడ్రరాజు చేరు నుడువను. కాని ఆ దుడ్రుని “రిపు”ని నిరసనగా బలుకుచు ప్రజలు “రిపు” శిబ్బమునను, “చోల” శిబ్బమునకు పుష్కరిత్రమును నెలుగులకమాంబుని తెలుపును. శీత్రపుయొక్క మేరు యముల ఉచ్చరింపక పితామహ కొంతాడ కావ్యకర్త అంధ్రదేశముపై పండెత్తి వచ్చిన రిపుడు దుడ్రరాజు, చోరునివలె ప్రవేశించి ద్రోహకార్యము అందించెనని మూలించి నాడు. దానికి కాకతి దుడ్రుని ద్రాక్షారామ కొంతాడ నము చోళుకుచున్నది. 6. కాకతి దుడ్రరాజు గాని,

చక్రవర్తులవాడు. ఆతని శాసనము శి. ౧౧౧౦ కు సరి
యైన శ్రీ. శ. ౧౧౧౮ నాటిది. ఆ సమత్సరమున
వైత్ర కుక్ల పంచమి బుధవారము (మార్చి ౧౧౮౮)
నాడు చమూపతి ఎజుపనాడుకుడు తన తండ్రికి గర్భా
ర్థముగా శ్రీ కూర్మనాథ దేవరకు అఖండ రిదీమును
దెచ్చెను. ఎజుపనాడుకుని శాసనముచూచి, శ్రీ. శ.
౧౧౧౮ తరువాతి పృథివీశ్వరుడు శ్రీ పరాశురము
నండి శ్రీ కూర్మమువలకు సైవ్యసమేతుడయి అరిగి,
ఆ రాజ్యమునందు తన (రాస) మును సుస్థిరము చేసి
వచ్చెనని యూహింపవచ్చును. పృథివీశ్వరుని యనం
తిరము కలింగము కటకంగంకవంశీయుల శ్రీ.శ. ౧౨౦౩
ప్రాంతమున అగ్గినమరెచ్చును.1 విశాఖపట్టణమున దొరి
కిన శిలాశాసన ముకటి శివరథుడంబులు ౧౧౦౬ మార్గ
శిర శుద్ధి ౧౦ నురువారము (డిశెంబరు 3, ౧౨౦౪)
నాటిది, శ్రీమన్మహమ్మదేశ్వర కులశ్రుంగ పృథి
వీశ్వరునిపాలనను చలపునది గలదు2 అది యొక
వ్యాపారి సుఖ్యునిచే విస్తరియమున కీయబడిన దాన
మును తెలుపుచున్నది. మూడవ శాసనము కోశాగ్ర్యుడు
అనంతయిది. పృథివీశ్వరుడు యమ ప్రేత్యుడనియు,
అనంతకు పృథివీశ్వరుని కోశాగ్ర్యుడనియు నాశాస
నము చెల్పుచున్నది. శి. ౧౧౨౮ మేష సంక్రమణ
పుణ్యకాలమున అనంతయ శ్రీ కూర్మనాథునికి అఖండ

వర్తి దీపమును దెచ్చించెను.3 కావున శ్రీ. శ. ౧౨౦౬
వఱకు చలనాంటి పృథ్వీశ్వరుడు పాలించుచుండినట్లు
తెలియుచున్నది.

శ్రీ. శ. ౧౨౦౭ కడివటిసెలనాటికి కుల
శ్రుంగ పృథివీశ్వరుని రాజ్యము అంతమందినట్లు
ఊహింపవచ్చును. ఆతడు శ్రీ. శ. ౧౨౦౭ న మర
ణించినట్లు కన్పడుచున్నది. శ్రీ కూర్మముననున్న
గాంగవంశస్థులకి పీఠసరసింహుని శాసనముబట్టి
చూచి చలనాంటివారిశాసనము కలింగమున శ. ౧౧
కులానంక్రమణమునాటికి (అ.శి. అ.గ్రా.బరు ౧౦
చరిత్రననియు, గాంగవంశమువారి శాసనము తెలిసిన
నని యూహింపవలయును. కలింగమునంగును, క
నాటియండేగాక మధ్యాంధ్రభాగమునందునూ సెల
నాంటి పృథివీశ్వరుని రాజ్యము ఒక్కపారిగా కూలి
పోయెను. దక్షిణమున తెనుగుచోళులు, మహావక పల్లవ
శ్రుంగ చోళ చక్రవర్తి నెదిరించి స్వస్వరంజనలయి
సలనాంటి పృథివీశ్వరుని యించి, యొక విభాగ
తెనుగుచోళ రాజ్యమును స్థాపించి ప్రయత్నించిరి.
ఆ సంకల్పమును కావ్యరూపమున పట్టినవాళ్ళు.
తెనుగుచోళ తిక్కరాజు. సలనాంటి రాజవంశమును
నిర్మూలనచేసి వారి రాజ్యములన్నిని వశపఱచుకొను
టకు తెనుగుచోళులందఱు తిక్కరాజు నాయకత్వమున
ఏకమై నిలచిరి. కమ్మనాటిలోని కొట్టవొన తెనుగు

1. S. I. I. Vol. V No. 1265.

2. S. I. I. Vol. X No. 211. ఈ శాసన
మున గల శివవర్షములో గడపటి సంఖ్య లేదు. మిగిలిన
శిథి వాగులులనుబట్టి లెక్కలచెట్టివవును ఆ కడపటి
సంఖ్య ౬ అని తెలియుచున్నది. కావున శాసనపు లేదీ
శి. ౧౧౨౬ అని తేలుచున్నది.

3. S. I. I. Vol. V. No. 1254.

4. రంగాచారిగారి టాప్ గ్రాఫిక్ లిస్టు.
సంపుటమురెండు, పుట ౧౦౭౦ గూడూరుకు గు(కు)రు
ములూరని దేగున్నట్లు అక్కడి పెరుమాళ్ళ నుడి శాస
నములందున్నది.

5. శివవర్షము యందు సంగీత
యశోనిధి చోళతిక్కరా
ప్రభుడు కేవలం డే! నృపు
లెవ్వరి కాచరితంబుగలుగ్గె

చోళులు మొదలుకొని పొత్తిపనాటివఱకు గల తెనుగు
చోళ మండలెత్తెనులందఱు విక్రమ సింహపుర ప్రభువు
యైన మొదటి మన్మధినిగతులగుచుండియిన యువరాజు
చోళతిక్కరాజు నాయకత్వము సంగీకరించి గుండ్ల
సన్నగ్రుంబరి. పృథివీశ్వరుడు కురుములూగు లేక
గురుములూరికడ తెనుగు చోళ తిక్కరాజు సైన్యముల
నెదుర్కొనెను. గురుములూరి పాకనాటిలోనున్నది.4
విక్రమసింహపురముని బరగిన స్థానానికి దక్షిణమున
ఇరువది మైళ్ళదూరమున నున్నది. గురుములూరి కీనాడు
గూడూరుని పేరు. ఆ యూరిచెంత లెగిన భూవర
సంక్రామమునందు పృథివీరాజు పరాజితుడయి మర
ణించెను. గురుములూరి యుద్ధము ప్రాయశః ౧౨౦౭న
జరిగియుండెనని నిర్ణయింపవచ్చును. నిర్వచనోత్తర
రామాయణముందు తిక్కనకి ప 5 ఈ చోళ తిక్కరాజు

కార్యమును వర్తించెను. ఆ సంగ్రామము జరిగిననాటికి తిక్కనప్పవలె ఇంకను బాలుడేనట! ఆతఁ డింకను యువరాజే! ఆయుధము జరిగిన పదునెనిమిదిండ్లకు పిమ్మటగాని యతఁడు రాజ్యాభిషిక్తుడు కాలేదు.1 అతఁడు తిక్కన సోమయాజి పోషకుఁడని గెంపవ ముప్పిర్తి గొలువకు లండ్రి. నురుములూరి యుద్ధము నందు చోళ తిక్కరాజు నాయకత్వమున నలనాంటి పుగళిశ్వరుని నెదిరించి నాగొడిపి మంత్రిశ్వరులను గును ఆనాటినుండి వంశపరిపరామగతముగా 'పుగళి శ్వరు'ని కంఠుక ప్రదానినోప బిగుమును గొనించి యుండిరి.2

నలనాంటి పుగళిశ్వరుని ముఁగుతో ఆంధ్ర భూమియందు చాళుక్యవంశుల సామ్రాజ్యము ఆంధ్ర

వైశివల నాచూపట

కార్యమరంభబాహుదైవపు

ప్రశంసలందుకు

నేత్రాంగంతుకళిల్పడ!

39వ పుష్కము.

1. తిక్కరాజు పట్టాభిషేకము కే.

(౧౩౨౯ నందు జరిగియుండునది గొబ్బు మాయలు లెక్కించి చెప్పినాడు. ఆనాడు పాత్రసేనాడు పాక నాథులు నెంట్లని ఒక్కవంశమువారే శాసించు ముండిరి.

2. ఉదాహరణము క్రింద చూడుడు:—

S. I. I. Vol. IV. No. 661, మరియు S. I. I. Vol. VI. No. 166.

రించెను. మానవ కులోస్తుండుని విజయరాజ్యవర్తములు పాకనాటియందును, పొత్తిపినాటియందును ఉదాహరింపబడుచుండినను చాళుక్యవంశుల యధికారము నామమాత్రావశిష్టమై యుండెను. పశ్చిమమున కాకతి సుద్రరాజు ఆమరణాంతము తన రాజ్యము సుస్థిర మగుటకు నెవరికి పురాధికులైన సేవన గూడవులతో బోరాడుచు తెలిపి లేకుండిరి. కాకతి సుద్రరాజు క్రీ. శ. ౧౧౧౬ ప్రాంతమున కడు వృద్ధుఁడై రెండు రంగమున ప్రాణములు గోల్పోయెను. అతఁడు పుత్రి విహీనుఁడగుటచేత నాతని తమ్ముడు మహాదేవరాజు రాజ్యాభిషిక్తుఁడయి మాచు వాలురు సంచల్యములు మాత్రమే పాలించెను. అతని రాజ్యకాలము లేవగి యాడవులతోడి బాగుటయతో గలచిపోయెను. చివర కాలము గూడెంట్లునది గూరి శీలస్వయము నొందెను. అతని తనయుడు గూడతెచ్చుచు బాలుగా శేవలరాజు నెగులబడి పదియేండ్లు ఇందుమందుగా పనిగిరియందు చెలవనుభవించెను. క్రీ. శ. ౧౩౨౯-౧౪ ప్రాంతమున గణపతిశేవుడు వేగిమిచ్చునెయ్యెను. అంతకు పూర్వము నలనాంటి పుగళిశ్వరుడు ముగించెను గావున ఆంధ్రవంశమున సార్వభౌముడు కాదనిన సరవాలుడు గణపతిశేవుతక్కు వేకొకడు గావనెయ్యెను. తెనుగువంశముగూరెనులో తామ్రకృతిను బహుబాలక క్రుంగిపోయిరి. క్రీ. శ. ౧౩౧౦ తో చాళుక్య మంతరించుటయు కాకతీయ యుగము ప్రారంభమగుటయు నొకసారిగ సంభవించెను. ఆనాటితో ప్రాచీనయుగ మంతరించి మధ్య యుగము ప్రారంభమయ్యెను. ఆంధ్రవంశమున చోళ సంబంధబాంధవ్యములు అంతరించెను.

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులయు వారి భృత్యులైన నలనాంటి మహామంపలేశ్వరులయు కాలము. ఇందు సంవత్సరములు క్రీ. శ. మన నున్నవి.

చాళుక్య-చోళులు

శ్రీభువన చక్రవర్తి -
సప్తమ విష్ణువర్ధనులయున
మొదటి కులోత్తుంగ
చోళేశ్వరుడు
౧౦౪౬ - ౧౧౧౮.
|
చక్రమ చోళచక్రవర్తి
౧౧౧౮ - ౧౧౩౫.
|
రెండవ కులోత్తుంగచోళుడు
౧౧౩౫ - ౧౧౪౬.
|
రెండవ రాజరాజచోళుడు
౧౧౪౬ - ౧౧౫౭.
|
రెండవ రాజాధిరాజు
౧౧౫౭ - ౧౧౭౮.
|
మూడవ కులోత్తుంగ
చోళేశ్వరుడు
౧౧౭౮ - ౧౨౧౬.

వెలనాంటి వంశము

మొదటి వెలనాంటి గొంకరాజు
౧౦౭౬ - ౧౧౦౦.
|
మొదటి వెలనాంటి రాజేంద్రచోళుడు
౧౧౦౩ - ౧౧౦౪.
|
చక్రవర్తి ధర్మపుమాదుడు
|
రెండవ వెలనాంటి గొంకభూపతి
కులోత్తుంగచోళ గాంగయ
గొంకరాజు ౧౧౦౩ ౨ - ౧౧౬౧.
|
వెలనాంటి కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు -
రెండవ రాజేంద్రచోళుడు, లేక వీరరాజేంద్రచోళుడు
౧౧౬౧ - ౧౧౮౧.
|
కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు
(మూడవ గొంకభూపతి)
౧౧౮౦ - ౧౧౮౫.
|
రెండవ కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు
లేక పృథివీశ్వురుడు
౧౧౮౫ - ౧౨౦౩ - ౪.

రా ప్ర గా న ము

శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు

కృష్ణాగౌతమి తుంగభద్ర లోకటన్ క్రీడించి నర్తించి శ్రీ
విష్ణుప్రీతిగ నాంధ్రఖండమున మాధ్వీకుల్యలై పారె మా
తృప్త లీరగ; నేటి కిట్లు మొరయున్ దివ్యాంధ్ర భూశయ్యలన్
కృష్ణానంత విభావరీగ్ల పిత శుష్కీభూత జీవమ్ములై.

“ముప్పదిమూడు” దీర్ఘ యుగముల్యలె వత్సరము ల్లటించె, మా
నిష్ఠల కోర్కెలే చదలనిండి దహించె మహాంధ్ర భూమిని,
ముప్పలు తప్పరాని వయిపోయిన పోవునుగాక గాని పె
ల్లుప్పెనయై మహోద్యమ మహోదధి మంచెడుసుమ్ము లోకముల్!

లేదు విరామమింక, కెరలించిన యీ హృదయమ్ములందు ఏ
వో దివసాంతకాళి మలభూధరముల్ పెరియిక్లిపోయి, గు
ర్నాద విదారితమ్మయి మహాకలకమ్ములు క్రగ్గిపోయి, ని
ద్రాదళకమ్ము రుద్ర ఉమరమ్ముగ నాంధ్రము మారుమోగెడిన్.

మల్లి మొగ్గల వాల్చడ లల్లుకొన్న
కల్లె లెరుగని ప్రత్యాంధ్ర కన్య దలిచి
నా పునీతాంధ్ర మాతృనై నంధయుండు
ప్రతి కుమారకుడు నేడు ప్రతిన నేయు
మాతృరక్షావిధికి ప్రాణ మర్పణముగ.

“గంగదరిని గాని కాశిలోపల గాని - గౌతమీ తరంగ గానపూర్ణ
కోటిలింగ తీర్థవాటి దక్షిణకాశి - గుండెలోన వేలుకొనునుగాక.”

సౌందరనంద విమర్శనము

సింహావలోకనము

శ్రీ పొట్లపల్లి సీతారామరావు

విజయ - విశాఖ భారతిలో శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సౌందరనందాన్ని గమనిస్తూ ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. సురభి గారు వ్రాసింది చాలా సవర్ణీయంగా ఉందనీ, సేవ వ్రాసినదానిలో ఎక్కడా సహృదయత గల సింహులంలేవనీ, ఒకతీర్పు చెప్పారు. ఇప్పుడు వివాదముచేసికొనెట్లప్పుడు తాను సూక్ష్మముగా నుండి తీర్పు చెప్పదలచుకొన్న వారిని విస్వాత్మికమైనదృష్టి ఉండాలి. అదిగాక నోకములు ఆయన సహృదై ఉండాలి. అయినప్పుడు మాటకు తగురుండుకరు. ఈ సెంకు లక్షణములు లేని శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సమీక్ష చేయటానికి ప్రయత్నించటంహాస్యాస్పదం. ఆ వ్యాస మంతా సన్నుతంబిందెట్లమీ యున్నది. వ్యర్థవిధులకు విమర్శ చేయన్నది. నానిది వచ్చి ప్రతి అయన వారు సమాధానమియ్యటానికి ప్రయత్నించిన భాగములకు నా త్రిం కొంత సవాదానుగా వివరిస్తాను.

నాన చేయునకు సాహిత్యం ప్రయోగానుబద్ధము లై విమర్శలు కావలెను. ఇంతవర కీదేశములో వచ్చిన విమర్శలన్నియు వట్టి గాలికబుగ్గు. కవియొక్క ప్రతిభను కూచేసి కావు. అలాంటివిమర్శలవల్ల దేశములో గుడ్డమైన సారస్వతము చెరిగింది. దాన్ని పెనునీయకుండా ఉండుటానికి సాహిత్యానికి మంచి విలువరావటానికి ప్రారంభంకారికులు నిర్మించిన మూర్తిమలీమగంగా విమర్శ సాగించాలి. ఆ ప్రయత్నానికి అనురావం, తన్ను వచించుకోవం; ఇతరులను వంచించుటం అవునుంది. గణపతిశాస్త్రి గారు “ప్రపంచంలో నుచి పుట్టమైన విమర్శవాదులు అనేకం బయలుదేరిన ఊళ్లోగాళ్లు ఇంకా ఈ అలంకారశాస్త్రహగ్గునుపట్టుకొని, ఇక అంచులోఉన్నదే నేమననీ తిన్నట్లు మైనంతా అవమానమనీ వేశావటం ఎందుకో తెలియవలెదు” అని వ్రాశారు. అలంకార శాస్త్ర మేమనెయ్యకుండా విమర్శించటానికి కావలసిన కొన్ని కాళ్ళతీమైన పరమసత్యాలను చెబుతుంది.

అలంకారాలను నానం తీసికొని కానిమీమగగా నోక మాగాన్ని నిర్మించాలి కావ్యవిమర్శనములో నానం పెట్టి విధాలఉన్నట్లయ్యి సందుకొన్నామా, అలంకారశాస్త్రం చదివిన తేలునుంది. నానదేశములో విమర్శ ఒకశాస్త్రంగా ఉన్నట్లు చెందింది. అలంకార శాస్త్రము విజయ కవితలో ఉన్నట్లు వ్రాసినా కాదు. సరస్వతలనుద్దించి వ్రాసినా. వారి పుష్పమే యుదాతమైనది. ఎంత చిన్న విషయములైనా పరిశీలించి వ్రాస్తారు. మన ఆస్పత్రి కొద్దిగా నాగు ఋషులవలె ఆనెకమాగాలుతీర్చి ఎల్లరు ఒకేరృదానికి కావలసినంత ప్రతిభ వారికి ఉన్నది. నానము వచ్చే కొంతసాగులనైనా అంగీకరించినా నాగు, అలాంటివాగాలన్న వదిలి పెట్టి ఆస్పత్రి నేమనగానీ, గణపతిశాస్త్రి గారుగానీ, ఒక అలంకార విమర్శవాదమై తిని ప్రవేశించేది, అది కాననోక అనగానానం లేదు. నానినెట్ల ప్రపంచములోని విస్తృతమైనా లన్న దాని అలంకారశాస్త్రం అంటున్నది ప్రపాతావలంకారశాస్త్రం చివరి వానివృత్తా విమర్శించవలె. నేటికే గణపతిశాస్త్రి లేదు. ఆస్పత్రి వేశంలో నానకలోమన్నది గాలికబుగ్గుమాగ్గు.

అప్పుడిగా అలంకారశాస్త్రం చదివి, అలంకార శాస్త్రం నానాహరిస్తూ నానకలోకాన్ని హానికొడుతున్నారని గణపతిశాస్త్రి గారు విచారించున్నారు. ఇందులోని వాస్తవికత అట్లా ఉంచుదాం. కనీసం ఒకశాస్త్రమైనా హానికొట్టేనాననెమిదా. కీరికంతు నారే నయం. రానిది వచ్చిపట్టుగా నలన లేనే పదతి ఎవరిదైంది, నాగధర్మరణాలనుబట్టి తెలుస్తూనే ఉంది. “మూలములో కావ్యప్రవృత్తి నుండినందుల పరిణతులై క్రమంగా కవిత్వంగా” నీతి వచ్చావి... ... తెలుగుకావ్యంలో నుండినందులమే, వాదధర్మకీర్తనరణాల్లో విస్తృతమై పునీమైనది” అని

వాతాను, మూలములో సుందరీచంద్రులను కాముకులగా వర్ణించారు. తెలుగుకావ్యములో కూడా సుందరీచంద్రులను కాముకులుగానే వర్ణించారు. ఆ ఘట్టంలో మూలములో ఎంతో ఉండవలసి తెలుగులో కూడా, అప్పు ప్రసిద్ధులు అట్లే యున్నరు. మరే దాన్ని కానుం— దీన్ని ప్రేమ—అని ఎందుకంటారు? ఏమిట? అయితే మాయం. సుందరీచంద్రుల ప్రేమ వాస్తవ రహస్యరహితంగా వ్యాపార విస్తృతమైనదట. ఎలా విస్తృతమైనది? బుద్ధుడు, ప్రేమ, పురుషులు, గాఢంగా ప్రేమించుకోవడాని (పెండ్లలా) చేయించడా? గణపతిశాస్త్రి గారు ఇంత ఆశ్చర్యమయంగా, తాను విమర్శప్రాప్తమైనా నావిమర్శ అయ్యాయయ్యంటారు. ఈ ప్రేమ కాముకులనునుండి చివరకే వ్రాశాను. ఎట్టి వ్రాయటమెందుకు?

క రసవిశేషాన్ని సూచించి సమాధానం చెప్పబోయ్యారు. దానికి సమాధానం దొరకలేదుకాబోలు. సామ్యవార్యము మూర్తిప్రాయంగా చెప్పారు అంతే కాని అన్ని కావ్యాలలోను ఉండవలసిన సప్తరేచని సమ సమాధారణ కోసం సాగించారు. అందువల్లను తెలుస్తూండో చూపండి.

“సప్తరేచని యదయోజ్యో తద్రసవిశేషానీ చ సమాధారణం”

“ప్రబంధే ముక్తకేనాపి రసాదీన్ బంధుమిచ్ఛతా యస్మిన్ కార్యో ముఖతా పరిహార విశోధనామ్”

ప్రబంధ ముక్తకేనాపి రసభావ నిబంధనకు ప్రత్యాపత్తిమనాః కవిత్వకోధ పరిహార పరమ యత్ని మాద్యతే ఇక్ష్వాక కవి అంటే సర్వకవులకు యత్నించడాకే పి. గణపతిశాస్త్రిగారి కీమాత్ర మెందుకు తెలియలేదో! నాగి మర్యాదాంతు అంటాడేమి? బక గణపతిశాస్త్రిగారు ఆయన ఎన్నివ్రాస్తాడో ఆయనకే తెలియకు. అన్నీ స్వవచనాభిమానాతే. అవన్నీ విచారించడంతో నాకు నిమిత్తం లేదు. నాకేయన సమాధాన మెంతవరకు ఇచ్చాడో దానికి గూర్చి మేం మామరములేము. నేను అంగరసం, అంగి తనాన్ని ముంగివేస్తుండంటే అది లేదంటాడీయన. గొంధరనంద గ్రంథం తీసి ఆకావ్య మెన్ని ఆత్మాసాలలో—అన్నీ ఆత్మాసాలలో ఆంగరస మెంత వివేచితంగా ఉందో పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. బహుశః ఈయన అంగి రసాన్ని గంగాచూట్టాంటే ఒక దేవతగా భావించి యుంటాడు. అందుకే కనుపించలేదు. కథాభాగంలో చగానికి ప్రేమి సుందరీచంద్రులకుంటుంది. ఇది బాగా

చూస్తే తెలుస్తుంది. ఇవన్నీ పెద్దవిషయాలు. విషయం తెలిస్తేనే ఆని అవగతిపాలింది. ఏదో కాకికంగా సమాధానం చెబుదామంటే లేకలేవిషయాలు గావు.

సమర్థుడైన కవి కావ్యములో నానావరణం సాధించడానికి తాముకే వ్రాసా ప్రయత్నిస్తాడు. కళ్ళ ఏకాంతంలో బరిగించి—విశేషములో జరిగింది—దాన్ని వ్యక్తం చేయడానికి ఎలాంటి రచన చేశాంటే—విశేషము నాడితే ఆ వాతావరణం పూర్ణం అయింది—ఇవన్నీ కవి ిహించుకోవాలి. కవి ప్రశ్నితలనాడైతే వాతావరణాన్ని సాధించుకోవాలి. అనంతమార్గాలు కనుపిస్తవి. వాతావరణం కూర్చుకోవాలన్న విషయం ప్రతి స్వల్పకృతమనీ తెలుస్తుంది. కళ్ళకు వాతావరణం ఉన్న పనవిభావమూతుంది. కాబట్టి అది లేకపోతే కావ్యంలో రసం ఉన్నట్టి పొందదు. కాళిదాసుని శాకుంతలం చూడండి. కణ్వశివనాన్ని వర్ణించేటప్పుడు ఆ యాత్రామణి వివరిస్తోన్నట్లు ప్రతిబింబం చేయటానికి ఎంత ప్రయత్నించినా పోతారు. తన ప్రతిభచేత చతుర్థాంకమంతా దానికి బోధపడతాడు. ప్రతిభచేత వాతావరణాన్ని ఎంత ప్రాంగంగా సాధించారన్న విషయ మూర్తమయింది. అసలు వాతావరణాన్ని సృష్టించుకోవాలన్న స్వల్పవిషయమే, సాందర్యం కర్తలకు తెలియదు. దాన్ని గణపతిశాస్త్రిగారు సమర్థించాలని ప్రయత్నించేస్తాడు. భారతములో నైనా, మరే గ్రంథములో నైనా, ఆకాశానికి తల్పిరిస్థితికి భిన్నమైన వాతావరణం కనుగొనలేకపోయామే. భారతంలో అది ఉన్నదా లేదా అని విద్వంసమం ఆశ్రయించి, ఒక వేళ బహుశాసలలో ఇంకాంటే కనుగొనినా మనం చెయ్యగూడదు. దాన్ని స్ఫురింపనీయనన్న మంచితో గమలు వారిలో నుంటవి. సాందర్యం దయలో అవిలేవు. ఆనంద వర్ణమహాకూడా ఇట్లే చెప్పాడు.

“అపార్య విశ్రింఖలగిరః కమయః ప్రాప్తకీర్తయః తాన్మహాత్రియ సత్యాభ్యా నీగిరేషా మనీషిణా”

ఆలంకారికాస్త్రమంతా భిరతాదులు అర్థమైన మనఃప్రవృత్తిలో నిర్మించి దాని ప్రకారం కావ్యముల పరిశీలించినట్లు కనుపిస్తుంది. అలాకూడా బాల్మీకిని బట్టి నిర్మించినట్లు అనేక కాళిదాసాదులలో తప్పకు చూపించారు. తెలుగులో వర మహాకవుల ప్రయోగాలను గ్రాహ్యంబులయ్యేవి. మహాకవుల కావ్యాలలో దోషమేదో ఒకటి ఉన్నా, దాన్ని కప్పిపుచ్చే మంచితో గమలం చేశారు. అలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం దోష మెరుచిచేసి, ఎప్పుడు చేసినా, దోషమే.

“యశ్చేవంవిభేదమయే నుహాకనీనాపశ్యసమాత్మ్య కారితాలశ్రేష్ఠ్యశ్చిత్తే కదోఽపివ. సమతే తిరస్కృత తత్వాస్తేషాం సలత్కృత ఇత్యుక్తమేవ”

ఇక నందునీ బలవంతముగా సన్యాసమిష్టించ దాన్ని సమర్థించడం మఱి విచిత్రం గాఁచింది. నందుచు వచ్చు మొదట అంటూఁజూచుగా సమిష్టమిష్ట పట్టుకొని సన్యాసమిష్టించడం వివేచనాత్మక భయంకరం గాఁచింది. దాన్ని అశ్వేషాఁడు తిష్ఠకొన్న పద్ధతి విడివఱకే నూచించాను. గణపతిశాస్త్రిగారు అది బుద్ధుడొక ల్కానికి కదిలివైచారని ఊహించగూడదా అని ప్రశ్నించారు. ఆ ఊహకు వ్యంగికమైన రచన ఎక్కడ ఉందో అని వాచిత్య. మన ఇష్టమని వర్ణనట్లుగా ఊహించ గూడదు. అలా ఊహిస్తే రిపవలన్నీ బిష్టలుగానే ఊహించుకోవచ్చు. “ఇహ ఊహించ దానికి ఈ రచన వ్యంజకముగానున్న” అని శాస్త్రిగారు విష్వక్సుముగా చూపించవలెను. అదిలేమందా ఊహించడం సాధ్యము కానివని. వీరియభిప్రాయము ప్రకారం సహృదయుల కొక నిర్వచనం కనుపొంది. అట్లంటే ఈ తిష్టల సభిగమించి కావ్యాల్లో ఉన్నవీ లేనివి సహృదయుల కొని “అవశా”యని మెచ్చుకోవడం. ఇది ముందెవరి భువిత్తయి; సహృదయులకి వినియోగం దోషం లేని లీనా ప్రాణం చిహ్నమైయుంటుంది. సహృదయుల ఆలోచించటండా మెచ్చుకోదు. ఆలోచించటండా మెచ్చుకోనేది సామరుడు.

అంగీత సుఖసాహిత్యం సరస్వత్యాః ప్రసవ్యయమ్
వికసాహితే ముఖర ముగ్రహలోచనాన్ముఖమ్

అన్నారు పెద్దలు. కావ్యములోలేని భావాన్ని మనం ఊహించి సరిపెట్టుకోగూడదు. బుద్ధుడి ఒక ల్కానికి కదిలివేరారనకో దానితెలివలబలలేదు. సహని పాసగించుకోవడానికే తగిన సామర్థ్యం లేదు. ఆసామగ్రి లేనికావ్యమునేగదా సౌందర్యందాన్ని విమర్శించడం. ఆసామగ్రి చూపకపోతే అది సమాధాన మెట్లవుతుంది. అశ్వేషాఁడు తా నందుకే విప్లవంగా వ్రాసు కొన్నాడు. తెలుగుకవులు తిప్పదారి త్రొక్కారు. అది సమర్థించబడదు.

“సందరణమహానీ మగ్ధ మన మానవకోటివయన్ కృపాహురుత్”

ఇక్కడ “కృపాహురుత్” బాగాలేదని గణపతి శాస్త్రిగారు బిష్టకొన్నారు. అది ప్రస్తుతానికి మన అభ్యుదయం. కాని మరీ

“కంట నీర్వట్టతగదు నీవంటివాడు”

అన్నదాన్ని తీసికొని సమర్థించ ప్రయత్నించారు. “కంట నీర్వట్టతగదు” అనే దానికి గుఱించ గూడ వనే అర్థము తీసికొంటే కరిపోతుందన్నారు. ఇలా సమర్థిస్తే మై దాన్నిగూడా సమర్థించ వచ్చును గదా! “కృపాహురుత్” ఏకంగా రూపకంగా శిష్టకొని సమర్థించవచ్చు. “కంట నీర్వట్టతగదు” అన్నదానిలో వాచ్యాన్నికే ప్రాబల్యముంది. అక్కడ గౌరవార్థం పట్టదు. వట్టించాలని ప్రయత్నించినా, వాచ్యాన్ని పట్టలేదు. కాబట్టి ఈ సమర్థన కురురదు. అక్షరార్థం ఎక్కడెబడీతే అక్కడ శిష్టగౌరవం. అలా వేదానికే ప్రతిదాన్ని సమర్థించవచ్చు. దుఃఖించడం కన్నీరు లేవందాకూడా ఉంటుంది. అందుచేకంట నీర్వట్ట తగదనియిలో వాచ్యాన్ని ఎక్కడ ఎక్కడ చూపించింది.

గణపతిశాస్త్రిగారు “శిష్టమయన్న కావ్య మేదీ గౌరవం సౌందర్య”న్నారు. అయినప్పటికీ రస దోషమున్న కావ్య మెలా గౌరవం సౌందర్యమిది. అది బిష్టకొన్నవారు దీని నెందు కొప్పకొనరు? ఇంకా శిష్టమయనం సహించవచ్చునేమో కాని రస దోషం సహించరానిది. వీరి విమర్శప్రకారం ఆలం గాస్తాన్ని వట్టపెట్టి, నాశనమార్గం నిర్వచనమే వచ్చు. కాని వ్యాకరణ శాస్త్రం విడిచిపెట్టి, నాలని మార్గం నిర్వచనమొకసాధు. ఇందులో విడిచివేయవ. తానేమి వ్రాయుచున్నాడో లెనకే తెలియదు.

తెలుగుకళిములో పూర్వ విమర్శనలన్నీ శిష్టం మీద చేసిన సామలు. అంతేగాని రసవిషయకంగా చేసినవి కావు. శ్రీ గీతను రామమూర్తి పంతులుగారు మొదలైనవారు శిష్టవిషయకంగా. సామత్య సాగు త్విషయ నిర్ణయించారు. ఆలంకారిక మార్గంబట్టి, విమర్శించిన వారులేరు. మన దేశీయమైన సాంఘిక నాగరికల అంతా, సంస్కృత లంకారిక మార్గము లలో నున్నది. అద్యాపావిమర్శలు విడివడం నాగరిక జాతిలక్షణం. ఆ భాషావర్ధనం తెలియనివారు అనాగరికులు. శాస్త్రిగారి శాస్త్రాన్ని తేలికపాటి.

నేను లోకంలో రూఢివ్వంగా ఉన్నవని వ్రాసిన శిల్పాలను తీసికొని వారు నిఘంటువులు వ్రాసినారు. నిఘంటువులో లేదని ఎవరున్నానో నేనా శిష్టం లోకంలో ఆ అభిమతం గూఢంగా ఉన్న వన్నాను. ప్రాథమిక అన్న శిష్టం లోకంలో Elementary అన్న అర్థములోనే రూఢిగా ఉంది.

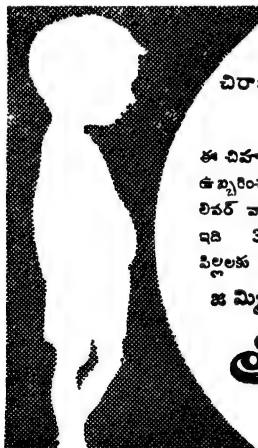
అలంకారికలలో కథా కీర్తనను గురించి వివరించిన నాడు తక్కువ. దాన్ని గురించి కొంతవఱకైనా చెప్పినవాడు స్వస్థానిక కారు డొక్టర్. ఆయన కావ్యంలో కథ పట్ల స్థిరవలెనే చెప్పాడు. కావ్యమంటే పుష్కలకావ్యం, శ్రవ్యకావ్యం గూడా అవుతుంది.

“రసాది వ్యంజక స్వే ప్రబంధస్యచే మస్య న్నాన్యం నిబంధం, యత్సంఘం, ముఖ్యతః యః గర్భానుగర్భ వికృతానాం శ్లాఘాం, ఉదాం గానాం, దోష తేషాం, ఘోషం, రసాని వ్యక్త్యా చే క్షుణ్ణా.”

ఇది నాలుకాన్ని మరిచేగాని శ్రవ్యకావ్యాన్ని గురించి కాదని చెప్పటానికి వీలులేదు. ఇది కావ్యములో కథ పట్లంకరణను సందర్భములో చెప్పినది. అయితే సేం ఉచితవారణాన్ని నాలుక ములో వివేచనాంధారా గదా! అంటే... ఇంకా, రసం, — రసవికృతములు — నాయకులు చుట్టలైన నానిని నాయించుచున్నారా. నాలుకలలో సుందే ఉదా

హరణ లిచ్చారు. అంతమాత్రం చేత శ్రవ్యకావ్యాలలో రసంకాని, రసవికృతాలు కాని పాటించ వనడం లేదని చెప్పటానికి వీలుపడుతుందా? ఇక్కడ అంతే! మర్రి నాథాదుల వ్యాఖ్యానాలు కథాద్వైతంలో చేసినవి కావు. రసవృత్తిలో చేసినవి. వ్యాఖ్యాతి లండనూ, పంచసంగల ప్రాముఖ్యతన్నీ, నాలుకల మీదగనే పట్టించారు. కాని అలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం, వానిని శ్రవ్యకావ్యములందు గూడా పాటించవలెను. సామాన్యదృష్టితో గూచినా, ఏ కథ యైనా సుఖప్రతిఘటనలైన కోన్ని సంఘటనలలోనే ఇదివేయంటుంది. అది లేని కథను చూపించలేము.

ఇక సౌందర్యం మూలకమూ, సీనికీ, లక్ష్యం వేరుగావించేరు. మూలకం కంటే, విభిన్నంగా, నాలమకొన్నారనెండు మందిరు. కథను మన భిక్షము వచ్చినట్లు వార్తాపానికి పోలేదు. మూలకంలో రసానికి అననుగుడైన స్థితినున్నప్పుడే, దానిని మార్చి వలెను. సీరు దానిని రసవంతాకొఱకు మార్చారు?

మీ పాపాయి

చిరాకుపడుట, మాటిమాటికి కోపగించుట

అకారణముగా ఏడ్చుట

ఈ చిహ్నములు గలిగి కడుపు ఉబ్బిరించుకొనివుంటే, బహుశా లివర్ వ్యాధిగా ఉండవచ్చును. ఇది 3 సంవత్సరాలలోపు పిల్లలకు వచ్చుట సహజము.

జిమ్మి చారి

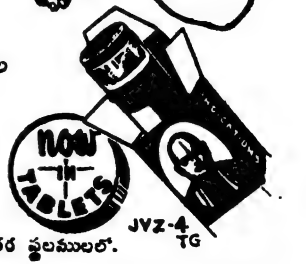
లివర్ క్యూర్

లివర్ & స్లీప్ వ్యాధుల చికిత్సకు, నివారణకు.

ఇప్పుడు మాత్రం రూపంలో లభిస్తున్నది.

జిమ్మి వెంకటరమణయ్య అండ్ సన్స్,
‘జిమ్మి బిల్డింగ్స్’, మైలాపూర్, మద్రాసు.

కాట: వేరుగండిచారి విడి, విజయనగరం పేటి, మరియు ఇతర ఫ్లలమిలర్.

శ్రేష్ఠము

మన మీనాటి పరిస్థితులు కొన్ని కలిపిద్రామని మార్చ గూడదు. దీనికి ఉదాహరిస్తున్నాను.

“శేష కథాశ్రేయము తావత్ శ్రేష్ఠైవ నయోబాధ్యాయ క్షమ్ - “కథా మార్గేన చాత్మికమః” శ్రేష్ఠ్యాపియదియో బాధ్యశ్రదపవోధిసి నయోబాధ్యాయ.....శ్రీతేతివృత్తే యది రసానమనకాంక్షితిం పశ్యేత్తం భక్త్యాహ్రిషి ప్యతంత్రసిగూరసానుగుణం కథాంతరము పాడయేత్. నహి కవేరిశి వృత్తి మాత్ర నిర్వహణేన కించిత్ ప్రయోజనమ్”

వ్యాసుడు వ్రాసిన కథను కాలిదాసు రసద్రుష్టాని బలమొన్నాడు. రసానికి అనమనకమైన స్థితి మూల కళలో ఉంటే దాన్ని పరిహరించాడు. కాలిదాసు కథను నూతనత్వం తెచ్చుచుంటే దాన్ని రసవంతపు పాశ్యలో పోతిపోతాడు. మన మన పొందరనంద కి ర్రలో—మూలములో నున్న రసాన్ని గూడా కోచి ముట్టుగా చూడతారు. ఇది ఒక విధంగా నూతనత్వం. కాని కాంత్రాణీయమైనది కాలిదాసు తెచ్చి నూతనత్వం.

గణపతిశాస్త్రిగారు - మూలకళలో నున్న బాధ మును తీసివేతారు అంటే శ్రేష్ఠమంటారు.” మళ్ళీ ఒక చోట “కథను విభిన్నంగా మలచారంటారు. పొందరనంద కళ కీర్తియగ్గి విభిన్నంగా చేరినట్లే లేదు. అన్నీ వ్యవచినవ్యాసూతలే.

2. గణపతిశాస్త్రిగారి గోరణి ఇలా ఉందిగదా తీసికోతు సురభిని సమర్థించటానికి ప్రయత్నం—తినకు దూరదారిలేదు మైగా మునకొక డోలట— అవలివాడు ఏ అవధుల్లోనుండి విమర్శిస్తున్నాడు— ఆ అవధులు మన కందుబాటులో నున్నాయా—మన

సాందరవంద విమర్శనము సింహావలోకనము

పద్ధతి—అవలలివాడి పద్ధతి—వీనిలో ఎది ఉదాత్త మైనది—ఈ మొదలైన ఆత్మవిచారము చేసికోకుండా సహృదయు డెడమ వాదంలోనికి దిగకు. గణపతి శాస్త్రిగారు తనకు సమాధానము చొరకవచ్చునట్లు “సురభిగారు తగిన సమాధానమిచ్చారు”రని సమర్థింప వచ్చారు. ఆ విమర్శకంతే ఇదివరకు వ్యాసంలోనే సమాధానము చెప్పాను.

గణపతిశాస్త్రిగారు “యాభా ప్రవర్తన బృష్టిలో నీ విమర్శన చెస్తున్నా”నని యెంత చెప్పినా, వారి పాక్షికదృష్టి ఎంత సామాన్య పాశునికైనా గోచరిస్తుంది. వారిని నేను నిందించను.

గణపతిశాస్త్రిగారికి శాస్త్రాలపై మన్న అవ్య ఇంత అంత కాదు. “అలంకారిక మార్గం అస్పష్టమైన మార్గము”ట. “అంతే శాస్త్రం ప్రకారం జరిపితే మక్కప్పలలు పులితా”యట. సాహిత్య పరిజ్ఞానం కలిగిన ఏ వ్యక్తి వీరితో నేకీభవించడు. ఇంకెంతై సరస్వతీ త్రోవాయించు. ఇలాంటి ప్రాంతలన్ని సాందరనందిం నిలువదు. ఆది రసవంతమైన కావ్యం ఎన్నటికీ కాదు. దానిని రసవంతమైన కావ్యమునం ముగగోమర్తకు ఉయ్యెలగట్టే డోగటం.

ఇన్ని దోషాలున్నప్పటికీ దాన్ని సాందరనంది భావుకులంటే ఉండనియంతే. నాచేమో అధ్యంతరం లేదు. ఈ దేశంలో పండిత శబ్దానికి భావుకశబ్దానికి విపరీతార్థాలు వచ్చాయి. ఇక నీ విమర్శకు నేను ప్రత్యుత్తరమాయను. దీనినా సమాధానమిచ్చే వాణ్ణి కాదు. గణపతిశాస్త్రిగారి లాంటి విమర్శకుల సామాన్య పాశులను ప్రతారీస్తున్నారు. వారి మర్మలకు కొంత వివరంగా వ్రాయవలసి వచ్చినది.

వాయువు - రసాయనిక దృష్టి

శ్రీ హరి ఆదికేశవు

రసాయనికుల దృష్టిలో గాలి మిశ్రమపదార్థము. ఆందులో నైట్రజన్, ఆక్సిజన్, నీటి ఆవిరి, బొగ్గు పులుసు వాయువుగా కలిసి ఉన్నాయి. ఇంకా వాటితోపాటు ఎంతో గుర్తువగా ఆవరూపపు వాయువులు కొన్ని కూడా కలిసి ఉన్నాయి. ఇవే కాకుండా ఒకచోటలో ఉండే గాలికే మరోచోటని ఉండే గాలికే కూడా కొద్దికొద్ది తేడాలు కనిపిస్తుంటాయి. పారిశ్రామికవర్గాల్లో ఉండే గాలిలో గుమ్మరాగా ఎక్కువగానూ, సాబులవీడునున్న చైరు గాలిలో తక్కువగానూ, మరికే నీరు నిలవ చోటులో దుర్వాసలుపులు ఉంటుంటాయి. గాలి మిశ్రమన్న విషయాన్ని పేరే, కే. ఎం. ఎస్. శాస్త్రుజీవులు ప్రయోగాలవల్ల గుర్తు చేశారు. ఆ విషయం కేవలం శాస్త్ర విషయమేం చెప్పించేట దాన్ని వివరించి గాలి వాయువు ఉన్న పదార్థాలూ మనకు ఎలా ఉపయోగపడ్డాయో ముగ్ధులైన తెలుసుకుందాం.

నైట్రజన్, ఆక్సిజన్ తరహాలో మనకు కే, కొన్ని సరికొత్తమైన ముడిపదార్థాలుగానూ ఉపయోగపడతాయి. ఆందులోనూ బాధ్యంగా పెక్కులు ముగ్ధులమే గాలిలో ఉన్న నైట్రజన్ను పరియోగించుకొని మాంసకృత్తులనుబట్టి ప్రాంతీయని రంగాలను చేసుకుంటున్నాయి. విద్యావాలూ, వాటి వివరాలూ సంగ్రహంగా వ్యావసాయకరసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడ్డాయి. అదే ఆ వివరాలకుచిరుమైన స్థానంకూడాదు. ఇంక నైట్రజన్ అని అర్థమిదియో, ముఖ్యపరిశ్రమలో ముడిపదార్థంగా ఉపయోగింపబడుతోంది. రియోలైట్ అనే నైట్రజన్ ఆవిరిగా మార్చబడితమూ రసాయనికపు ఎరువులలో ముఖ్యమైన అవ్యాపినియు సాధ్యము రియోలైట్ వినియోగము మన సమాజమునకును ఉపయోగపడుతోంది. ఇది ప్రజాకరింపబడిన ప్రయోగము (ప్రయోగరంగాలు) లో చల్లని వానీయాల్ని తయారుచేసుకోవడానికి అవసరమైన ప్రయోగము కలిపించడానికి కూడా ఉపయోగపడుతోంది. మొదట గెందూ రసాయనిక పరిశ్రమలు. అవికూడా వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరింపబడ్డాయి.

ఇంక మిగిలిన మాడవది వాయుప్రసారకరణ విధానం వల్ల సాధ్యమైంది. దాన్ని గాలిలో ఉన్న ఇతరపదార్థాల వినియోగాల్ని పరిశీలించిన తర్వాత తెలుసుకోవచ్చును.

గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజన్ నైట్రజన్లకంటే కూడా ముఖ్యమైంది. దాన్ని కూడా గాలిని ప్రసారించే చేరు చేస్తారు. ఆక్సిజన్, తేవులు ఆహారాన్ని జీవించేమార్గంలోనూ జీవిక రసాయనిక క్రియలో వినియోగ మవుతోంది. వాటి వివరాలు తరచుసాయన శాస్త్రాన్ని వివరించే సందర్భంలో వివరించబడ్డాయి. ఈ తరచుసాయన క్రియలు కొంతకే అవసరమైన కేంద్ర సందర్భాల చేస్తున్నాయి. ఊపిరి తీయుటలో విదేశా వ్యాధివల్ల ఆక్సిజన్ సరఫరాలో అవరోధం కలిగితే ప్రయోగము ఆక్సిజన్ ని సరఫరాచేసి తరచుసాయనిక క్రియలు సాధించేటందుకూ ఆందుకు లోనికి తగిన శక్తి చేకూర్చే గా చేయగలుగుతున్నాము.

ఆక్సిజన్ తరచుసాయనిక్రియలోనే కాకుండా కనువులు ముంకినప్పుడుకూడా వినియోగ మవుతోంది. ఆందుచేత వంట చేసుకోవడానికి కట్టి మంటపెట్టి నప్పుడు రసాయనిక క్రియని సాధిస్తున్నామనీ, గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజన్యొక్క కట్టిలో ఉన్న కార్బన్ పదార్థాలరయొక్క రసాయనిక గుణాల్ని వినియోగిస్తున్నామనీ భావించాలి. కనువులు మండినప్పుడు జీవ మాధుర్వి కోల్పోయిందంటే రసాయనశాస్త్రం అభివృద్ధి అయింది. ఈ విశేషాన్ని వివరించేంలోనే కొవాసియర్ అంబరమైన కీర్తిని సంపాదించాడు. ఈ వివరణమూలానై ఇనపమానా గాలిలో ఎంపిక ఎంపిక వానకే తిడినప్పుడు కుప్ప పట్టడానికి, దూది తేళ్లు చూరగ్తుగా అంటుకొని కాలి బొవడానికి కూడా మెల్లిగా జీవ ఆక్సీకరణమే కారణమని తేలింది.

ఆక్సిజన్ వాయువుని నైట్రజన్ వాయువుతోగాని, ఆసిటేటన్ వాయువుతోగాని మిశ్రం చేసి ఉదుకోలిమిలో (Blow Pipe) అంటించినపుడు ఆతర్థం

వోష్టును లభిపోయింది. అలా లభించే ఉష్ణం సుమారు 3000-3815 డిగ్రీ లుంటుందని అంచనా వేయబడింది. ఆ మహాఉష్ణంలో ఇవనశేయంగా ఉన్న శక్తులూ కూడా కలిగిపోతాయి. అందుచేత భవనశేయంగా మారుతున్న కదంబి అతకడానికి పీలవు వోయింది. ఈ కొత్తవిధానంవల్ల భాగు వినియోగ విధానంలో కొత్త మెకేకుమలు లభించాయి. టంకంస్కోవాని నుంచి మేకుస్కోవాని (Rivets) పనిలేకుండా యంత్రపు ఓపర్తి నిర్మించుటకు వంతెనల్ని కట్టడమూ సాగ్యమైంది. ఈ సందర్భంలో ఒక్కమాట చెప్పవలసి ఉంది. ఆస్ట్రియన్ లీజిస్టు, ఆస్ట్రియన్ హైడ్రోజన్ బ్యాంక్లో పనిచేసినవ్యక్తి భాగువులు రవలు కమ్మకూ మంకుతాయి. అందుచేత పరిహారు ముఖానికి చేతులకి రవలు కవచ్చాల్సి వస్తున్నదని మరీ పనిచేయాలి. నేకవోలే అపాయకరము.

గాలిలో ఉన్న వాయువచ్ఛాన్ని ప్రైట్రాజన్, ఆక్సిజన్ తర్యాద్రత నీటి ఆవిరి, బొగ్గు పులుకుల యుక్తా ముఖ్యమైన వనాలి. నీటి ఆవిరి ప్రమాదం కాలమానాన్ని ముగిసించి మారుతుంటుంది. దానిలో తేడాలు వల్లనే వనయోగమూ, పోగుమందూ ముఖ్యము, ముఖ్యతెర తీసిన ఎంబలా కలుగుతూంటాయి. కాలమాన పరిస్థితులకు కారణాలు, నీటి ఆవిరిలో నాటిమండే సందంబాన్ని సాతావరణశాస్త్రజ్ఞులు వివరిస్తుంటారు.

గాలిలో ఉన్న బొగ్గుపులుకు వాయువుల మొక్కలు ఉపయోగించుకొని కార్బన్ డైఆక్సైడు లనుబడే పిండివచ్ఛాన్ని రాయగు చేసుకుంటున్నాయి. కార్బన్ డైఆక్సైడులు ఆహారపదార్థాల్లో ముఖ్యమైనవి. అవి రసాయనికంగా సుష్టి ఆవుతున్న విధానం వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడింది. ఇంజన్లు నిడిచేటందుకు బొగ్గు నీరు ఎంత అవసరమో మానవులు జీవించేటందుకు నారి ఆహార పదార్థాల్లో కార్బన్ డైఆక్సైడులు అంత ముఖ్యము. ఇవి జీవుల జీవంలో జీవమైనవ్వకు ఆస్ట్రిజనితో సంయోగిస్తాయి. ఆ సందర్భంలో తిరిగి బొగ్గు పులుకు వాయువు తియ్యగై తిరిగి గాలిలోకి జీవుల నిశ్వాసాల మామంలో కలిసిపోతుంది.

గాలిలో ఉన్న ప్రైట్రాజన్, ఆక్సిజన్, బొగ్గు పులుకు వాయువు జీవులకు వినియోగించుకొని తర్యాద్రత తిరిగి గాలిలో కలిసిపోవడమూ జరుగుతోంది. అందువల్లనే సామాన్యంగా నీటి ప్రమాదంలో తేడాలు కలవు.

పారిట్రానికంగా అవసరమైన ప్రైట్రాజనిని, ఆక్సిజనిని విడివిడిగా రాయగుచేసేటందుకు కోటి కోట్లపాలుగా గాలిలో కలిసిఉన్న ఆవయావపు వాయువచ్ఛాన్ని సేకరించేటందుకు వాయువచ్ఛకరణమూ, ఆద్రవస్థిరమూ శిశ్నము కూడా వాయువచ్ఛకరణ విధానంలో రసాయన శ్రమల క్రిమి పనిలేదు. నిన్నా అందువల్ల లంచే ప్రవ్యాసం రసాయనికంగా ఉన్న వాయువచ్ఛాన్ని బట్టి దాన్ని సంగ్రహించగ సాగుచున్నదని అవసరించింది.

వాయువచ్ఛాన్ని ప్రక్షళించడంలో గెంకు ప్రానిక మూత్రాలు వినియోగమవుతున్నాయి. ప్రతీ వాయువచ్ఛాన్ని కొంతవరకూ చల్లార్చి బాగా ఆదిమితే ప్రక్షిప్తాల వుత్తుతుంటేనే ఆ విధానంలోని మూలకాలు. ఏ వాయువచ్ఛాన్ని వేరు ఎంచుకునూ సర్వార్థంలో అనే విషయం వాయువచ్ఛం డిలక్టర్ సర్వోచా స్వచ్ఛతించి ఉంటుంది. బొగ్గు పులుకు వాయువుని 310 డిగ్రీలవరకూ సార్వత్రి 78 గ్రేసు ఆదిమితే అంటే సులభమవుతుంది. కాని ప్రైట్రాజన్, ఆక్సిజనుల మిశ్రమైన గాలిని—140 డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి 89 గ్రేసు ఆదిమితే గాలి ప్రవయకారు. వాయువచ్ఛకరణానికి అవసరమైన ఈ మూల మూత్రాల్ని ఆండ్రాస్, ఆమెగర్ అనే ప్రానిక రసాయన శాస్త్రజ్ఞులై ప్రయోగమూలకంగా కనుగొని నిర్వచించాడు. వాయువచ్ఛకరణ కవలమైన మహా ప్రయం ఏ నా, నాటకా మలభిసాన్యం కూడా అందు వల్లనే దాన్ని ప్రయోగసంఘం తిరగుచెయ్యడం 1883 వరకూ సాగ్యంకాలేదు. డోల్, థామ్సన్ లు వే ప్రానిక రసాయన శాస్త్రజ్ఞులై కృషిచల్ల గారు ప్రక్షళకరణ అవసరమైన సహజశ్రేయం లభించే విధానం చిక్కింది. బాగా ఆయుగవతి వాయువును సుష్టి వికరణ చేయాలంటే రంధ్రంలోనుంచి వైకి వికరణగా ఉన్న చోటులోకి ప్రసరించేస్తే అది బాగా చల్లబడుతుందని డోల్ థామ్సన్ లు ప్రయోగ మూలకంగానూ, పద్ధాంతాలనుబట్టి కనుక్కున్నారు. మారు గ్రేసు అనుకుంటే గాలిని సాగు ప్రస్థంలో చల్లార్చి ముదించగలగలచి ప్రసారించే—250 డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది.—250 డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి, మారు గ్రేసు అనుకుంటే గాలిని సాగు ప్రస్థంలో నుంచి ప్రసరించేస్తే—500 డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది. తిరిగి ఆ ప్రస్థంలో ఆయుగవతి గాలిని చల్లార్చి మరోసారి ముదించగలగలచి విస్తరింప

తేవినప్పుడు—81.5° డిగ్రీలవరకు చల్లబడుతుంది. ఈ విధానంలో చల్లబడం క్రమాభివృద్ధిని పొందుతుంటుంది. అందుచేత ఆవశ్యమైన చల్లబడం లభించగానే వాయువు ప్రవహిస్తుంది. ఈ విధానంలో గాలిలో ఉన్న నీటి ఆవిరిని, అణువులను వాయువుని ఎగురుతూనే తొలగిస్తారు. అందుచేత మిగిలిన వాయువులో ఉన్న వైట్‌మ్యాన్, ఆక్సిజన్ కలిగి ప్రవహిస్తుంది. ఆవశ్యమైన వాయువులు ఇంకా వాయురూపంలోనే తేలియాడుతూంటాయి. వాటిని తొలగించి ఎల్క్రిక్ బల్బులో నింపేటందుకూ, వాటిని వాయువులో నింపి రంధ్రంలకు కాంకునే నిలుపు వాయువులోని స్పష్టత చేటందుకూ ఉపయోగపడుతుంది.

ప్రవహించే వాయువులోని వైట్‌మ్యాన్, ఆక్సిజన్ అంశ శీతలీకరణకు వస్తుంది. వాయువ్యాన్ని ఎగురుతూ మునుపటివంటివే నీలుగా ఇసుక నిలవడంతోనే కలిసిపోతాయి. వాటిని కాంకుతో అవశ్యమైన పార్టీని ఏర్పాటుచేసి వాయువులూ అలాంటి నిలవడంతోనే నిలుపుతారు.

గాలిలో అతిక్లిష్టంగా ఇతర మిగిలిన పదార్థాలుంటాయని తెలుసుకున్నాము. అలాంటి వాటిలో హైడ్రోజన్, కార్బన్, వాయువు, అణువులను అణువులమీద: హైడ్రోజన్, కార్బన్, ప్రవహించే అణువులమీద: హైడ్రోజన్, కార్బన్, కలిగివుంటుంది. ఆ సమయం మూలకాల, అణువులకు ముందుగా అనీ, వాటిని విడుదలచే ప్రక్రియలు కూడా రసాయనిక విజ్ఞానవల్లనే సాధ్యమయ్యాయి. తెలుసుకోవడం ముఖ్యం. దేవతావిద్య గౌరవంచేత మనం వారి చిత్రాన్ని రంధ్రంలలో చిత్రీకరించాలి. వేయించి గోడల్లో చిత్రీకరిస్తాము. రంధ్రం అందులోగా ముఖ్యంగా తెలుపురంధ్రం వాటిని సజ్జను సీతలు లభిస్తాయి. సీతలు లభిస్తాయి హైడ్రోజన్, కార్బన్, కలిగివుంటాయి. అప్పుడు వల్ల కలిగి వల్ల కలిగివుంటుంది. ఈ రసాయనిక ప్రక్రియలే గాలిలోని వాయువు హైడ్రోజన్, కార్బన్, గోడలమీద వనం ముచ్చటగా వేయించిన పటంలోని తెల్లటి రెండుగాలులను కంకునాలోనూ ఉన్న తెల్లటి సజ్జను రంధ్రం వల్ల కలిగివుంటుంది: ఈ సజ్జను రంధ్రం అంటే ఏర్పడినా బాగానే ఉంటుంది. కాని మరకలు మరకలుగా మాత్రమే ఏర్పడటంవల్ల అంద

వికారంగా తయారై జనుష్కావన మవుతుంది. అలాంటిప్పుడు దూదిని హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు వ్రాత కంటా మంచి ఆ మరకలమీద ఆరారగా అది ఎంపి నిస్తారు. హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు అతిస్థిరమైన పదార్థం. అది సులభంగా వియోగమై ఆక్సిజన్ ని ఉత్పన్నం చేస్తుంది. అది కార్బన్‌ను మును క్షేపణీ ఆవశ్యమైన లోక సర్వేక్షణలో మోగించి దాన్ని చల్లబడి లోక సర్వేక్షణగా మార్చుతుంది. అందుచేత వల్ల కలిగివుంటుంది తిరిగి తెల్లబడతాయి.

గాలిలో ఉండే గుమ్మ, నూనె, అణువులు, అణుకారకాలు వనం చేతి. శీతల కవచాలని పరిణామం వస్తుంటుంది. వాటివల్ల కలిగి అవకాశం కలిగివుంటుంది. అణుకారకాలని అణుకరించడానికి వీలువుతుంది. వాటిని అణుకరించడానికి గుమ్మ మరకలమీద వాయువు ప్రవహించే గౌరవం వాయువులోని అణువులను కలిగివుంటుంది. అందుచేత వాయువులోని అణువులను అవశ్యకరణాన్ని (Precipitators) అందుకుంటారు. అందువల్ల వాయువులోని అణువులను అవశ్యకరణాన్ని (Precipitators) అందుకుంటారు. అందువల్ల వాయువులోని అణువులను అవశ్యకరణాన్ని (Precipitators) అందుకుంటారు.

జీవా అదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి క్షయిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబ తన
కుష్టుబొల్లి సంతానం
కోసం ఎంతని దిచారీస్తుండందో?

ఇదుగోమా 33 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తూ ఉన్న అభయం
మామ నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,
గోపాలపురం. (హైదరాబాద్)

కొల్లాయిపట్టిలోనే ఉండి గాలిలో తేలి అది పోకుండా అవక్షేపమవుతాయి ఈ అవక్షేపకరణం నిర్మాణంలో భౌతికరసాయన శాస్త్ర పరిజ్ఞానం అవలంబిస్తే తెలియవచ్చిన కొల్లాయికు పదార్థాల గుణాలే వినియోగింపబడ్డాయి. కొల్లాయికు పట్టిలో నున్న కణాలు విద్యుత్తును పరించి ఉంటాయనీ విద్యుత్తు సారం చేసినప్పుడు అవి ఏదో ఒక గ్రువం దగ్గరకు ఆకర్షింపబడి అవక్షేప మవుతాయనీ తేలింది. అనే అవక్షేపకరణం నిర్మాణంలో వినియోగ మయ్యాయి ఎంతో శ్రామిక నగరాల నివాసం అలవాటు లేని మనకి గుమ్మరనీ, పొగనీ పెడరగనీ తేలదుకు యంత్రాల సహాయం అనిపిస్తుంది. ఇంగ్లండులో ఇనుప పరికరముకు ప్రసిద్ధిచెందిన పెన్సీల్లు నగర ప్రాంతంలో రాక్షసి పొన్న పాపకంపల్ల గాలిలో దుమ్ము ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆ దుమ్ము మూలంగా బట్టలు తల్లగా నూసిపోతాయి. వాటిని ఉత్తక దానికి ఆయే అదనం గుర్తూపు, పచ్చమైన రాక్షసి పొన్న విలపా సంవత్సరానికి కొత్తట్ల పొనులుంటుంది అని అదివా నయ్యబడింది. ఈ విషయం బాడ్లీ, కాటరెల్ విధానానికున్న ప్రాముఖ్యాన్ని చాచి అవసరాన్ని తెలియజేసేటందుకు చాలు.

గాలిలో ఉన్న సూక్ష్మకణ శీపులు రోగకారకము అవకాశం ఎక్కువ. జలుబూ, కొంపాదగూ, గొల్లెహానిగూ, ఇన్ఫ్లూంజా, పొంపు ముద్రైప వాటి వ్యాధిని గాలిలో తేలియాడుతూండే సూక్ష్మ శీపులే కారణము. అందుచేత ముఖ్యంగా ఈరోగాలు వెలరేసినప్పుడు గాలిని స్వచ్ఛపరచడం అవసరం. అందుకోసమే సూక్ష్మక్రిమిసంహారములైన పదార్థాల్ని గాలిలో వ్యాపింపజేసేందుకు సాంప్రాదానికీ, నుగ్గిరాన్ని హారతి కర్పూరాన్ని సలిగించడమూ, దిసోవలీ మశాబూ జోరుతో సల్ఫర్ డయాక్సైడుని అంతటా వ్యాపింపజేయడమూ వాడుకలో ఉన్న విధానాలు.

గాలిలో నైట్రజని, ఆక్సిజనికంటే వాలుగున్నట్లుంది. నైట్రజని ఆక్సికరణాన్ని గాని మంపాన్ని గాని ప్రోత్సహించదు. అందుచేత ఆక్సిజని యొక్క చురుకుతనానికి ఇది కళ్లెంలా పనిచేస్తుంది.

ఏ కారణంవల్లనైనా గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజని హెచ్చింపడం లే ఆక్సికరణక్రియ లభి చురుకుగా నడుస్తాయి. జీర్ణక్రియలు కూడా ఆ తెరకరించెంగనవే. అందుచేత తిన్న ఆహారం కూడా చురుకుగా శక్తిమై పోతుంది. జీవరసాయన క్రియలో ఆక్సికరణ క్రియల వేగం హెచ్చుగానే మనపుల జీవితం మూజ్మార్త పట్టవగలై పోతుంది. గాలిలో ఉండే నైట్రజినీ, ఆక్సిజనులు ఎన్ని రసాయనిక క్రియల్లో వివిధానం ప్రకారం పాల్గొన్నా తిరిగి గాలిలోనే చేరుకుంటూ ఉంటున్న వాటిని పుష్కర్తిగా నార్పుగాని శీపుల జీవితంలో విపరీతాలు గాని ఒకటంటే దు.

గాలిలో ఉన్న పొన్నపులునువాడు ప్రమాదం ఎక్కువైనప్పుడు అలాంటి గాలిని పీల్చేవారికి తలనొప్పి రావడం నిశ్చయం. ఈ విషయమే జనసమగ్త మెక్కువగా వుండే సినీమా హాలుల్లోనూ, సమావేశాల్లోనూ కొంటేనే వేంతర్వాత ఆవరించేవారు, తలనొప్పితో బాధపడేవారు ఎక్కువవడానికి కారణం. ఆవరింతలు రావడానికి కారణం పీల్చే గాలిలో కార్బన్ డయాక్సైడు వాయువు ఎక్కువవడమనీ, అందువల్ల పరివరాల్లో జనం చూడం ఎక్కువదనీ యుగంపుడు గ్రహించి వేరువేరు శబ్దం వుండవచ్చునో అని వంతుతూన్న అన్నాన్ని చిప్పిని తిరిగి పచ్చి చిట్టూ లవడి వేడుకారం అని నీసిపోకుండా బాగమూకల వహించామని స్వర్గించే ప్రతాపగుక్రియలో వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి గారు వర్ణించారు.

సేంద్రియ పదార్థాలు వల్ల అసంభ్రాంతంగా ఆక్సికరణమైనప్పుడూ, అలాంటివి గాలి బాగా ప్రసరించని సలంలూ మండిపన్నడూ నీలిరంగ బ్యూలతో మండే కార్బన్ మోనాక్సైడు తయారవుతుంది. నూనెదీపాన్ని సలిగించి ఆరేపేసినామనే అభిప్రాయంతో కొంచెం బ్యూలని వదిలేసినప్పుడది నీలంగా ఉంటుందని మీరు గమనించేటంటారు. అది కార్బన్ మోనాక్సైడుని చిమ్ముతూ ఉండే చవటంచేతనే ఈజాక్షమ్య దీపం ఇంటి చీబానీ దీప నిర్వ్యాగంపం మూర్ఖోపతగదనీ సామెత తేర్చుతాయి.

“దీనిని వాడిచూడండి...

...లక్స్ టాయలెట్ సబ్బుతో
మీరు ఇంక మనోహరముగా నుండవచ్చును”

“సౌందర్యమునకు అద్భుతమైన సహాయము ఇదిగో. మీగడవంటి లక్స్ టాయలెట్ సబ్బు సురగను చర్మము మీద బాగా రుద్ది తరువాత కడిగి వేయండి. వియమము తప్పకుండ వాడినచో లక్స్ టాయలెట్ సబ్బు మీ చర్మమునకు ఒక క్రొత్త అందమును ఇచ్చును” అని లలిత చెప్పుచున్నది.

అని లలిత
చెప్పుచున్నది

లక్స్
టాయలెట్ సబ్బు

నిసిమా తారలకు
సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మాటల దాంపత్యం

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

శ్రీబ్రహ్మ, ఆర్థమా, పరస్పరమా చేసులు కలుపుకుని జంటగా ముందుకు సాగితే అదే భాష అవుతుంది.

అయితే భాషలో చూపించిన ప్రతిమాటకూ నిశితమైన ఆర్థం అన్ని వేళలా వ్యక్తిం కావాలని లేదు. ఒక్కొక్కసారి వక్ర ఉపయోగించేటట్లుగా, ఉన్నతించిన అర్థానికి పొన్న కుదురకపోవచ్చు. అంత మాత్రాన శిష్టాన్ని స్నేహం విడిచాను. భేదాభిప్రాయాలు కలిగిన ఆలుమగలకుమార్లే యిది ఇంటి నుంచును రట్టు చేసుకోకుండానే చూచుకుంటవి. అందుకే శిష్టానికి రెగిన ఆర్థం కుదరలేదనో, అర్థానికి అవకరమైన శిష్టం ప్రయోజ్యం కాలేదనో క్రోధి గమనించలేదు. వక్ర పట్టించుకోకు. ఇది యిట్లా పద్ధతు పోవడానికి కారణం శిష్టాధ్యాయుడు మించిన సంజ్ఞా సహాయం భాషకు సుమారుగా ఉంటుంది గనుక.

మొదట భాషను తూర్చేయి. వాటికన్న ఆర్థం భాషకు జీవంపోసి కలకలంగా ఉంది — మనిషి విచారంగా ఉన్నప్పుడు ఆ భాషం వ్యక్తిం చేసే మాటలు కరుణాగ్ధాలుగానే ఉంటవి. దినుసు గా దీనంగా సాగే వాక్కులను మనస్సు మనసుండు విప్పి పెళుగుంది. వాక్కులేని వ్యక్తికి జంతువుకూ భేదం లేదు. సంబోధించి, కోపించి, రోదించి, విచారించి, శృంగారించి, ఒకటేపటి, మనుష్యునికి జీవిత వాటకంలో అంగంగిర రసాలుగా అనుభవ పర్యవసాయ దాయాన్ని వ్యక్తిం చేసే మాటలు మానవజాతికి దివ్యవరాలు! అసంవృద్ధి కలిలో ఎగిరి గంతులు వేస్తూ, కోటి కోలాహలం చేసే పలుకులు, కాపంజీ, కాదంలో కల్లోలజలధి సరిత రరంగాలూ ఎగిరిగిరి పడే నిశితపదాలు, శృంగారరస్మయంతో (శుభ్ర) శరీరాంతాడే చికిరిసాలు, ఇవన్నీ మానవజాతి తనంతట తాను నిర్మించుకుంటే ఏర్పడ్డవా? ఆ మాటల నుంపు ఒకరు అమర్చుకున్నారే వేధిపయం మనుష్యులకే తెలియకముందు అమరనివి. మానవాంతర శక్తి బాహ్యరేఖకు తెలిసేలోపలనే చేసిన

యాయేర్పాటువల్ల భాష భగవన్నిర్మిత మనుకోవలసి వచ్చింది.

అయితే మాటకూ అర్థానికి ఈశక్తి ఎప్పుడూ ఉన్నదా అనేది ఒక ప్రశ్న. మాట, మాటగా, జంటరిగా ఉన్నంతవరకూ దానిలో సాగడవనం రాదు. దానిలోని అర్థం తన శక్తి సామర్థ్యాలు చూపించే సమయం రాలేదని సుగుడుకుప్పకుమంది. మాటకున్న సాగడం, అర్థంలోని సుకుమానతా బయటికి రావాలంటే, దానికి ఎన్నో హంసులు అమరాలి. ఆ గెంటి మధ్యా కంటికి కనిపించని మార్చేదో జరిగి మన మనుకున్న ఫలితం బయటకు రాగలగాలి—అంటే మాటలు వాక్యరూపంలో కూడితే వివిధాధారాలైన పదాలు ఏకముఖాలయి రమణీయత ప్రతిపాదికాలు కాగలవు.

కాబట్టి భాషలోని సాగంతా వాక్యరచనలో ఉన్నది. వాక్యమునే ద సాత్వికమైన కావ్య మన్నాను ఆలంకారికులు—అప్పుడు భాష భాషంతా ఒక కావ్యం కాందా? అనేది ప్రశ్న. సరే—ఇది తెగని ప్రశ్న!

ఇంతకూ మాటల సాందికంలోనే ఉంది భాషలోని తీయదవమంతా అని నెప్పదానికే ఈ ఉపాధాతం.

తెలుగుభాష తీయని భాష! ఆ మాటకు వస్తే విభాషలోనైనా తీయవనం ఉన్నది. కాని ఆ తీయ విషయనేది ప్రతిభాషలోనూ చూపగానే కనిపించేది కాదు. భాషలో, వివిధమార్గాలలో ప్రచరించే మెలుగులను తెచ్చి జిల్లానువులకళ్ళలో ఆ కాంతి కిరణాలు జూపివేయరకూ విభాష గొప్పతనమూ ప్రకాశతం కాదు. అయితే అసంతృప్తి, ప్రహాసీ అయిన భాషను అవలోచనం చెయ్యాలనంది అసంభవం. ఇదే కాదు; వివిధయాన్ని పూర్తిగా తలచడానికి మానవజీవితమే చాలను. అన్ని కోణాలనుండి సమగ్రంగా ఒక విషయ పరిశీలనమనేది ఒక్కరికల్ల కానిపని. అట్లానే తెలుగు

భాషకు తీయదనం ఎందుకువచ్చిందో అని ప్రశ్నించుకుంటూ, ఇందుకూ అని పూర్తిగా చెప్పగల మనుకోవడం, నవ్వుపాటు. కాకపోతే బహువిధాల పయనించి చేరిన ఆ తీయదనాన్ని ఆస్వాదిస్తూ “బహుశః ఈవిధంగా రాలేదు ఈతీయి” అని కోన్నామాగాలను, మనుష్యులకు తట్టినవాటిని చర్చించుకోవచ్చు. ఈ చర్చలు పూర్తిగా దోషా తప్పదు కావు. కాకపోతే స్థావర్యాలు ఉండవచ్చును.

నేనొక దోష చెప్పాలని కుతూహలపడుతున్నాను. ఇది దోష అవునా కాదా; నిజంగా తెలుగులోని తీయదనంలో ఇన్నోవేషన్ ఈమాగ్గంగా వచ్చిందా లేదా అనే చర్చలు విడ్డూకు!

తెలుగుభాషలో ఒక విచిత్రపుధోరణిఉన్నది. నాకు తెలిసిన ఇంగ్లీషులో ఇది కన్పించదు. కొద్దిగా తెలిసిన హిందీలో అక్కడక్కడా ఉన్నది. మరియితరభాషలలో ఉన్నదో లేదో!

ఇది జంటపదాల ఏర్పాటు. తెలుగునోట తలచునా ఈ పదాలు వినవస్తూనే ఉంటుంది. ఈ జంటలను చూస్తూఉంటే, వేర్వేర్లుగా వినిపాటులవడంపడుతూ అనిపిస్తుంది. వాటి బాంధవ్యమంత స్థిరం. అనభేదాల బన్ధ ఏమిటి? ఏమే పరిస్థితులలో ఈ జంటలుమాటలు ఏర్పడవలసి వచ్చింది అనేది ప్రశ్న—

మూటాడేటప్పుడు మాతృభాషలో పొందికా, ఒదుగూ, ప్రతివాడికీ జన్మతః రానే వస్తుంది. కాని ఒకమాట ఒకసందర్భంలో వాడినప్పుడు చెప్పదలచుకొన్న అర్థం ఆ మాటవల్ల స్పష్టం కాకపోవచ్చు. కనిపించుకొనే మోహాన్ని అసంతృప్తి వక్రమస్థితిలో సరిపెయ్యవచ్చు. అప్పుడు, ఆమాట అట్లా రికామిగా నిలువదు. ఒక తోడు తెచ్చుకుంటుంది. ఆతోడు ఎటువంటిదో, రెంటికీ ఏర్పడిన సంబంధ బాంధవ్యా లెటువంటిదో ఆ రెండింటి నాన్ని మీత్యంత వక్ల వక్ర ఆశించిన మెలుగు రంతరకు ప్రకాశింపయినవో— ఇవన్నీ మనం పరిశీలించవచ్చును. మనకివాటి చర్చకూడా అదే!

ఈ సంబంధం చిత్రవిచిత్రంగా కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కపదిం మరొకపదింపక్కన ఉంటే ముచ్చటగా భర్త మనస్సు తెలిసి మెలిగే భార్యలా అనిపిస్తుంది. మరొకటి పసిపాపలా, అమాయకంగా లోకవ్యవహారమే తెలియనట్లు స్వభావం ఉండి అంతులేని అందాన్ని కూరుస్తుంది. ఇంకొకటి ఉత్తమనపోషిన వాగుకుప్పలా అర్థంలేనిమాటలాడుతున్నట్లుంటుంది.

మరొకటి అర్థమూ, పర్థమూ లేకపోయినా అది అక్కడ ఉంటేనే నిందూ, అందమూ.

కాబట్టి ఈ గంటమాటలలో ప్రయోజకత్వమంతా గెండ్లవమాటది. ఆ మాటలా, చావితీనూ, అదియిచ్చే అర్థమూ పిటిమిందే ఆ జంటలమొక్క రాయణీయకం ఆధారపడిఉంటుంది —. ఈ గెండ్లవపదాన్ని మనస్సులో పెట్టుకుని చూస్తే గంటమాటల పన్నీ చేర్చి అయిదు రకాలుగా విభజించుకోవచ్చు. అవి;

1. మొదటి మాటకు కించివ్యర్థత్యయం కలిగి అర్థం లేకపోయినా వచ్చిచేత మాటలు.

2. మొదటి మాటతో అర్థసూచకత్వం కలిగి, లేక అదే అర్థాన్ని సలువరించో, అందాన్నిచ్చే మాటలు.

3. మొదటిమాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమైన అర్థాన్ని సూచిస్తూ సన్ని వేరొన్ని నిజతంగా చిత్రించే మాటలు.

4. మొదటిపదం నూచించే వాతావరణానికి, పరిస్థితికి సరిపె, వాటిని స్పష్టంగా నూచించే సమ్యక్మైన మాటలు.

5. కేవలం మొదటిపదానికి ఉచితావరణ పూర్వకంగా నిలిచే మాటలు— ఇవి!

మొదటి తరగతికి చెందిన కొన్నిటిని పరిశీలిద్దాం.

1. అప్పు సప్పు
2. అనుకూ సతుకూ
3. భూమి పుట్ర
4. నగా నల్రా
5. పురుగు పుట్ర
6. ఇరుకూ సరుకూ
7. చెడా మడా
8. చింకీ బొంకీ
9. అడుగు బొడుగు
10. అడరా బాడరా

ఈ పట్టికలో చాలావరకు చివరిమాటలు నిర్దర్తకాలనే చెప్పాలి. అయితే అంతమత్రాన వీటికి స్థానంలో ప్రాముఖ్యం లేదనడానికి వీలులేదు. చూడండి;

“అవ్వచేసి పిల్లపెళ్ళి చేసాను!” అన్న మాటలకు “అవ్వచేసి పిల్లపెళ్ళి చేసాను” అన్న మాటలకు ఎంతో భేదమున్నది. అట్లానే మిగిలిన జంట మాటలన్నీ ఉపయోక్తలయి అర్థభేదాన్ని సూచించే శక్తి కలిగి ఉన్నాయి. చివరికి దాదాపు అర్థం లేనివే చెప్పాలి. అయినా మొదటిపదంతో సంపర్కంవలన, ఆ మాటలో లేని అర్థం వినుతంగా పుట్టి చక్కని విశిష్టతను సంతరించుకుంటున్నది.

నిఘంటువులు పెడికెనా దొరకని యీ పదాలు వాడుకలోకి ఎట్లా వచ్చినవి? “అప్పు సప్పు” అన్న జంటపదంలో ‘సప్త’, కొక విశిష్టత వచ్చిందే, అటువంటిది ‘సప్త’ అనేది విడిగా వాడినే ఎవరికీ ఎందుకు అర్థం కాదు? — అంటే గీనికి జవాబు మృగ్యం.

అర్థంలేనిమాటలు కాబట్టి ఇవి తాత్కాలికంగా వక్ర ఉద్దేశంవలన ఏర్పడిన మాటలు. ఈ యేర్పాటులో ఒకరికి యేమన్నా ఉన్న భావననిమాటే అనేకనిపించదు. అటువంటిది ఉంటే “అప్పు సప్పు” లోని ‘స’ వలన “అడుగు బొడుగు”లో ‘బొ’కు బదులు ‘స’యే వచ్చిఉండవలసింది. ఈ పదం ఒక్కొక్కచోట పగులడి మరొకచోట సరదాదీ కూడా అవుతూ ఉంటుంది—ఇంకొకటి ‘అతుకూ సతుకూ’ అన్నదానికి “అతుకూ బొతుకూ” అనే రూపాంతరంకూ ఉంది. ఈ అనియమితరూపాలు, వీటి యేర్పాటులూమాటే అతివిచిత్రంగా ఉంటాయి.

ఈ ఒంటలో గెందూ తెలుగుపదాలు ఉండాలని లేదు. ఒకటి అన్యభాషీయం కావచ్చు. లేదా గెందూ కావచ్చును — ఈ సంధర్భంలో వచ్చే పదాలన్నీ సాధారణంగా హిందీపదాలుగానే కనిపిస్తున్నాయి. సంస్కృతీతపదాలు బహుకొద్ది—ఇట్లా వచ్చినపదాలు సరభాషపదాలుగా అనిపించుమేలే లేదు. అవి తెలుగులో కలిసి లేనమైపోయినవి. అటువంటివి.

1. అజా పజా
2. ఛక్కా మొక్క
3. గడ్డాముల్లీ
4. కచ్చా పచ్చా!—వంటిది.

మొదటిపదానికి ఒకరకపు మాటలు కొన్ని కనిపిస్తున్నాయి. అవి, ధూమి పుట్రా నగా పుట్రా

పురుగు పుట్రా వంటివి.

ఇక్కడకూడా ఈ ‘ట్రా’ లో అంతమయ్యే పదానికి అర్థంలేదు. కాని యీ పదాలన్నీ ఒక మాత్రానికి కట్టుబడినట్లు లోస్తుంది. మొదటిపదం లోని మొదటిఅక్షరమే రెండవపదం మొదటి అక్షరత మవుతుంది. తరువాతి అక్షరమే ఈ ‘ట్రా’ ఈ ‘ట్రా’ అనేది ఎట్లా ఏర్పడిందో వాడుకలో కొంతగా ఎందుకు వచ్చిందో ఆలోచించదగినవిషయం. విశాఖ మాండలిక భాష పరిశీలిస్తే ‘గట్రా’ అనే పదం ఎక్కువగా ఒక ఊరపదంలా వినిపిస్తున్నది.

ఉదా:—“మీ ఆరోగ్యం గట్రా బాగున్నదా అండీ!”

“ఇల్లా గట్రా సదురుకోబోనే యీ వానియి పోనాది!”— ఇవే వాడుకలు. వీటినిబట్టి మాటే చిన్నయనూనిచెప్పిన “నిదాగం”లోని గీ”లతో ఈ ‘ట్రా’ స్వహం కలుపుకున్నట్లున్నది.

హిందీభాషలో పదాలు తెలుగున చేసిన వసుకున్నాం. ఇవి పరిశీలిస్తే;—

‘ఇరుకు సరుకు’ అనే జంట మాటాం — ఇక్కడ ‘సరుకు’ అనేది తిరిమా అని పదాలలో మరే పూర్తిగా వ్యర్థం కాదేమనానిపిస్తుంది. “ఇల్లు ఇరుకు సరుకు” లేకుండా కుళిలగా ఉన్నదా!” అందామనుకుందాం. ఇక్కడ ‘ఇరుకు’ అనేదాని అర్థం ‘విశాలంకాని’ అని—ఈ ‘ఇరుకు’కు మిగత గూపాలు, ఇతరకుము; ఇతరకుము; “ఇల్లు ఇరుకుం ఆరిమరకటం” అనేచోట ఈమాట వినిపిస్తున్నది. అయితే యీ యరుకుకు “విశాలంకాని”, అనే అర్థం కాక మరొక అర్థంకూడా ఉన్నది. “నెయ్యి ఇరుకు పట్టింది!” అన్నచోట దీని అర్థం ‘తెరికింది’ అని. నిజానికి దీన్ని విధులంగా, నిశితంగా తలచిచూస్తే, పై సంకుచితత్వంలోనిభావమే యిక్కడా ఉన్నదని తేలుతుంది. దీనికి మూలధాతువు ‘ఇళ’ — “అళగు లేదా, నలుగు” అనే అర్థంలో ఏర్పడిన ధాతువిది—. ఇట్లా ఉంచి దీనిపక్కన ఉన్న సరుకు చరిత్ర మాటాం. ఇది ‘సప్త’కు మరే వ్యర్థమేనా?— వ్యర్థపదమేలే రంటాలేదు. కాని నాకిక్కడ ఒక సందేహం!

హిందీలో ‘సరకా’ అని ఒక పదం ఉంది. అంటే ‘తొలగు లేక జరుగు’ అని. ‘జర్ర సరొకీ’ అనే వాడుక తెలుగు బహుళంలో, రైళ్ళలో చెపుల పడుతూనే ఉంటుంది—పైచెనమాటే ఈ సరుకుకూ

1. ఆ 'అ' అర్థం ఏమిటి?
2. 'అ' అర్థం ఏమిటి? — ఇది వంటిది

హండ్లలో ఉన్నవి తెలుగులోకి అర్థాగత వచ్చి
చరిత్రవి కొన్ని ఉన్నాయి. ఇవి;

1. ఘోష మొక్క.
2. గాంధీ భూమి.
3. కచ్చా పచ్చా—వంటవి.

“నాశ్చ జీవితం చాలా ధక్క మెక్కిలు
తిన్నాను పాపం!” — అనేనాశ్చం చూడం. ఇక్కడ

యనూబు కర్తం : 'కమలు, లేక ఎరుగు దబ్బు' అని—హిందీలో ధక్కాముక్కా అనేది పదం. దీనికి ఉమ్మడిగా అర్థం, కొట్టాట, లేక పోట్లాట అని. ఈ అర్థాలకు సన్నిహితులైన కలిగిన, 'దబ్బు' అనే పదము తెలుగులోని నాడుకుకు యాధిమేషమయింది. భావపరమైన 'స' కలితవ్యం లోలుకా తే 'ధ' గా ఎండుకు వారింక ఆనూహ్యం.

హైదరాబాద్ లోని హిందూ విశ్వవిద్యాలయం
అని. అంటే ఇక్కడ అక్కడ అని పోయినా
కాలం గడిచిపోయింది. తెలుగులోని నామక మాత్రం.

“నాకు త్రే బూటబోనీ గా తినుతున్నాడు!”
దీనిపై పిండిలోని బిల్లుచ్చాయయే తెలుసుకున్నాడా
తచ్చిందనుకోవచ్చు. కచ్చా గచ్చా అంటే నల్లీ
నలుగక అని ఒక బిల్లుం, ‘అపరిపక్వమైన’ అని మరొక
అం.

1. "పచ్చికి 'కచ్చా పచ్చాగా' నాగు!"—
2. "కచ్చా పచ్చాగా ప్రతిదీ తింటే ఏమవుతుంది?"

నై శిష్యుననంతఃకాగే గెందు హిందీనదాలి.
ఉత్తరవపా విభాగీయపదమయి జంబులను మనం
చాలా దూషితము.

1. స్తుతి మతానం.
2. పెట్టే బేడా.
3. కొంప గోడీ.
4. మల్పా మహర్షానీ—కంటివి.
5. వినూ సరం—

“ఏకాంశం మహా మతానాం” అంటున్న బయలుదేరేవాడు పాపం!” — ఇక్కడ యీ బంటుగారు నాకు నాపాపం తెలిపి ఆ బయలుదేరేవాడు, “అదూ బాధానో ఇన్ని మతముల నో... నేను నా నాశ్రమంలోని శ్రీనివాసాన్ని అనుసరించడమే నా బంధముగా తీసుకుంటున్నాను. అందుకే నా పాపం, అన్ని మతాల అనే వివక్షలతో చూపించుకున్నాను నీకు వివరణ. ఇప్పుడుంటే సందర్భంలో నాపాపం ‘మట్టి’? అవును ‘మతానం’ — బహుశా ఇది శ్రీకృష్ణాపదానాం మట్టితో కావచ్చు. హిందూ, దీని మతం ‘మతానం’ మట్టిలో సంబంధించి ఉన్నానని. పాపం ఇంతకే తగ్గిరిం మట్టిగానూలే నన్ను పునః తపించి శ్రీకృష్ణానాని మట్టితో సంబంధం ఉన్నది. మట్టిబట్టి కట్టి తినే అన్నంతో కూడా ఆ బంధం ముగియవచ్చు.”

ఇక గంపవని 'పెట్టే తేదా!—.

"పెట్టే తేదా సర్ది పిద్దంగా ఉండు! నాలుగు గంటలకే బండి!" అని భర్త భార్యకు చెప్పిరిచాడనుకుందాం. ఆ యిద్దరూ పెట్టెలు సన్నకుండా, నిజమే! కాని సన్నదానిని తేవలనే చేమిటి? ఇవి సన్నచేమిటి? అనే సంతేయం కలగవచ్చు. దీన్ని సమకటకొన్ని టిక్కిలులే అర్థప్రకరణ లేని వ్యర్థపద మనవలెనా అనే దోక ప్రశ్న! వ్యర్థపదమే అయ్యేట్లుయింటే దానిని మొదటపదాన్ని పోతే అర్థరహితమైనా ఉండవలసింది. ఇక్కడ అర్థ లేదు. మరి ఇది యక్కడనుండువని సాంకేతికమేమిటి?

'తేవలనే నేనాని తెలుగులో, 'పరకనూపాదు, 'కాయధాన్యుల సస్య' అని అంటారు. ఈ గంకు అర్థాలు మొదటపదంలో కలిపావు— దీన్నిగా పరిష్కరించడం?

నాదోక చిన్న పాద! హిందీలో 'బేక్ అండ్ బే' అనగా బేకింగ్, బేకి అని అర్థం. బహుశా 'పెట్టే' సర్కునున్న 'తే' అని తెలుగు 'తే' కాక హిందీ తే అయి పట్టుకునే అన్వయం ఉన్నదిగా తుగ్గుతుంది. ఇట్లు జరుగుచేరి యిద్దరూ పెట్టే పిన్ నేట్లై ఇల్లుకూడా సన్నకుండా, ఇంటిని పరక అంటే బండ్ బస్సులో ఉంటేనే కాని ఆమె బయటకు కదలేదు. — ఇది గంకు 'కొంపా గోడీ' అనే బంటుపదంలో ఉన్న 'గో' 'గో' ఆండ్ 'తేలు' అర్థం 'ఆంబు' అని. ఇంకూడా ఇక్కడ పరిపాక. ఇక హిందీలో గోండా అంటే పులకాక్షి. లేక ముంగిలి అనే అర్థమిచ్చునదం కనిపిస్తుంది. కొంపకు సంబంధం కల్పించుకునే అర్థం పరకాలకే ఉన్నది.

ఇక మహారాష్ట్ర:- ఇది అద్భుతంగా హిందీ పదం. దీని అర్థం 'చయలనీ, కలుగు' అనే అర్థం. మనీ. మెప్పులో ఉండే అనుగ్రహ ప్రసారం ఈ మహారాష్ట్రలో కూడా ఉంది.

లెనానానిన పెరం.

"సిగ్గా సెరమా తేకుండా విమితా ప్రవర్తన"

అనే వినోదం వింటుంటూ మనం. నిజానిన ఈ 'సెరం' అనే 'స' కారణం కాక 'భాకారా— మొదటపదం 'సిగ్గా'కే అర్థం ఉన్నదో ఈ 'సెరాని' అనే అర్థం. ఇది తెలుగుపదంగా ప్రవర్తించినా సరిగ్గా చూస్తే కాదని తేలుతుంది. హిందీలో 'శరమ్' అనే పద మొకటంది. "శరమ్ అగయ" అంటే "సిగ్గా?"

అనీ, "శరమ్ నహాటి?" అంటే సిగ్గలేనా అనీ తిరుమా హిందీనిగాలలో వింటూనే ఉంటాం. బహుశా ఆ శరమ్ 'శరము'గా వచ్చి 'తేలుగు ముద్ర' వేసుకుని సిగ్గుతో కలిసి ఉంచవచ్చు. అదీ నిజమయితే గెండుపదాలూ సూచనకాలూ.

ఇక గెండుపరిభాషాన్ని సీమకుందాం. ఇందులో చేరేపదాలు, గెండుకే ఒకే అర్థం ఉన్న పదాలు. ఒకే అర్థాన్ని గెండుపాని అంటే అలా వక గెండు చేదీమిటి? అనిపించవచ్చు. ఇంకేవలం పోలికొనకు. అటువంటివి కొన్ని:—

1. గడ్డి గాండు.
2. నోటా నాయా.
3. అకూ అలనూ.
4. మాటా ముద్ద.
5. సోదా నాదీ.
6. సగుటా పెగుటా.
7. నోటా నెనూ.
8. ఉగ్గి బూడదా.
9. అగ్గి అల్లా.
10. తేలు గుప్పర.

1. 'గాండు' అనే పదం 'పెనిగా'ని కన్ను అని తెలుసుకొనకరం నూతున్నాం. కలుపు ముక్కలకు కూడా ఈపదాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. గడ్డికూడా యీ పంట! ఇక్కడ నాకక.

"కూరపాకులో 'గడ్డి గాండు' లాగి-గొల్లలి!" అని ఇటువంటి మిగిలినవన్నీ కూడా. ఇంచు మించుగా ప్రాధర్మికానికే. ఉత్తరగదానికే అర్థకర్తం కురుకుటానే ఉంది. ఇంచుమించుగా అని ఎంకు కన్నా పెరే. ఈ బంటుపదంలో 'గడ్డి' పంటకు 'కక'లో ఉన్న అర్థాన్ని బట్టి ఏకస్వరం లక్ష్యమైనా. నిఘంటువులు కించిస్తోన్నాయి అనిపిస్తుంది. చూడండి.

1. 'అలనూ' అనేదాని- 2. ర. కామిని అర్థం నాకవికేము అని.
2. 'తేలు' పదంలో 'తేలు'కు జనులలోని నాడుక, 'పొట్టుగింజ' అని. ఉదా:- "ఉత్తర 'తేలు' గింజ' లావ్వుయేరు సుఖాని?" 'పెప్పర' అన్నా అనే అర్థం. కాని తెలుగులో 'తేలు' అనే పద ముక్కలైయిచ్చి, దాని- "గింజపట్టిని ధాన్యము" అనే అర్థాన్ని సూచించాడు. కాగా, 'తేలు,

అంటే నన్ను తీసివేయగా ఎంకిన పొలము అని వివరించాడు. ఈ విషయాలయినా యీ గెంటిలోనే. ఇంతటాలో గెండు విభాగం ఏది.

ఇక మూడవది. టెంకింగు వచ్చేవన్నీ మొదటి మాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమయిన అర్థాన్ని మూచిస్తూనే ఉన్నవేనాన్ని నిరసించి చిత్రించే మాటలు అవి;

1. మంగి నల్లని.
2. మంట పెంకి.
3. ఎగా దిగా.
4. పెట్టా చిన్నా.
5. మిన్ను అన్నా — మంగివి.

మండి నల్లని నీర్లు వ్యతిరేకార్థాన్ని చేస్తున్నాయి. “పెట్టర” అంటే పెక అని. టెంకి రూపాంతరం, పెట్ట.

“మంగి నల్లని రూపంలా రంగంలోకి దిగిపోయి!” అన్న వాక్యం దీనివల్లం. రంగంలో అని “విచిత్రంగా విచిత్రంగా, అసాధారణంగా, అసాధారణంగా” వంటి అర్థం ఉంది. ఇది సరిపోయే అంటున్నది. వాళ్ళకు వ్యతిరేకార్థం చెప్పడానికి “మి” చేర్చబడినట్లు ఉంది. మిన్ను, అన్నా కాక ప్రత్యేక పదాలున్నవి.

ఇటువంటిది గెంటివచనాదా. ఇక మూడవది. “ఎగా దిగా వాస్తూ ఎగా మూస్తానె?” అనే వాడుకలో, ఆ మాటలపై అర్థవ్యత్యం, మార్పువాడి ఘోరశోభాని ఉన్నది. “ఎగా” అన్న మిశ్రితమైన ఇద్దరి ముచ్చటలైనా ఉన్నాయి. పెట్టే చతురత ఉన్నదనిచ్చింది. రంగంలోనే “నఖశిఖ పర్యంతం, అనేకులైనా” వంటి అర్థం ఉన్నదా, ఈ తెలుగు పదాలకు వాలు చేస్తుంది—ఇటువంటి మిశ్రితమే కూడా.

ఇక నాలుగవ విభాగం. టెంకింగు చేతవి; మొదటి పదం చిత్రించే గాతవరకాన్నీ, పరిస్థితిని, అవగాహన చేసుకుని దానికి మెలుగును పెట్టి మరింత నిశితంగా చూడే ఉద్దేశం ఉంది.

ఇటువంటివి—

1. చీకూ చింత.
2. చీకూ చీకరా.
3. మట్టా మర్యాద.

4. పోలా పొందిక.

5. మాటా మంతి.

6. రవ్యా రట్టా.

7. నగలా వాడెం.

8. సిగ్గా ఎగ్గా.

9. చచ్చి చెడి.

10. చేచీ చేతరా.

11. ముద్దా మచ్చటా. —

ఇట్లా చెప్పాలంటే నీటి కంటే మే ఉండదు—ఈ వ్యాపారక్షేత్రం, విశిష్టతలు దిక్పాత్రంగా చూపించాలనే కావట్టి యిది చర్చించి ఉన్నదాం—.

1. చీకూ చింత:—చీక అనగా క్షేత్రమైన అని అర్థం, దీనికి అంధత్వమని కూడా వాడుక. దీని రూపాంతరం చివుకు. “చీటినుండి వచ్చినవే చికాకు చింత అనే గెండు పదాలు. చింత అనేది మనకు సంస్కృతం నుండికూడా రాకపోలేదు. కాని ఆ చింతకు విచారమనే అర్థం. ఈ చింతకు సలకువ, శ్రమము అనే అర్థాలు. బహుశా ఈ బంటు-టంగాని చింత తెలుగువారి చింతే కావచ్చు.

ఆయనకేం మహారాజా “చీకూ చింత” లేకుండా కాలం గడుపుతున్నాడు. వంటిది ఉదాహరింపు.

2. “ఆయన గతి మరీ ఉప్పు చీకరా” అయి పోయింది” అనగా ఉక్కిరి విక్కిరి అయినదని.

ఉక్కిరి, “చీపు” అనేది “చీకా”కు పర్యాయ పదంగా రాయలసీమవారు వాడుతుంటారు. చీకే బిచ్చుకు వోరు ఉపయోగార్థంగా కనుగుణంగా కూడా వుట్టి ఈ క్రియకు ఈ అర్థం వచ్చేనే చెప్పటం, “చీకా” అనగా కాలిని నిశ్చయించు నైపు బిచ్చు, రంపవది “చూచు” అని.

“పురు గుడింది.” అనే వాడుక మనకు తెలిసిందే. ఇంకొక విశిష్టత ఏమంటే ఈ ఊదులో పొగను మూచించే భావంకూడా అంతర్గతంగా ఉండవచ్చు. కారణం పొగకూడా వాయుమండలంలో వ్యాపిస్తున్నది కావట్టి. చూడండి;

“ఊదర” అంటే పొగ. అదీ, “కాయలు పంపడానికి ఎలుకలు చావడానికి పెట్టే పొగ.

మనకొక సామెతలో,

“ఉండమనేక ‘ఊదర’, పొమ్మనేక ‘పొగ’ పెట్టారన్న”ది ఉంది—పొగలో కళ్ళు మండించే

శ్రీ ఉంటుంది. ఉపద్రవో దానితోను తపంపనే శ్రీ కృతాదా ఉంటుంది. ఇది దీనిలోని భేదం—కాబట్టి యీ ఉపద్రవో మండి వచ్చిన ఉపద్రవ మించిచే పాగా ఉపద్రవోని తపనే శ్రీ మనుష్యుని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేయదు—ఇంకా వివరించలేదు. ఈ రెండు పదాలను ఒక దానినికొక దానితో బలంగా నులకే వీక్షిస్తే కరణచేగా అగ్రవంతాలుగా మనవి.

తెల్లవారే 'మట్టూ మర్యాద'... దీన్ని మానే
ఇక్కడ ఒకటి తెలుగుపదం; మరొకటి సంస్కృత
పదం. మట్టూ అవగా 'మదుర' అని ఒకర్తనూ, మతి
అని మఱొకర్తనూ—ఈ రెండూ కాక త్రొక్కు
అనే ఇంకొకర్తనూ ఈ పదం విభావమంపరికంగా
ఎక్కువగా కనపడుతుంది.

ఉ॥ దా:--“వాడు నాకాలు మట్టిశాడు”.

ఈ 'మృగ'ను దగ్గరించుచు 'మట్టమ' నేనానికి, సముద్రతీరమనీ, శూన్యమనీ రెండోరాలు — రెండవ అర్థానికి ఉదాహరణ, "నాకిది బుద్ధి మట్టం!" — ఎప్పుడు తిన్నలు శేకుంధా, సగరిగా అనే అర్థానికి 'మట్ట' సగరిగా అనే నానుట నుంటున్న ప్రాంతాలలో వివిధ రూపి — అయితే వీటిన్నిటానో మనకు కాలబలిలో 'మృగము' అనే అర్థం. అవగా సమమైన, జరుగుచు కులు శేని, మాఅమైన, అనేవి దానికి పర్యాయాలు. - పిక్షి మోక అర్థం 'మితి' హాసంతే "మట్టు మీను; మట్టు మీను" అనే రెండు క్రియలు వాడుకలో ఉన్నవి మనకు. అంటే అతిశయించు; మిగిలు అనే అర్థాలలో! — దీన్ని అంతా వివేచనగా చూస్తే 'మృగ' అనే పదం, ఒక అంచులు మీరని విషయ సమగ్ధమనీ మూచిస్తుంది. దానికి కిందిపు సామ్య నాటిల్లివా అడంతా' అతి అనకతప్పుడు — ఇదీ యీ మట్టమ అర్థం. మర్యాద అనగా హస్త — సమగ్ధంగా ఉండే విషయ సమూహానికి ఉన్న వాస్తవ మూచించే పదమే ఈ మర్యాద. కాబట్టి 'జదానికొకటి' అలంకారము మృగములూ అదా లొలికినప్పటికి ఉన్నది.

తర్వాత 'పోలూ పాండికా'—

“వా ఉన్నదానికీ చేసినదానికీ ఎక్కడా
‘పోలా పొందికొ’ లేకుండా పోయింది!”—అనేది
పయోగం—

ఇక్కడ పోలు అనేది, నామనాచకమే అనుకోవాలి. అర్థం 'పోలిక' అని. లేదా 'సరి పోలు' అనే అనుకుంటే అది క్రియ. 'అలా పోలా' లేదు. అన్నచోట 'జాడా జవాబూ' లేదనే అర్థం. ఒక వ్యక్తి

మనోకాగ్రీవో పోల్చుచోవసం; భవ వస్తువును ఇంకొక
దానితో పోల్చుచు ఇక్కడ ప్రశ్నలు—ఇక
‘హేందు’ అనగా ‘నూనెందు; సంధించు’ అని
అగాలు.

పాంసెక్—సేరిక్—ఈ గానపుటంతి వచ్చిన
మహాకా నామనాచరం సారం. పన్ని నన్ని వోకా
కావ్యిత్రంగా నాని వివాహాదాయపద్యం
కథావరుల జానపాదుల గిహాల్పిచ్చిగా వివేకంగా
నాడుతారు. ఉవాహరణకు.

వచ్చేవాడే? అవును, వచ్చేవాడే! 'సాంబా' నుండి
రవే కుదరను' అని! - ఈ సాంబానకు సాంబా అపము
అని విశ్వాసము కలుగుతుందా? —

ఇంతకు ఒక్క ^{సో} ఒక విషయమూ,
 పోలీస్ లింగం ^{ని} నిరసకుమార్ ఒక విషయమూ
 సామెతలు వచ్చివున్నాయి. ఈ సంగతి చాలాగా ^{మీ} ముక్తి
 ఇచ్చి వచ్చివున్నాం! అయితే ఒక్క ^{మీ} ఒక పరిస్థితి
 ఉంది. ఈ ఒంటిపాద పేషెంట్, ^{మీ} పోలీసులూ
 కుదిరిన సమయమున ^{మీ} ప్రకారము బయటకు వెళ్ళి,
 కేవలం కుదురిన సమయమున ^{మీ} కేవలం కేవలం
 కేవలం కుదురిన సమయమున ^{మీ} కేవలం కేవలం

తెగవలసిని అనుకుంటున్నాను! - అది మాట
మరి వినిపించుకోవచ్చును. అలా పదాలయేనాటికి
అన్నామనసునాం. అప్పుడు ఈ బంధువారానికి
అవ్యక్తంగా, "అది మరి పట్టమంటింట్లో ఉన్నావను
అనుకోవచ్చు. బి. పట్టం నాకొకప్పుడు అంటుంటే
అప్పుడయి బాటవచ్చు నే తొనుంది. సంపాదకాలో
అలాకాతే ప్రీతి, వాగ్దమనా, సరణి, ఇవి ఎదుటి
వ్యక్తిని మన దానిని గురించి చెప్పబ్రాతానికి
చాలి తీర్చి అంటు నే మాటాని. దానినుక
మరి ఒకప్పుడికి ఇరులలోకి ఉంటే సంపాదకాన్ని
నూచింది బోయేయని నిర్మించు - ఇంతా చెప్పామి
గాని, ఈ మురిసి చిక్కి నా కింతులబడెను -
"మరితమూ" అనే తెలుగు వాడుక అలాగే చివరి అనే
అర్థం ఉంది. అలాగే ఈ మురిసి దానిలో ఏమనా
సంబంధ మున్న ప్రమాదం నా గుణమనాం - ఇది
కావని కొట్టిపారేసేస్తే మురిసి "మరి" గా మార్చు
కొనూ వచ్చు. అప్పుడు "మరి" మాట "మరి" అవు
తుంది - మాట, దానిని విడిచిమార్చి మంచి
తీసుకూ చక్కని ఉంటు ఉన్నదానిని కేసులేవు.

‘రవ్వారట్టూ’ అంటే ముఠాకట్టి! “రవ్వారట్టూ లేకుండా హాయిగా ఉండి సంసారం” అన్న

మహాకవి 'సృష్టా సుమనా'—“ఎవరింటికైనా వ్యాధిమంటే 'సృష్టా సుమనా' సక్రమంగా ఆమిరి లేనా!” అంటానునుకోండి!—ఇక్కడ 'సుమనా' అనే పదానికి అర్థం ఉండి, అది పూర్వపదంతో కునిశితమైన సంబంధాన్ని వ్యక్తం చేసుకుంటున్నా దాన్ని ఎవరూ సర్దింపక వ్యర్థపడంగానే నాకు కుంటున్నాం. ఇక్కడ ఇది కేవలం 'హరికు' ఉపయోగపడుతున్నది.

'సుమనా' అంటే అర్థం, “సరివేషము సంద్రము.” అని—

“వాడిలో నాకు 'సుమనా' పదాను! అనే పదప్రయోగ మొకటింది—ఇక్కడ దీనికి అర్థం, “చుట్టలు చుట్టుకొను;” అంటే కుడులు తిరుగు; గిరగిరలాగు అని—కాగా 'సుమనా' అనే పదానికి జనులలోని నాకు పూర్తిగా లేక మళ్ళీ శబ్దరత్నా కరకానూడిచ్చిన అర్థం, “చంద్ర సూర్యులకు చుట్టూ నేర్పడు మంచలాకృతి” అని. ఇంకొకటి ఈ జంట పదానికి అర్థం; వస్త్రాదికమా తల్పంబగునైన గృహ వరదాదులు.

ఇక అయిదవ విభాగంలో ఉ రైరపదం కేవలం పూర్వపదానికి ఉదాహరణ ప్రాయకంగానో లేక, ఒక పోలికగానో నిలుస్తుంది. దానివలన మొదటి పదానికి అనుకోని సాగము కూరుతుంది. —అనువంటి నాలుగు మాటలకి కొన్ని!.

1. చిలకా గోరింకా.
2. పాలూ నీరూ.
3. నీరూ నిల్వూ.

4. ముక్క మొహం—

“నువ్వు మీ ఆయనా 'చిలకా గోరింకా'లా ఉన్నారమ్మా!”—అన్నచోట, చిలకా, గోరువంకా ఒక చక్కని జంట అనేది కురుస్తుంది. చిలకకు గోరువంకా, దానికి చిలకా, ఒకదానికొకటి కూడి, పొంది అందాన్ని చేర్చిగా ఉంటాయని భావం—

రెండవది పాలూ నీరూ—

నా శిష్యుడూ 'పాలూ నీరూ' లా కలిసి మెలిసి పోయారు—ఇక్కడ పై రెంటిలోని కలయికే పరమార్థం. ఆ విధంగా ఆ రెంటికి పోస్తూ—

ఇంకవంటి వే మిగతవి కూడా!—

ఇప్పటికే చెప్పవలసినవిన్న విభాగాలన్నీ చెప్పి నట్లే—

నా వ్యాఖ్యరచనకూడా ముగింపుకు వచ్చింది. అయితే దీనివల్ల సాధంపజిం దీమిటికిభాష అనేది ఒక ప్రజ్వలితి మహాగ్ని రుంపం. అందులో ఉండే విశిష్టత గానీ, హృదయాన్ని హరిపరిక ప్రత్యేకతగానీ, అతి గంభీరమైన ఎవరికీ అందకుండా ఆకాశానికి నాలుకలు చాస్తుంటుంది. దాన్నిపట్టి బంధించి ప్రతివాడికీ విశేషం నేరూలనుకోవడం సాహసం. కాకపోతే ఇటు వంటి రచనలన్నీ ఆ మహావ్యాలమంకి విడివడి కుడులు తిరిగే విషయాలైతే. నాటి నుండి ఒక కుడమే అయినా కొంతని చిగ్గిలనీ, విశిష్టంగా ఉండాలనీ ప్రయత్నాలు ముప్పురంగా చెబుంటుంది! అంత గాత్రాని అన్ని ప్రయత్నాలూ విజయవంతాలు కావాలనీ లేదు. అన్నీ మొగ్గలోనే నూడిపోవాలనీ లేదు—అంతే!!

టా జో మ హ ల్

శ్రీ అప్పల వీరవెంకట జోగయ్యశాస్త్రి

పున్నమి వెన్నెలన్ గరగి పోయెడి చక్కని చంద్రకాంత సా
 ధోన్నత గోపురాల విభవోద్ధతి భూరి సితాతపత్రమై
 జన్నియవెట్టగా ప్రణయజీవుల మానస రాజ్యలక్ష్మికిన్
 గన్నుల మల్లెపూవులు యఖండ యశస్కియ టాజి వెల్లడిన్.

ముకుందమకొన్న జే ముగ్ధ నే తాంజలి
 తూద నిద్రిత జల-జాతమట్లు,
 కను మాసిపోయెనే కల్యాణి లావణ్య
 మెండి వాడిన పూల-దండరీతి,
 శ్రుతి హీనమయ్యెనే నతి గాత్రమాధురి
 భగ్గు విఠించికా స్వరమ-రీతి,
 స్తంభించిపోయెనే సాగ్నిరాగ రసంబు
 రాయిగట్టిన పాద-రసము మాడ్కి,

దీర్ఘనిద్రను జెందెనే-దివ్యమూర్తి భూరియోగ సమాధి సు-ప్తుని విధాన,
 మూఁడులోకాల యందాలగూడకట్టి మలచికట్టిన యీ టాజి-మందిరాన.

ఏ జలహత దీర్ఘతర శేతణ సుందర దివ్యమూర్తి క

యొక్కదెలియజ్ఞుడై నహానురాగ కుసు-మాంజలులన్ ఘటించు షాదూహ
 రోజును రోజు, నట్టి యపు-రూప రసాంచిత రూపరాజి ముం
 తాజీక జేమచిహ్నమయి-తాజిమహల్ కనువిందు చేసెడిన్.

.....

* * * *

..... జులెలో గుండెలో మునుపు సాగిన మోహన రాగమేళ వి

స్ఫూరిత వల్లకీగతి య శ్రుతి పాలయి పోవనాడ సా
 వేరి ముఖారియై వ్యాదయ వీధి విపాదపు రేఖ దిద్ది, యే
 తీరున షాదూహ మనసు ద్రిప్పెనో శోకము టాజి సృష్టికై !

గాటపు బ్రేమలో మనసు గాయము నొందిన దానికింత యా
ర్థాట మదెందుకో, తెలియ రాదు నవాబుల చిత్తవృత్తి, ము
ప్పేటల కంఠనీమ పెనవేసిన రాగవియోగ దుఃఖముల్
మాటల బోక యద్భుత కళాస్థితి గాంచుట సాజమేకదా!

ముప్పదియేండ్లు వార్షివడ పోసిన నీదు కళాతపస్సు, యీ
యొప్పల కుప్పగా ప్రభవ మొంది నమంచిత ప్రేమవార్ధికిన్
దెప్పలు కట్టి, సుప్రణయ, దివ్యకథామయ కావ్య పత్రముల్
ద్రిచ్చెను, మాజహాన్! కడు తరించితి వీవాక ధన్య జీవితై!

బేగము ఫాదుషా పెదవి వీడిన యంత్యపు కోర్కె నోటికిన్
బీగమువేయ మార్పలుక నేరక, గ్రుక్కము మ్రింగి మాజహాన్
త్యాగము చేసె ప్రేయసి పదంబులు సాక్షిగ బ్రహ్మచర్య దీ
తొగతి గాంతు నింకనని స్మారక చిహ్నము గూర్చునం చొగిన్.

తీయని గుండెలో వలపు తీగలు సాగుచు విస్తరిల్లి నీ
స్థాయిపు బోసి కొన్నదని యాసిలు నాతని యాశ గంగసా
లాయె; విషాద ఘోర విష దావృత దుద్దినమయ్యె మానసం
బాయతి గూన్యమయ్యెను ప్రియూంగన లోకము వీడినంతనే.

చేదయి పోయినట్టి తన జీవితమం దనురాగలేశ నం
పాదన దుర్లభంబని క్రమక్రమ మాతృదలంచి యెట్టిదా
యాదులైన కేల్మగుచు నట్టి కళామయ దివ్య సృష్టికిన్
బాదుషహా పునాదియిడి నాడు ప్రియూంగన కాత్మ శాంతిగాన్.

* * * *

రప్పించెన్ వడి పారశీక గురు శిల్ప చాతుర్యులన్, వేగదాఁ
దెప్పించెన్ శశి కాంతపుం శిలలు ముం దే పంపె వజ్రబలై
గప్పించెన్ యమునా తటంబు సీతా గారంబుగా, కోటులే
గుప్పించెన్ త్రిదశాబ్దముల్ నవకళా కోశ ప్రలో భాత్ముడై

జల యంత్రంబులు మోరలెత్తి నలిలో చ్ఛాన్పినంబు గావించె, క్రే
వల వర్ణిల్లు గులాబి పెన్నగపు దోపం గన్నుతాటించె, వృ
క్షలతా గుల్మము లండ జంబులకు న త్కారంబు గావించె, లో
పలివైకాంత పురావధంబది నమా ప్తం బయ్యె నానాటికిన్

భేదము తొల్కరింపగను గ్రేవల మూగు విపాద మేఘు పుం
తాదులలో తభుక్కని నవమణి కాద్యుతి దోచెనంత నా
పాదుషహాకు గట్టెదురు పాటున నిల్చిన ప్రేమ చిహ్ని తా
న్లద సుధామయైక నువి లాసము కంటికి దోచినంతనే!

* * * * *
ఈనును రాలిలో మొలక లేత్తు మనోహర దివ్యశిల్ప సం
తాన లతాంత సంచయ ని తాంత యశఃపరి సౌరభమ్ము ది
జ్ఞానితమై రహించు శత మాన వసంతము లుద్యహించి, యో
హానిరవద్య మిట్టి రచ నోద్యతి యేరి యుపజ్ఞయో కదా!

లలిత కళా లతాంగి సువిలాస లనన్నవ హేమ కింకిరీ
కలిత పదద్య యీ చలన కల్పిత సుందర నాట్యవైఖరీ
విలసనముల్ రచించు కను విందుగ, నిందు మరంద మాధురీ
కలరవముల్ చెలంగఁ దిరుగాడు శకుంతము లుర్విజాలపై

* * * * *
మూడు శతాబ్దముల్ గడిచి పోయిన వార్ధకతా స్వరూపపుం
జాడలులేవు సయెడ ప్రశస్త వినిర్మల కుడ్యపాళిలో
నేడును నీడలాను, కమ నీయము నీడుకళా విలాస, మే
వాడు ప్రమాదరూప రస వజ్రఃసీదడు నిన్ను గాంచిననీ?

ఈచతురబ్ధి వేప్తిత మహివలయస్థనమస్త దేశ యా
త్రాచణశీలు రెండరు కృతార్థులమైతి మటంచు, శిల్ప శ్రే
ఖాచతు రత్వమేర్పడ బ్రకాశిలు సీరమణియ మూర్తిలో
బూచు కళానుమాళి దల బూనిరిగారు ప్రమాదమున్నలై?

కడు ననురాగవార్ధిపయి గప్పిన చక్కని మేలి పాల మీ
గడతెర గాని యిద్ది యొకే కారుజ రూపముగాడు, గుండలం
దడరు వియోగదుఃఖపట లాళికి వెన్నెల తేటగాని, క
న్యదునది కేవలాధి గత నవ్యకళామయ మూర్తిగా దొగిన్

కురు విందాలకు స్నిగ్ధతఁ గఱపు నీ కుడ్యల శోశిల్లు ప్ర
స్తరముల్ సర్వము నొక్క టొక్కటిగ పత్రవ్యాప్యతింగాంచె
పరమాదర్శ విశుద్ధ సుప్రణయ కా వ్యంబందు, కూహూ రవో
త్కరముల్ సత్కవులై పఠించు తమ కైతల్ మాధవ ప్రీతికై

లాలిత రీతియువ్యదుడ- రస్థ వినిదిత జాతరూప పాం
చాలికడైన రాణిసర నన్, డమి మోఘులు సార్వభౌముడే
లీల రచించె దాను పవ; భింప నమాధి గతాస్త రమ్ము ను
దేవీల వినిర్మల ప్రణయ వేడికి లేపుగదా వియోగములే!

రిక్కల జాజిపూల నల రించిన నీలి నభంపు గొప్పవై
జక్కని కప్పచీర మొగ చాటుగ దాల్చి త్రియామ కాంత దా
గ్రక్కున చందమామ కపు రంపునివాళు లొసంగ జోలు నీ
కక్కట! యంతనుండి శశి యారు కృశించి క్రమ క్రమంబునన్.

పాడమి నానతో దొగరు ముక్కుల చక్కని పేరటాండ్రు నీ
యొడిశయనించు ప్రేమికుల యుగ్మ మదాత్మల మెచ్చునట్లు, పా
డెడు నదె జోలపాట ప్రతి టిక్కత శౌండి కతా ప్రభావమే
ర్పడ, దిన సంధ్యలన్ మనుజ భావల కందని భావ పుష్పితోన్

ఒరుగన్ బారిన గోపురాలు, ధరపై నూటాడుపూ దోట, లా
'పిరమి' డ్రూపకలా విశేషరచనా విరూపిణి, నీ గోటికిన్
సరిగావన్న భవన్ని తాంత ముఖవ ర్ప న్నంపదల్ యిట్టివం
చెరుగన్ వచ్చునె లక్షణజ్ఞులకు, టా జే! శిల్పికాజీవమా!

పుట్టి గారవిడే భూర హరులతో కాగిలిలో పుల
కించి పోవడం మాత్రమే నాకు తెలుసు. కట్టు తెగి
ప్రవహించి ప్రేమసమ్రాజ్యాన్ని పాపపాత్ర నిండా
నింప మీ పెదవి కంపించడం మాత్రమే నాకు
తెలుసు!

భూమి:—సాఫీ! నీ హృదయం నా కళ్ళ
మెంచి. నీవు హృదయంతో అర్థం చేసుకోవలసింది
కూడా అలా!... నా జీవితం అంతా నచ్చించి నా
రక్తపుటలో నేను పొందిన మహాఫలం ఏమిటో
తెలుసా? చిగురేను పాపకంఠో మిళిమై ఎండి
పోయిన నా నుండమై బాలువారిని నీ ప్రణయరసమే!
ఇటుగో, సాఫీ! మెల్లగా ఇటురా, ఈ చచ్చి కబళ
కృత్తో సుసంపద పోయే గడ్డిపూలను ప్రసవ
కుండారా!

సాఫీ:—పుత్రులు నుంచితే ఏమింది స్వామి?
నా ఆంధకం... పుత్రులతో మీ ఆంధకంకోసం
నే నంకేగా? మీ దృష్టిలో వయసు చిల్లికే శీవరిం
చేసిన పుత్రుగా! తలపు తెలిసి విరహంతో మరణించే
కంటే, అపరాధ చిరంజీవి కావడం మంచిది స్వామి!

భూమి:—సాఫీ, ఈ లోకానికి మనకి
అక్కడే తేడా, ఇరుగో, ఇంకా చూడు! మన ఈ
తోట నువ్వంటున్న ప్రపంచాన్ని చిరిగిండు! ప్రతి
చిరునామ వినుకూ విరామం లేకుండా ఒక మహా
ప్రభూవాన్ని సాగిస్తున్నాడు. ఈ నానపులవరూ
నానక; సాగి గుర్తిస్తానీ పాపం కూడా నాగి
గెలియును. ఏ సాఫీ, ఇంకా నీసుకుం, ఒక్కనక్క
దాన్ని నం!... పాపపాత్రలు కదిలిన చప్పుడు!

సాఫీ:—భూమియూగానూ! ధైర్యంగా మీ
ముందు నిలిచి మూగడానికే నేను భయపడు
కున్నాను.

భూమి:—ఓసి పపహానా; భయమెందుకు?
హృదయం విప్పి చూడారు. నీ పెదవి జారివచ్చే ప్రతి
అక్షరం అప్పుడే తీరం.

సాఫీ:—కాదు స్వామికాదూ, ప్రపంచ
మంతా మనదృష్టిలో నుడిది. కాని ప్రపంచదృష్టిలో
మనంకూడా.....

భూమి:—ఊ... ప్రపంచం దృష్టిలో
మనమూ నుడికాళ్ళమే. మన యీ పెరటి తోటలోని
ప్రకృతి అంతా సుఖపాపకల్యంతో మునిగి, మాన
ముద్రలో ఆనందాన్ని ఆకాంక్షిస్తూంటే, నుడిలోకం
జాగరూకమై అంతులేని రిప ఆయులకు ఆహుతై

ప్రాయకుంటుంది. మన యీ ప్రకృతి జాగరూకమై
ప్రపంచాన్ని పర్యవేక్షణ చేస్తూంటే, ఆ లోకమంతా
నిద్రలో నవ్వుకోంటుంది. తెలిసింగా సాఫీ, ఆ
లోకానికి మనకూ ఉన్న అంతరం?

సాఫీ:—తెలిసింది స్వామి, తెలిసింది! తెలి
సిన కొద్దీ నాకు ఆనందమయంగా ఉంది. నేను ఒక్క
నాట వెస్తాను విండీ!

భూమి:—వెస్ట సాఫీ!

సాఫీ:—నా అందం అందం ముతువుగట్టి మీ
పాదాలముందు పెట్టాను. కానీ, నాకు మనస్సు
వివేకమా అంటూ వున్నాను!

భూమి:—ఆ పుత్రుల వస్తువులూ, ఆ వుదార
స్వభావమే నీలో లేకపోతే ఈ మాగులాకానికి
విశ్వాసభీక పెట్టే మహాకార్యానికి పూనుకునే
అర్హతాదు. నేరూ లోకానికి చదువుపెట్టాలి. అందు
లోనీమే నేను నీ దిగ్గర చదువు నేర్పుకుంటున్నాను.
చర్చి నీ చేతిమీదగా జారిపోతే మనసారంలోని
ప్రతినిండులూ నా ముస్తావాని? ఎందుకూ పని
చేస్తుంది.

సాఫీ:—కాదు ప్రభూ, నేను వెప్పేదిని
కాదు. మనమనాడే నిజమంతా బుద్ధుల పొంగ
ప్రణామకేళంతో మీ భరణ కూర్చుంటే నాకు
నేయలయమైనట్లే అవుతుంది. కాని మీబాపాలయనికి
నుండి నుంచి తెలుపడం నాకులేమే ఈ నా శరీరం
నా ఆ హృదయంతుంది. నా నుని మునుమే మీతో
గంభీరమైన తీవ్రతకు తాళలేక నా బహ్య
సౌందర్యం మీ ఆనందానికి అంకితమవుతుంది. ఈ
ఆలోచనల గుడివితో నా మనస్సు పరితెప్పింది
ప్రభూ!

భూమి:—సాఫీ నీవు ప్రపంచంగా పిచ్చిదాన
ప్రభాతున్నావ్! ఇరుగో ప్రత్యేకమైన సాధానికి
పోపానాలు సవరించే గ్రాహకంవం కొంచెం నేనించు
అన్ని పరితాపాలూ అంలమూతాయి.

సాఫీ:—అదుగో, భూమియూగానూ నన్ను
పరిహసిస్తున్నార!

భూమి:—ఇందులో పరిహాసమేమింది సాఫీ,
ఈ పారశిక సంధివనం అంతా వ్యాపించి చేరుదన్న
నిలిచిన సూక్ష్మవంతో గూడా ఈ సత్యాన్ని కాదన
లేకపోయింది.

సాఫీ:—సాఫీ మరిప్రపంచం యెందుకు స్వామి,
వారు మీవలే కౌలిక సుఖాలకోసమే జీవింపమంటు

న్నారా చెప్పండి! జీవుని దర్శించాలంటే వారు దారి (ద్రావిడి) స్వీకరించమంటున్నారు. కానీ..... ప్రభువుల జాగ్రత్త అనుభవనా సుఖంగా వివరిత కాలం నల్లబుచ్చమంటున్నాగా? దైవచింతన లేకుండా, జీవితాన్ని తాకిపోగాలకు బలిచేయ మంటున్నారా?.....అయ్యో, స్వామీ, ఆవేష నగా విమనబోయి విమంటున్నానో?

భయామ్:—సాఫీ, లేకా న్నావరించినట్లే సూక్ష్మమతం నిన్నూ ఆవరించింది. మనస్సు చిక్క బట్టుకో! (వ్యంగ్యంగా) కాస్త దారిలిప్పితే ఆత్మ బోయి పడవల్లో కలుస్తుంది. ఆ రంగారీ నీ వి చాగ్నిలో నేను మిగులైతే హాకిపోతాను.

సాఫీ:—భయామ్ గారు, సూటిగా చెప్పలేక పోతున్నారని సమాధానం.

భయామ్:—బోయ్ సూటిగానే చెప్పలేకపోతున్నాను. ఉన్న చత్యాన్ని చెప్పే నీ స్వచ్ఛందం మరింత బాధపడుతుంది.

సాఫీ:—చెప్పే స్వామీ, చెప్పే; ఈ అంత స్పృహగ్రహణ కుమిలిపోయే కంటే ఆ మర సత్యాన్ని అర్థం చేసుకోని అనందిస్తాను.

భయామ్:—సాఫీ, నావంక చూడు. జీవిత మంటే విమనకొంటున్నావ్! ఆగానిరాత్రుల మృగ జరిగే ప్రణయకావం అన్నబాట, జీవితమంతా ఒక రోజు భోగం. పచ్చని చెట్టు ఆకుల మృగమండే గాలి పాటున పూరి, మహావేగంతో పరవశుని పోక్తే ప్రవాహంగా పుట్టి పగిలి పువ్వులాంటిది జీవితం. అంత నూత్రం చేత భయపడనక్కర్లేదు. మరొక దృష్టితో చూడు! జీవితమంతా పూర్తిగా వికసింపని సూర్య మొగ్గలో దాగివున్న ఆకారపువ్వు కన్నీటి దాగి పుట్టింది. సాఫీ... ఇంత లలితమైన జీవితాన్ని, తాకితే నిలిపిపోయే జీవితాన్ని పరతత్వ చింతన అనే విషయో బహిష్కరిస్తా? అహా! గానించడం నా కిష్టం లేదు.

సాఫీ:—(ఒకరగా) విమంటున్నాను స్వామీ! పరతత్వ చింతన బహిష్కరించడం?

భయామ్:—బోయ్ సాఫీ! బహిష్కరించడం. అందుకే మహామారిని జీవితాన్ని కన్నీటి దాగి పుట్టి తడిచే కంటే, కమ్మని ద్రావిడవంతు లివ్వడం తుదిచింతన. ప్రతి జీవితీ నే నందించే సంకల్ప మిదే. అటుచూడు, మర గృహారామంగా ప్రతి నాడు నా సంకల్పాన్ని అక్షరాలా ఆచరిస్తూ

వున్నాడు. జీవితాన్ని రసమయం చేసుకుంటున్నాడు.

[తిరిగి భయామ్ గారి అంశే నామలు త్రాగిన ముహూర్తం చేసే కలకలం]

అందరూ కలిసి:—

జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే

చల్లగ విడువల నీ మతమా!

ద్రావిడ సార మొకగుక్క తాగితే

తలవ వెప్పుడా తత్వలు.....

భయామ్:—సాఫీ, పానపాత్ర ఏదీ, ఒక్క డగరం! (పాత్రల దిప్పలు, త్రాసే సుటకలు)..... అ..... ఎవరదీ, అక్కడ! నాయనా, నిజామి! ('నిజామ ఉరూబి' ప్రశ్నం)

నిజామి:—(గద్దరికంగా) అ.... అ.... నేనే స్వామీ, నిజారామి. బజారుకుంటే ద్రావిడవం తెచ్చాను.

భయామ్:—అట్లా నూరంగా నిలబడతావేం నాయనా, రాయురూ, సాఫీ, ఆ పాత్ర ఇటు అందుకో.....

సాఫీ:—(ఆశ్చర్య సూచకంగా) నిజామ, ఏమిటిదీ? గజగజ వణికిపోతున్నావ్! ఎందుకూ, అట్లా కళ్ళునూడా నెమ్మగిట్టుకున్నాయ్! ఏం జరిగింది నిజామి?

నిజామి:—(గద్దరికంగా) ఏమిలేదుమా, ఏమి లేదు.

భయామ్:—(కోపం నవ్వు గింపించేట్లు) నిజామి, భయపడుతున్నావా? మన ఈ ప్రకారం సదనంగా భయాలకూ భయాలకూ తావులేదు నాయనా!

నిజామి:—స్వామీ, ఈ నిజామర విప్లవం నేను తలపెత్తుకు తిరగలేకుండా ఉన్నాను.

సాఫీ:—అసలేం జరిగింది నిజామి?

నిజామి:—ఏం చెప్పేదన్నా!

భయామ్:—చెప్పే నిజామి!

నిజామి:—స్వామీ, ... ప్రభువులైన మరీకా మొదలు, మి ప్రాణాన్ని పోతులైన నిజామల్ ముగ్గు మంత్రిగారివలన... అబ్బా! కాదు... అంతే కాదు ... బజారులో విప్లవమేమిట బ్రతికే ప్రతి దైరాగి వరకూ. అంతా మన కలాన్ని కంకించేవారే.

భయమ్:—(పన్నగా చిన్నగా ఒక నవ్వు నవ్వి) నిజమీ, అంత మాత్రం చేతనే భయపడాలి?

నిజమీ:—అదికాదు స్వామీ! వారు ఘోషంగా ప్రశ్నిచిన ప్రశ్న వేస్తూ నోటికివచ్చి నట్లుగా ముగ్ధాడుతూంటే చురుకైన నెప్పలకే తెలుపాయ్యము.

భయమ్:—వింటున్నావా సాఖీ, నేను చెప్పా? ఆ లోకానికి మనకు చాలా అందరం ఉంది. ప్రభువుల అక్కడ నాకు తెలుసు. వారు వట్టి ఆహంబర శీవులు. వారికి నులుమునై ఊడిగం తీయించి నా కిష్టం చేశారు. ఎన్నడూ రాని శివాల పరిశీలన, గ్రహకక్ష్య వృత్తాంతాలను బుద్ధి ప్రవలచేసు కోన్నాను. వారి మనస్సు తృప్తికొనడం నా శీవరిం యంత్రప్రాయం విచారించితి.

సాఖి:—స్వామీ, మీరు మరస్సులో బాగా పడుతున్నారు.

భయమ్:—బాగాకాదు సాఖీ, ఏయమైన నా శీవరిలో నగం భాగం పెట్టమైన శాస్త్రపరి శోధనలో నాశనమైపోయింది. అప్పుడు వన్నీ లోకం చేపుట్టి పూలించినట్లు పువ్వులతో పూలించింది. నేను పూడియడంలేని రాశిబాహుళ్యం అనుభవించిన సాఖీ! .. లలితమైన నీ శరీర స్పృశ్యాలే నే నాకు ప్రతినిధిం కలిగింది. ఒక పెద్ద హింస ప్రళయం వచ్చి పనియే కలు శిష్ట న్నా కివలన నేను, నీ స్నేహద్యైవ వారిహింసా వున్నా అలాప్రకారం బ్రాహ్మణ్యం కన్నీటి కామక లిప్యించి గడ్డకెత్తాను.

నిజమీ:—అదికాదు స్వామీ! పరిశ్రమైన పాదక దేహాన్ని నీతి నియమాలు లేని కామముత్రాలతో ముడిచేసి అపవిత్రం చేస్తున్నావట ప్రభూ! యవల్ల ఈ సవకొంకం నన్నెందుకొకాళ్లల కూలని పాదక చరిత్రలో మాయని వచ్చగా నిల్చిపోతుం డట... అబ్బా! ఆ మాటలు నేను వినిలేకపోయాను.

భయమ్:—హం... ఎందుకు నాయనా, శరీరక అల్లా నేనైన పతాకం? లేదా బ్రతుకుకోసం ఎదురే బ్రతుకును బలిగానే రాగములు గడ్డైతే జరు స్సావా? తన మనస్సులోని మురికి ముగ్ధాకృష్టిపువ్వు కోవడం కోసం మునిగితిమైన పువ్వుల జీవితాన్ని పాడుచేసే ప్రత్యేక లెంకిమంది లేదు? వారికోసం మన లక్ష్యంని మర్చిపోతామా?

నిజమీ:—నిమి లక్ష్యం ప్రభూ? బ్రతుకంటే

గారిలో పెట్టిన దీపమని మారేసెపాకే, బ్రతికిన గెండు నాల్గయినా కాస్త పుణ్యమా, పురుషార్థమా...

భయమ్:—నిజమీ! (గట్టిగా) నామాట విను; వినిపించాను; నలుగురితో చెప్పా. బ్రతికిన గెండు లోజుగానే ఒక చీకటి రాత్రిని విజ్ఞానపు నలుగురికోసం ఉచ్చించినా, ఒక పన్నెల రాత్రిని వినిపాలకోసం ఘోరమభవనం వినియోగించి కూడదూ?... ఆ... చాలే! అప్పుడే ప్రాగ్ జారింది. శుష్కవాదాలతో నియమించుకున్న పాడుచేస్తున్నాను. సాఖీ... ఏది! ఒక్క గిన్నె కేంపు పానకం; గొంతులో పడి అరకమండే.

[వ్యక్త వ్యక్తంగా కనుకట్టి బుద్ధిని గీత]

జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే,
చల్లగ విడువక నీ మతిమా
ద్రోహసార మొకగుక్క తాగితే,
తలప నన్నదా తలెట్టు...

* * *

[భుగముగారు లేన స్వభావం కుడిగం గా ఆలోచిస్తూ యిబాదత్ వ్రాసి చదువుకొంటూ వుంటారు]

భయమ్:—ఘోషి ఎదారియైన తలపోయ నెదారి, ఇంకొక్క సానక, ఒక కామనీ; యగు పాన నువచ్చునయ్యే;... ఘోషి ఎదారి యైన తలపోయ నెదారిగ;.....

ఒక స్త్రీవ్యక్తి:—(అలపు నెట్టుకూ) భయమ్ గాయా, అలపు తీయండి.

భయమ్:—(ఆ నెట్టు, వివసండా)..... సాఖి ప్రేమదీని సితార మీటుచు అతూర్వముగా ఒక పాటపాట నాయెడది ద్రవింప దొక్క, రచించింపనో కమ్మనీ కావ్యభంజముకా.

స్త్రీవ్యక్తి:—(గిరిగి అలపు తీయకూ) నినుండీ. నెట్టు తీయండి.

భయమ్:—(పవ్విం రువసం తీసుకుంటూ ఉంటాడు)

స్త్రీవ్యక్తి:—భయమ్ గాయా, పవ్విం గా అలపు తీయండి (తలపు కొడుతూ)

భయమ్:—నిజమీ, అలపు తీసిరా,

నిజమీ:—(తలపు తీస్తూ స్త్రీవ్యక్తితో) ఎవరమ్మ నీవు? ఎందు క్రితా ప్రాప్తమయి ఒక్క తెకే వచ్చావే!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఖయమగారు ఏకాంతంగా వున్నారా?

నిజామి:— ఎందుకమ్మా, ఏకాంతంగానే ఉన్నారను. విముక్తి ప్రియంగా ఆలోచిస్తూ వ్రాసుకొంటున్నారను; రాహుళ్యం బోధకురాలా.

ఖయమ:— (ప్రవర్తన మననం చేసుకోవడం ఆపి) నిజామీ, ఎవరక్కడ?

నిజామి:— ఎవరో యువతి స్వామీ, మీ కోరిక వచ్చారట!

ఖయమ:— ఆ... ఆయితే వచ్చి యిటు కూర్చోమను నీవు పోయి వ్రాసేవనం తీసుకురా... ఆమ్మామ్, ఎవరు నీవు?

స్త్రీవ్యక్తి:— ఎవరినైతే నేం స్వామీ! ఒక అనామకాయురాలిని. (వివాదనూనకంగా)

ఖయమ:— ఎందుకమ్మా, అట్లా సీతకే నిప్పుచూ పడతావ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఔను స్వామీ, ఔను; ఇంత వరకూ నిరాకార నిప్పుచులతోనే ఆకలిపెట్టుకుంటున్నాను.

ఖయమ:— ఆసలు సంగతేమిటమ్మా!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఏం చెప్పను స్వామీ, గుప్తీలో నీకటి రాత్రులు పెన్నెల రాత్రులూ గెండు ఉన్నాయంటారు. కానీ, నాకు ఒక్క నీకటి రాత్రులే కనిపిస్తున్నాయ్!

ఖయమ:— ఆసలు విషయం మేమిటమ్మా! అయినా, కాస్త వయసు ముదిరినవాళ్ళు పలుకవలసిన వేదాంతం ఒక్కసపు పొరబారని నీవంటివాళ్ళు పలకడం వింటిగా ఉండే? నీకటి రాత్రులుంటా మేమిటమ్మా, అటుచూడు, పిండారబోసినట్లు పెన్నెల ఎంత రమణీయంగా ఉండో!

స్త్రీవ్యక్తి:— హూ... మీ ఈ చిన్న వుదాస వనంలోని కాస్త పెన్నెలయ్యాచి ప్రపంచమంతటా పెన్నెల వాకలు ప్రవహిస్తున్నాయనకొంటున్నారను. ఎన్నిసార్లు ఆ కారుమిట్టల గంపులలో చిక్కి పండ్లకు కడపి పోతున్నాడో చూచారా?

ఖయమ:— ఆవునమ్మా, ఆ మిట్ట విడిపోతే, అవతల అంతా వెన్నెరే! ఇక ఈ వనం సమయంలో, ఈ పచ్చిక బయళ్ళవివాద మనల్ని మనమే మర్చిపోతాం.

స్త్రీవ్యక్తి:— (ఆశ్చర్యంతో) ఇది వనం కాదు స్వామీ! వనంతోకాని నే నెరుగుదును ఒక వనంతాన్ని కాదు. పది వనంతా తెలుగుదును వనంతకాలం వస్తోంది. ఎండిపోయిన ఆకుల్ని నా ముఖాన దులిపి చక్కా నెల్లిపోతుంది.

ఖయమ:— ఎండిపోయిన ఆకుల్ని ముఖాన దులిపిందాకా ఎందుకు జాగ్రత్తవమ్మా? చిరుగు తొడిగేటప్పడే జాగ్రత్తవలేక పోయావ్! కిలీల కూసే పులుగుల సందడిలో, సిలపిల కురిసే మంచు బిందువుల ముమ్మరంలో, కమ్మని బుల్బుల్ పాటలో హృదయం ప్రతిగలిపి ప్రియుడి ఒడిలో వాలి పోలేక పోయావ్!

స్త్రీ:— స్వామీ నేను ఆభాగ్యుని కోమలీ లేదు..... (కంఠస్వని చెప్పిస్తూ తడబాటుతో) ఆ... నేను భర్త పరిగొక్తను. నన్ను సమాజం నలి వేసింది.

ఖయమ:— ఆ... విమంటున్నావ్ శుభాంగి!

స్త్రీ:— శుభాంగినా స్వామీ; నేను మీ కండ్లకు శుభాంగివలె కనిపిస్తున్నాను! ఎందుకు స్వామీ, ఎవ రనుభవించడానికీ ఈ నా శరీర సౌందర్యం? ప్రియుడు మెచ్చి, ఆదరింపని ఈ నా శరీరంలోని ప్రతి అవయవమూ నా కొక పెద్ద నిస్సముద్దా కనిపిస్తుంది.

ఖయమ:— (కొంచెము ధ్వని తగ్గించి పసలో) ఓహో! తిరస్కారముద్రలో కూడా ఈమె నేత్రాలు ఎంత సుందరంగా ఉన్నాయ్! ఈమె దృఢావం ఉద్రిక్తమైనకొద్దీ సౌందర్యం సూత్రితమై పోతూ వుంది. మేలీసుమనుగా వేసికొన్న ఆ సన్నని బలగు వలిపంలోనుంచి మెల్లగా తొంగిపూచే నల్లని ముంగరులు ఓహో! తెలిసి ఆ సౌలభ్యంవీధి ఎంత నాటాకుగా నాట్యంచేస్తున్నాయ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— విమల స్వామీ, మీలో మీరు మాట్లాడుకొంటున్నారా?

ఖయమ:— ఆ... విమల లేదు, నీనా లే.

స్త్రీ:— నానాటా, విమలద?

ఖయమ:— ఔనమ్మా, నీస్థితి నాకర్థమయింది. కట్టుకొన్న గాగరా, కాళ్ళమీద తీరాడి పారాడిగా, నూలోపలికి మెల్లగా అడుగులువేస్తూ వస్తూంటే నీవు... ఒక గొప్పపాఠశాల ప్రభువు అట్లాగే వస్తున్నాను. ఆ భాగ్యశాలి జన్మ భగ్యమయిందని కూడా అనుకొన్నాను. నీవు, నిజంగా అందాలబరికెవు.

శ్రీ:—ఏమిటిస్వామీ, అయోమయకళలో ఉన్న ఈ అజ్ఞాతజీవికి, ఏదైనా కర్మవాన్ని బోధిస్తారని వచ్చాను. కాని నన్ను మిరిట్టాబివరతంగా .....

భయమ్:—ఇంకలో వివరాల మేముందీ? చూచింది చూచినట్లు స్వభావోక్తిలో చెప్తున్నాను. నీవు నవ్వుతూంటే నీ శక్తి శృంగార విద్యతో పల్లపు ప్రభావంగా ప్రభావంగా ఉండేది తన హృదయాన్ని నిర్వయంగా దామోదరము అనుకో! నీకపోలెతిలకం, శాస్త్రపరిశోధనలో చిక్కైన ఒక మానవుడికి లక్ష్య పడిన సమకాలికుని.

శ్రీ:—ఏమిటండీ, రేయి బారినకొట్టి, మీ శృంగారవర్ణనా...

భయమ్:—అ...లేదమ్మా, నాకింకా కవితా సారమ్యం సిద్ధించలేదు. నాకు తెలిసిన గణిత శాస్త్ర పరిభాష నిన్ను తర్జిమచేయడం వల్ల నిరుపయోగం. ఈ శాస్త్రపరిచయాలవల్ల ఏం తెలుసుందమ్మా, నీ నాలి బయో, ఎంతలానో, కొలలెవల తెలుసుకోవచ్చు. అంతే...కానీ, నీ హృదయస్వంధంవల్ల స్ఫురించే ముగ్ధభావనవాటికల్లా వర్ణనకాదమ్మా!

శ్రీ:—ఏమిటిది భయమయ్యగారూ, మీ భాష స్పందినాలదాకా స్ఫుర్తలదాకా సడస్తోంది! మీ మనస్సులోని భావమేమిటో నాకు బోధపడవలెదు నిరర్థకమైన నా యాదేహం మీకు వర్ణనా యోగ్యంగా కనిపిస్తుందా? నా శరీరంతో నాకోక పెద్ద మంటిపెట్టా గోచరిస్తోంది స్వామీ?

భయమ్:—నా తత్వం నీకింకా బోధపడలేదమ్మా! ఈ విశాలప్రపంచంలోని ప్రతి మంటిపెట్టానూ చూస్తూంటే, నాకు యుగములతెరలలో తలవచ్చిన ఒక సందరాంగి చిరునవ్వు దొంగిరిలు స్ఫురిస్తాయి. విశాలకాశంలో ఊగిసలాడే ఆ మబ్బులువక చూడు! దానిలోనుంచి చివలలు బారిపడే జలకాన్ని చూస్తూంటే, నాకూ ఒకనాటి పడుచుచూని హృదయ కుహరంలో పరులైన పచ్చని రక్తకణం గుర్తుకు వస్తూంది.

శ్రీకృష్ణ:—అబ్బా! మీనాటలలోని గూఢార్థం నాకేమీ తెలియడంలేదు. మీ విశాల ప్రపంచవిషయాల నా కెందుకండీ? నన్ను ప్రేమించే వ్యక్తిలేని నా కీ ప్రపంచంతో సంబంధంలేదు.

భయమ్:—నీ కీ ప్రపంచంతో సంబంధం లేదన్నా దానికి నీతో చాలా సంబంధం ఉంది.

శ్రీ:—అబ్బా, మీ లెక్క వేదాంతాల్లో నానాడు మూతకవిపోతోంది.

భయమ్:—ఒహో! సుందరీ, అర్థంగాని గీతి కలో దాగివున్న అధివా ప్రవికవిభావనలో నీ నోరు క్రమంగా చిన్నదై, అయినా త్రిమై చివరకు భూస్థై పోతుంది. నీ సౌందర్యం నిరుపమానం. ఏమీ తేలెవల నీవే తెరమాగుగా, మరొక్కనాట!

శ్రీ:—(బిగ్గరగా) భయమ్ గారూ, నారితప్పు చూస్తూ.

భయమ్:—నారీ శక్తికపోతే ఈ నీగంలా ఇక్కడ కెందుకువచ్చావో?

ఇదుగో, కాస్త ద్రాక్షరసం నేమిదు. సరియైన దారి కనిపిస్తుంది.

శ్రీ:—ఛీ, ఛీ, ఇంక వట్టి భోగమందిరం. ఇచ్చట నీటి, నియమాలు లేవు.

భయమ్:—ప్రపంచమే ఒక భోగమందిర మమ్మా! అయితే, మీ భోగమందిరంలో నీటి నియమాలున్నాయే. ఆ భోగమందిరంలో అట్లే శేవు.

శ్రీ:—చాలు, మీ విలంపనాడం. హల... ఏమయ్యా ఇట్లా ఎంతింకా అమాయక శ్రీల పోకీ లాగిన్ని నాకేం పడున్నావో?

భయమ్:—పారపశుత్వాన్నావమ్మా! నన్ను నీవర్ణించేసుకోలేకపోయావు. అయిదుదూ.

[నమస్కరించి బృందగీతి శృంగారవర్ణనగా

వినిపిస్తుంది]

[జవ్వనివా తెర చవిగనివుంటే చల్లగా విడువక

నీమతికూ]

మాయాగృహారామంలో నివసించే ప్రతియువతి, యువకుడూ పరిపూర్ణమైన ప్రణయాన్ని చూడగొంటున్నారు. ఒక ప్రాణియొక్క హింసకు కారణమైన ప్రేమ ప్రేమ అనిపించుకోలేదమ్మా. మాకూ, దయా రహితమైన ధర్మంలో పనిలేదు. మాకున్న సంబంధ మంతా దయానిబంధమైన హృదయంతోనే.

శ్రీ:—అయితే నాకు మీరు మూచించే మార్గాంతరం?

భయమ్:—మార్గాంతరం ఎందుకమ్మా, నీప్రియుకు నిన్ను నిరసించావని అన్యమార్గ మూల చిహ్నావళి హృదయం క్రమమర్చించినా ఆతెనిలో పరివర్తన తేలాలి.

ప్రేమ:—ఇది సాధ్యమేనా భయముగానా?

భయమ్:—సాధ్యం కాకేమమ్మా, చూడూ, నాసాటి నన్ను నిరసించినా నేను నాసాటిని నిరసించను. పో, నన్ను, తెల్లవారకముందే ప్రియుణ్ణి నీవాణ్ణి చెబుకో.

[నిజాముల్ ముల్క్ ప్రవేశించిన అడుగులవ్వడి]

నిజాముల్ ముల్క్:—భయంజీ, ఏం చేస్తున్నావ్?

భయమ్:—ఆ...ఎవరు? నిజాముల్ ముల్క్ మంత్రిగారా, రంజి, తలపని రలంపుగా వచ్చాచే ప్రాసాపాయి?

ప్రేమ:—(నిజాముల్ ముల్క్ అనే పేరు విన్నా నే నసంభ్రమంతో) ఆ...తమిలం నడిభయమ్ గారు; నాకిక కలదు.

భయమ్:—అ...కూర్చున్నా. నిజామి వచ్చి అందాక పంపుతాడు;.....

ఆ...నిజాముల్ ముల్క్! స్నేహితుని ఇన్నా ట్లికు ను గురు వచ్చాడా?

నిజాముల్ ముల్క్:—ను గురుంకేం భయమ్! అందమైన పాపాపాత్ర, సుందరమైన ప్రేమ కన్పించి నవ్వుకు సీపు ను గురు వహనాశేవుంటా! పగటివేళ ఎప్పుడు వచ్చినా మీదిందుకు, విహారాలకు శృంగార క్రిమిలకు ధంగం కలుపుంపని ఈవేళ ప్రభువుగారి రాజకార్య బాటాగో నుగించి ప్రాసాపాయి నీవధకు వచ్చాను.

ప్రేమ:—నేను వెళ్ళున్నాను స్వామీ!

నిజా:—భయమ్జీ ఎవరిమే? ఈ అర్హుని ఒక్కతే ఇక్కడ ఎందుకు ఉంది?

భయమ్:—ఎవరో భ్రష్టపరిత్యక్త, ప్రణయార్థుని వచ్చింది.

నిజా:—(వికటగా నివ్వ) ఉప్పరించి పంపు తున్నారాసామీ?

ప్రేమ:—(బిగ్గరగా) ఎవరో మర్యాద తెలియకుండా అవ్యవస్థినిగూర్చి ఆచరకంగా మాట్లాడుతున్నాడు.

నిజా:—ఎక్కడిది ఈ కంఠస్వని..... ఎవరు నీవు? (ఆశ్చర్యంతో) నీవా? రాణిసామెనా? (ఉచ్చైస్వనంతో) భయమ్, ఈమెఎవరో తెలుసా? వారణాశ్రమం దైన మలికేషా అగ్గంగి.

భయమ్:—హా, ఆమె ఇక్కడ అడుగు పెట్టి నవ్వుతో కూపించాను; ఎవరో ఒక పారశీక ప్రభువు అర్థాంగి అయ్యుంటుందని.

నిజా:—చాలు, నీ వ్రాసాగానం చాలింను; నీ వింతవరకు పాముతో చెలగాటమాడావ్, ..తెలిసిందా?

భయమ్:—నిజాముల్ ముల్క్! నేను నాకర్త వ్యాన్ని నిర్వహించాను. అంతే!

నిజా:—భయమ్, నీ విషయం మాట్లాడేది నీ మిత్రుడైన నిజాముల్ ముల్క్ తోగాను. ప్రభువులైన మలికేషాగారి మంత్రిగో, ఇటుచూడూ, ప్రభువులు నిన్ను పాలుపోసి పెంచారు; నీకు బాగ్గించి నిన్ను పోగలాలనుకొన్నారా. చివరకు వారి అంతః పురగౌరవానికి కళంకం ఆపాదించావ్! చాలు నీ కృతార్థుల?

భయమ్:—నిజాముల్ ముల్క్, త్వరపడుతున్నావు.

నిజా:—తిరుపతికి వెళ్ళు! స్వచ్ఛంగా అర్పణామీంది. ... హూ... భయమ్, నీమీది నాకుండే మక్కువకొస్తే, నీవు, ఉన్నతమైన ంజీవ్యంగా విష్ణువొ మనుకున్నాను. కానీ నీ విట్లా చివకు .. .. .

భయమ్:—ఎందుకయ్యా నీ వుద్వేగాలు? ఎదుటివారి నపార్థం చేసుకొని మన్నా మిన్నా తెలియకుండా నందిపడదానికా? నిజామీ, ఎక్కడ ప్రాయశ్చితం?

నిజా:—భయమ్! నీంతర దుస్థితికి వారి పాద్యాక్! నీవల్ల పారశీక దేశమంతికే తలవంపులు గొయి.

భయమ్:—ఎక్కడ నిజామీ ద్రాక్షావనం?

నిజా:—హూ; ధరయనవంటి నరాకమమతులు స్థాపించిన పీఠభూమిలో నీవంటి పోగలకు డువ్వు విందడం అవసరకరం. అన్నా, ఖురాన్ వంటి పవిత్ర గ్రంథాలు చదివి పునీతులైన పారశీకులు నీ ప్రేమనూత్రాలు పఠించి పతిమౌలేతున్నాడు.

భయమ్:—ఓహో మిత్రుడా ఎంత చక్కని కవితాగానం! నిజామీ ఒక్కసరక్క మధుసారం (త్రాగిననటకలు, పాపపాత్రలు కలిపిన నవ్వు) (తూను మైమథ్యూ!)—

‘మనో వేదనలు మాయాలంటే,

దినాయాసమే తీరాలంటే
వికోదాలలో విలాసాలలో
ద్రాక్షపారమే త్రాగాలి...

నిజా:—ఛీ, బంధభాగ్యదా! పారశీక కవి
తానికి రసభుక్తి కూర్చిన ఫీర్ నాసివంటి మహాకవుల
కావ్యాలు విన్న చెవులతో నీ త్రానభోతుగీతాలు వివ
వలసి వచ్చింది. కళలకు కాజాచియన పారశీకం నీవు
ప్రశస్ించిన పాసభాలవాసనలతో వాసయోగ్యం
కొకుండా పోతుంది.

భూమామ:— సంతోషముతో, అబ్బా ..
ఇప్పటికి ఆవేశంతో నిండినకవిత్వావిషయాలు హాస్యావి
గ్రహమున్నావ: రసనిధి పాంథాలంటే... కొంచెం...
ద్రాక్షావం.

నిజా:—హం... నిన్ను వి ప్రయోజనం లేదు
నీవు వట్టి ఉన్నానువు. కానీ ... అన్నిటికంటే
పెక్కువగా నా హృదయానికి కనిపించుట అపూర్వం
ఒక్కటే. ఆభిలాషగౌరవం గల మరీకావంటి
ప్రభువుల సంతానంతోని ఒక కుటీనస్త్రి... అంటే
కాగన... వాడేదేవత ఇంద్రుడి నీచానికి పాల్పడుతుంటే
నేనెప్పుడూ అనుకోలేను.

రాణీసాహెబా:—(గట్టిగా) మంత్రి, మీరు
ప్రభువుగారి అంగికి అంతరంగికవిషయాలలో అనవస
రంగా జోక్యం కలుగజేసుకొంటున్నారని.

నిజా:—రాణీ సాహెబా! మీ అంతరంగిక
విషయాలకు జోక్యం పెట్టండి. వంశప్రతిష్ఠనీ, దేశగౌర
వాన్నీ ముఖ్యంగా నాకేసంక్షేపే ఆ ఆలోచనలూ
రాణీగారి అంతరంగికకాలనా పాటలతో మంత్రులకు
జోక్యం ఉన్నది.

రాణీ:—మంత్రిగారూ, మీ మాటలు రాజ
కుటుంబంపట్ల మీకున్న ధైర్యరహితుత్వాప్ర
కానిస్తాయ్. కానీ మీ విజ్ఞానవివేకాన్ని ఏమాత్రం
మూలించవు. ఇంతవరకు మీరు మీ భావనకు అందిన
దరిద్ర అంతా గాలించి ఖయ్యాముగానిన దూషిం
చినా, మిమ్మల్ని వారొక్కడూ నైనా అనలేదు.

నిజా:—రాణీసాహెబా, రసవంతవాసన తెలుసు
కొన్నప్పుడు అతడు గుర్రామైనా, ఆమె మరియేరాణీ
వినా, రిలీవార్చి దూషణ భరింపవలసిందే. అందు
లోనూ, ఎప్పుడూ, తాగినమద్యంలో నూనె ఇలిసికా
దూషణభూషణలు?

రాణీ:—మంత్రి, త్వరపడి ఖయ్యాముగానిని
తూలనాచివోకండి. అసలు జరిగిందేమిటో తెలిస్తే?
మిరిబిల్ల ఆ వేశపక్షేపాలు గాదు. ఇటుచూడండి

మంత్రి! నేను ప్రభువుగారి ప్రశస్తికు భంగంకలిసే
విషయం చెబుతాను. ఖయ్యాముగారి సేలం పరిశీలనం
కోసం మీ మరీకాప్రభువుతో సన్నిహిత పంపారు.

నిజా:—(సన్నగానవిధి) ఏమంటా? నాకు రాణీ
సాహెబా? మీరు చెబున్నారని కాబట్టి మీమాటలు
నేను విశ్వసించాలా?

రాణీ:—నమ్మలేకపోతున్నారామంత్రి, మీరూ
వట్టిపట్టుదల మనుష్యులు. ఈ ప్రక్కకురండి. ఈమధ్య
నుండా అటుచూడండి. మన కుడిచేతివాయిగా ఆ కను
పంచేసోటలో, ద్రాక్షపండ్లి ప్రక్కగా పండు
వాన్నెలా పచ్చాన్న చేస్తున్న ప్రభువులు ఎవరో
చెప్పండి?

నిజా:—(ఆశ్చర్యంతో) ఆ.....మరీకా
ప్రభువు?

రాణీ:—మరీకాప్రభువులేనా? ... ఇక్కడ
గుర్రాముగానిగుర్రాముగానీ చీను చిల్చిక్కుచున్నా
వారికి స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

నిజా:—నమ్మ నేను నమ్మలేకపోతున్నాను
రాణీసాహెబా?

రాణీ:— ఇంకా నమ్మలేక పోతున్నారా
మంత్రి!

నిజా:— నమ్మలేక పోవడం కాదు గాని
సాహెబా? నా విషయం నవ్వం బోధపడుతోంది.
అబ్బా! ప్రభువుల యీ పరిపాలనావిధి, నివ్వవంటి
ఈ మిగిలిన లేకపోతే పారశీక మెప్పుడూ పాదపడి
పోయేది. ఆవేశంలో ఏమీమో అన్నాను. నమ్మ
కుమించండి.

రాణీ:—మంత్రి, గుర్రాముగాదు, మీరూ,
మీమూ ఉపాసించినంత గుర్రులురుగాను. వారి వాదా
నికీ, మతానికీ త్రోవా తెన్ను ఉన్నాయ్.....
ఖయ్యాముగాదు! ప్రభువులు నాకోసం శ్రేణివేచి
వున్నారు. మీ వాదవిధానముంతా సెప్పు బారిని
ఆనందపరచుమన్నీ చేస్తాను. నామీ సెలవు.

గుర్రాము:—రాక్షా పోయిరా! నీరాస్తిప్రక్కగా
నీనాయనను పుచ్చిస్తూ, బయ్యారంగా నిశేచి
పోతుంటే నేను చూచి ఆనందపడతాను.

నిజా:—గుర్రాముజీ, నీవేదీ హుల్లాడినా మును
సులా దాగి హుల్లాడుతావ్! అందుకే నీ నిత్యం
లోకానికి సువ్యక్తం గావడంలేదు. నావరకు నేను
నిన్నింటవరకు అర్థం జేసుకోలేకపోయాను. బ్రదుకు
కోసం నిత్యం హాసాలలో మునిగిలేలేది ఈ జన్మ
ప్రపంచముమీర్చి అసలు అర్థం జేసుకోలేదు.

భయము:—మిత్రుడా, పాపాలనీ, పుణ్యాలనీ శోకములను సునమ్మునా హింసించుకొనకు. అయినా పాపం శోకమేమోనని భయమెందుకు? అటువంటి తపస్వదారులకూగీ యున్నప్పుడు భగవంతు డెందుకు పుష్పించాలి?

నిజా:—భయములే, భగవంతుడైనబోకండి. ఆయన స్వభావం చాలా చిగ్గువయింది పాపపుణ్యాలని పుష్పించడం ఆయనకు భరదా. ఎప్పుడూ, అతనిని పవిత్రం చేయడం ఆయనకు పాపం. దేవుడు ఏయోగిలుడు సుగా!

భయము:—మిత్రుడా దేవుడు? ఆయలే లోకంలో కనిపించే ఈ కష్టమైనవలకు కారణం? కావాలని మోక్షాపడి పుష్పించిన ప్రకృతిని తానే వ్యవహరించే దేవుణ్ణి ఏయోగిలు పెట్టంకంటే పచ్చివాడనటం మంచిది. సైరిస్సు ముట్టినదే బిల్వన్నీ మలిచి కళా తెలివైన చతుర్లో దాన్ని మోగించేయగలడా?... ఆ... సరే, ఈ పుష్పవాదాలకమరే, అనుగో, అటు మాడు. రాణి రాజును కలవకొన్నది. రాజు ఆమె హస్తాన్ని పట్టి దగ్గరకు సీనుకొంటున్నాడు.

నిజా:—ఆది కారు భయము; ఎంతవేపులుటాడినా పుష్పిని గూర్చి లభిస్తున్నానీ ముచ్చటిస్తారుగాని, అగ్రముగూర్చి నువ్వెందు?

భయము:—నిజా! నిజా! మిత్రుడా! అటు మాడు! అప్రాకృతం ప్రకృతగా రాజు రాణి మెల్లగా ఆడుకుంటూ, తోటలైటకు వస్తున్నారు.

నిజా:—ఈం, ఎప్పుడూ ఒకటే పాట, వా ప్రశ్నకు బహుళేనా?

భయము:—ప్రశ్నలూ, బహుళలూ, ఇంకేనా... అనుగో, అత్యంతములుపులూ వారివరూ ఎందుకో ఆగారు. మరేమీ వట్టి గొలిపేవాడు సుగా! రాణి పాపాబాధాపాపం ముగియవరం మరిపడున్నాడు.

నిజా:—భయము, నాకు మళ్ళీ కోపం గల్గిస్తున్నారు. నాకు బహుళాపాలి.

భయము:—ఏం బహుళాగ్య.

నిజా:—అత్తి భగవంతుని ఒప్పుకుంటారా?

భయము:—నిజా! మిత్రుడా! వట్టి రాజుని కోమిడుపే అనుకున్నాను. నీకు వేదాంతం పిచ్చి కూడా వుంది. ఆయన పుష్పం అంటూ ఒకటేనా? వెన్న... అబ్బా, అట్టి నా నాండకోల్పోవడమండీ సన్న ప్రకృతి అనుకున్నాను. ఓహో, రాణి రాజు చేతిలో పువ్వువలె నలిగిపోతూ వుంది. నలిగిపోయిన

కొద్దీ ఆమె అందం యనుమడిస్తూంది. అనుగో, రాజు చేతుల్లోనుంచి ఆమె కోడె ప్రాయలా క్రిందకు జారి చివుక్కునలేచింది. అబ్బా, సాఫీ, ఎక్కడున్నావ్, ఈ తీయనివేళ...

నిజా:—భయము, ఈ పారవశ్యమే నీ ప్రవృత్తికి అందం తెస్తూంది.

భయము:—అమ్మో, వారపడే చాలాదూరం పోయారు. ఆ వాసుప్రకృతి ఇసుకతీన్నే పొటగా... అనుగో, ఒకరి చేతులకరు పెన వేసుకొని సగిచిపోతున్నాను. ఆహా! వారి పాదవిన్యాసంగా వాకు సవ తీవనమార్గాలు కవిస్తున్నాయి. సాఫీ, ఎక్కడా నీవు, ఈ కమృని సమయంగా దగ్గరలేకుండా?

నిజా:—భయము, నీ స్వభావం నాకు ఆశ్చర్యం గొల్పుతూంది.

భయము:—నిజా! మిత్రుడా, నీ సోపా మీదనుంచితే, వారు మనదృష్టికి అందకుండా పోతున్నారు. బయటకు పోదాంపడ. సాఫీ, ఏం చేస్తున్నావ్, వస్తున్నావా, ఓ, అనుగో భగవంతుని సాగి రాజు ప్రాసాదం వారు చెరుకున్నాడు. పన్నెల నలుగుల్లో తెల్లగులాచీరకులందరూ, అం! ఎటు మనలే నల్లనిపిల్లలూ... ఆ... కారుదామ... చంద్రుణ్ణి చాటుచేసికొని సిస్టర్ గారిని మక్క కన్నెల, రాణి దృశ్యాదృశ్యాలే పోతుంది. సాఫీ, ఎక్కడనీవు.

నిజా:—భయము, నీవూచా అమాఖం. నీవు నిజంగా రససిద్ధుడవు.

భయము:—ఆహా, వారిని చూస్తూంటే నాకు కవినిగారేనన్న భయం తీరిపోతోంది. సాఫీలే, సితార తీసుకో, తీయ ప్రతిచేయ ఇంకా అనుమానిస్తున్నావా? (సితారా కురిసిమేళనతో)

అనుమానింపగ తావులేదిట,

విలాసార్థమృగానిట్టి తీ

వన శృంగారవనముల్లో వలపు

తీవరోసాగ, ఉయ్యాలలూ

గిల నీతోడివ నాకు స్వర్ణము

లతాంగీ, లెమ్మలే లెమ్మకో

సానలై నెమ్మది పొంగి వచ్చు

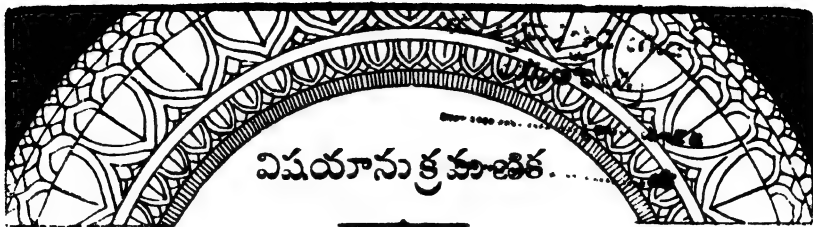
కవితా ప్రోతమృలం దేరదన.

నిజా:భయము, నీ ఆశయా లూ, అదర్ప ప్రాయా

లైనా కాకపోయినా, నిమేళనలో చివురు తోడిగిన

నీ కవితాలపకృతిం లోకాలకు సాగి కమృని వాస

నలు చిమ్ముతుంది.

విషయానుక్రమాంశిక...

ఆగస్టు 1953

జయ! సిరికంఠా!—బొడ్డు బాపి రాజుగారు	...	97
రాయల శాస్త్రవైద్యము—దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు	...	101
స్వగతము—భట్టి పోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	111
దాసిన కోరికలు—కాసుభేంద్ర నరసింహారావుగారు	...	118
శ్రీ ప్రమాదమూర చటోపాధ్యాయ—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు...	...	115
డాక్టర్!—కిడలి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు	...	118
పార్కు బెంబి—అరుద్ర	...	121
శ్రీ గేయ కావ్యములు—“కృష్ణశ్రీ”	...	129
రసము-అనుపపత్తి సహజము—చోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు...	...	137
పాప—శ్రీమతి మాలతి చందూర్	...	141
తేనెయ్యి పదకవిత—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	147
దివ్యభావనము—అయ్యారావు హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	156
దాక్షిణ్యార్థ సాహిత్యము—నేలూరి వేంకటరమణయ్యగారు	...	157
తొలకరి చినుకులు—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	166
అంధవరం తామశాననము—యస్. రమేశ్వర్ గారు	...	167
వెదల్ల పంకగ—కవికొండల వేంకటరావుగారు	...	172
గతంలో ప్రయాణము—వనంధరావు వేంకటరావుగారు	...	177
జాడశిథిలములు - సాలిపాండవము—మండ నరసింహంగారు	...	184
గంధ విమర్శనము—	...	188

త్రివర్ణ చిత్రము : “గాంధారీ-ధృతరాష్ట్రము”—చిత్రకారుడు : శ్రీ రణవీర సాగ్నా.

తెలుగు వ్యాపారము
గ్రంథాలయం

“నేను నా పరిస్థితిని
సమ్మతించుచున్నాను...

...మీరు లక్ష్మీ టాయిలెట్
సబ్బుతో ఇంక
మనోహరముగా
నుండగలరు”

అని
పి. సులోచనా
చెప్పుచున్నది

“లక్ష్మీ టాయిలెట్ సబ్బుయొక్క మీగడవంటి నురుగు నా
చర్మ పొందర్యమునకు అద్భుతమైన మార్పును తెచ్చుటను నేను
కనుగొనుచున్నాను. కుద్రమైన ఈ తెల్లటి సబ్బును నియమము
కచ్చకుండ నేను వాడుటచే అది నా చర్మమును నిర్మావలె
మెత్తగా నుండుచున్నది” అని పి. సులోచనా చెప్పుచున్నది.

**లక్ష్మీ టాయిలెట్
సబ్బు**

సినిమా తారలకు

సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మిక్కిలి తెల్లది, మిక్కిలి కుద్రమైనది, మిక్కిలి సువాసనైనది

గాంధీ - పృథరాష్ట్రులు

